

Beskrivande data om barnomsorg, skola och vuxenutbildning 2001

Sammanfattning: I denna rapport ges en aktuell, övergripande bild av hur svensk barnomsorg, skola och vuxenutbildning är organiserad, t.ex. antal barn/elever och personal i olika verksamhetsformer. Rapporten redogör också för kostnaderna för de olika verksamhetsformerna och även för vilka resultat som uppnås. Rapporten grundar sig på det statistiska material som lämnats till det nationella uppföljningssystemet för barnomsorg och skola.

Summary: This report provides a general description of current child care and educational organisation in Sweden, showing for example child/pupil and staff strengths. The report, which also gives expenditure and achieved results in the different types of child care and school, is based on the statistical material supplied to the national monitoring system for the child care and school sector.

Ämnesord: Statistik, barnomsorg, förskoleklass, grundskola, specialskola, särskola, gymnasieskola, vuxenutbildning, utlandsskolor, elever, lärare, kostnader, betyg.

Beställningsadress: Liber Distribution
Publikationstjänst
162 89 Stockholm
Telefon 08-690 95 76
Telefax 08-690 95 50
e-mail: skolverket.ldi@liber.se

Beställningsnr: 01:664
Pris 60 kr exkl. moms,
porto och exp. kostnader.

Från Internet:

Rapporten finns också tillgänglig som Pdf-
fil på Skolverkets hemsida på internet.

Internetadressen är:

<http://www.skolverket.se/fakta/statistik/>

Tidigare utgåvor i samma serie:

Rapport nr 192: Beskrivande data
om barnomsorg och skola 2000.
Beställningsnr: 00:571.

Rapport nr 173: Beskrivande data
om barnomsorg och skola 1999.
Beställningsnr: 99:475.

Rapport nr 157: Beskrivande data
om barnomsorg och skola 1998.
Beställningsnr: 98:392.

Rapport nr 135: Beskrivande data
om skolverksamheten 1997.
Beställningsnr: 97:300.

Rapport nr 107: Beskrivande data
om skolverksamheten 1996.
Beställningsnr: 96:232.

Rapport nr 75: Beskrivande data
om skolverksamheten 1995.
Beställningsnr: 95:160.

Rapport nr 52: Beskrivande data
om skolverksamheten 1994.
Beställningsnr: 94:104.

Rapport nr 8: Beskrivande data
om skolverksamheten 1993.
Beställningsnr: 93:55.

Skolverkets diariernr: 71-2001:3248

ISSN 1103 - 2421

ISRN SKOLV - R - 206 - SE

Omslag: Lotta Blom

Foto: Bror Karlsson

Tryck: Elanders Gotab AB, Stockholm 2001

Utgiven av Skolverket, 106 20 Stockholm

<http://www.skolverket.se>

Förord

Syftet med denna fakta-redovisning är att så långt som möjligt ge en aktuell, övergripande bild av hur svensk barnomsorg, skola och vuxenutbildning är organiserad, vilka resurser som disponeras och i vissa hänseenden vilka resultat som uppnås. Rapporten beskriver förhållandena inom samtliga barnomsorgs- och skolformer som ligger inom Skolverkets ansvarsområde. I rapporten redovisas också eventuella skillnader mellan olika huvudmän och utbildningsanordnare samt viktigare förändringar jämfört med tidigare år.

Rapporten har utkommit årligen sedan 1992 vilket innebär att denna utgåva är den tionde i ordningen. En nyhet för året är att rapporten utökats med ett avslutande avsnitt som beskriver hur svensk barnomsorg och skola klarar sig vid internationella jämförelser.

De statistiska uppgifterna är till största delen hämtade från det nationella uppföljningssystemet för skolektorn och bygger på uppgifter som rapporterats in av skolhuvudmännen till Statistiska Centralbyrån.

De läsare som är intresserade av en mer detaljerad statistik om barnomsorg, skola och vuxenutbildning hänvisas till rapporterna Barnomsorg, skola och vuxenutbildning i siffror, 2001:del 1, 2 och 3, som ingår i den nationella, sektorsövergripande serien Sveriges officiella statistik. För de läsare som vill ta del av resultatindikatorer på kommunnivå finns rapporterna "Barnomsorg, skola och vuxenutbildning. Jämförelsetal för huvudmän, del 1 och del 2, 2001". Samtliga rapporter finns tillgängliga via Skolverkets hemsida på internet. Adressen är <http://www.skolverket.se/fakta/statistik/>

Rapporten har utarbetats av en projektgrupp inom avdelningen för uppföljning och utvärdering.

Stockholm i oktober 2001

Staffan Lundh
Avdelningschef

Ulf Schwartz
Undervisningsråd

Innehåll

Förord 3

Några korta fakta om ... 6

1. Några skolformsövergripande områden 7

- 1.1 Organisation och ledning 8
- 1.2 Skolplaner och kvalitetsredovisningar 9
- 1.3 Eleverna är flickor och pojkar – lärarna är kvinnor och män 10
- 1.4 Miljöskolor 11

2. Barnomsorg 12

- 2.1 Organisation 13
- 2.2 Resurser 21

3. Förskoleklass 26

- 3.1 Organisation 26
- 3.2 Resurser 28

4. Grundskolan 31

- 4.1 Organisation 31
- 4.2 Resurser 38
- 4.3 Resultat 41

5. Specialskolan 44

- 5.1 Organisation 44
- 5.2 Resurser 45

6. Särskolan 48

- 6.1 Organisation 48
- 6.2 Resurser 51

7. Gymnasieskolan 54

- 7.1 Organisation 54
- 7.2 Resurser 61
- 7.3 Resultat 65

8. Kommunal vuxenutbildning 69

- 8.1 Organisation 69
- 8.2 Resurser 74
- 8.3 Resultat 76

9. Vuxenutbildning för utvecklingsstörda 78

- 9.1 Organisation 78
- 9.2 Resurser 80

10. Statens skolor för vuxna (SSV) 82

- 10.1 Organisation 82
- 10.2 Resurser 83
- 10.3 Resultat 85

11. Svenskundervisning för invandrare (sfi) 86

- 11.1 Organisation 86
- 11.2 Resurser 88
- 11.3 Resultat 90

12. Svensk utbildning i utlandet 93

- 12.1 Organisation 93
- 12.2 Resurser 97
- 12.3 Resultat 98

13. Total kostnad för barnomsorg, skola och vuxenutbildning 100

14. Svensk barnomsorg och skola i internationell belysning 103

14.1 Organisation 104

14.2 Resurser 105

14.3 Resultat 108

Några korta fakta om ...

elever

- Antalet inskrivna barn i barnomsorgen var i oktober 2000 totalt 705 000, 360 000 i förskoleverksamhet och 345 000 i skolbarnsomsorg.
- 93 procent av alla sexåringar var inskrivna i den nya skolformen förskoleklass och fyra procent var inskrivna i grundskolan. Det totala antalet elever i förskoleklass var 107 500.
- Antalet elever i grundskolan ökade med 17 000 jämfört med föregående år. I grundskolan gick 1 052 000 elever hösten 2000.
- Av grundskolans elever gick 41 500 (3,9%) i en fristående skola hösten 2000. Det var en ökning med 7 900 elever jämfört med året innan.
- Av de nästan 100 000 elever som slutade grundskolan våren 2000 gick 97 200 (97,5%) vidare till gymnasieskolan hösten 2000. Totalt hade gymnasieskolan 305 300 elever hösten 2000.
- I komvux deltog 332 100 personer läsåret 1999/2000. Det var en minskning med 18 800 elever jämfört med läsåret 1998/99. Av det totala antalet elever var 66 procent kvinnor och 24 procent var födda utomlands.

lärare

- I riket som helhet fanns 7,6 heltidstjänstgörande lärare per 100 elever i grundskolan hösten 2000. Det var en oförändrad nivå jämfört med föregående år.
- Andelen lärare med pedagogisk utbildning var 84 procent i grundskolan och 81 procent i gymnasieskolan hösten 2000. Andelen var i båda skolformerna betydligt lägre för fristående skolor (65 resp. 58%).

kostnader

- Kostnaden för skolväsendet beräknas för år 2000 ha uppgått till 97,3 miljarder kronor. Motsvarande kostnad för barnomsorgen var 39,8 miljarder kronor. Tillsammans svarade kommunernas utgifter för skola och barnomsorg för 45 procent av den kommunala sektorns samlade kostnader.
- Kostnaden för grundskolan år 2000 var 57,4 miljarder kronor. Räknat per elev motsvarar detta 57 000 kronor. Undervisningen svarade för drygt hälften och lokalerna för drygt en femtedel av den totala kostnaden.

betyg

- I juni 2000 fick eleverna i grundskolan för tredje gången slutbetyg enligt det nya kunskapsrelaterade betygssystemet. Det genomsnittliga meritvärdet för de elever som slutade årskurs 9 var 202,9. Flickor hade högre genomsnittligt meritvärde än pojkar och elever i fristående skolor hade högre meritvärde än elever i kommunala skolor.
- Våren 2000 saknade drygt 24 procent av de elever som gick ut grundskolan betyg i ett eller flera ämnen. Det var en ökning med närmare två procentenheter jämfört med föregående år. Åtta procent av eleverna nådde inte kunskapsmålen i ett ämne och 16 procent nådde inte målen i två eller fler ämnen.

Några skolformsövergripande områden

ett intensivt förändringsarbete har pågått i den svenska skolan under hela 1990-talet. Från den 1 juli 1991 har kommunerna ansvaret för skolans genomförande. Riksdag och regering styr genom mål och genom det resultatansvar huvudmän och skolor har. Med denna förändring av ansvaret har läroplaner och kursplaner en annan utformning än tidigare. Nya betygssystem, ett fristående skolväsende, en treårig program- och kursuppbyggd gymnasieskola för alla, en ny skolform - förskoleklass, barnomsorgen som en del av skolväsendet, en läroplan för förskolan, kunskapslyftet och med det en förändring av vuxenutbildningen är andra stora förändringar som genomförts under 1990-talet.

Syftet med denna rapport är att ge en aktuell bild av barnomsorg och skola. I rapporten beskrivs samtliga de barnomsorgs- och skolformer som ligger inom Skolverkets ansvarsområde (se diagram 1). I detta inledande kapitel redovisas några skolformsövergripande områden nämligen kommunernas organisation och ledning, förekomsten av skolplaner och kvalitetsredovisningar, jämställdhet samt miljöskolor. Uppgifterna i detta kapitel bygger huvudsakligen på information som insamlats av Skolverkets regionala organisation i juni 2001.

Diagram I. Barnomsorgs- och skolformer inom Skolverkets ansvarsområde – antal barn/elever samt huvudmän den 15 oktober 2000

Barnomsorg

Förskoleverksamhet 360 300 inskrivna barn – kommun – enskild	Skolbarnomsorg 344 800 inskrivna barn – kommun – enskild
--	--

Utbildning för barn och ungdom

Förskoleklass 107 500 elever – kommun – enskild – fristående		
Grundskolan 1 051 900 elever – kommun – stat (sameskolan) – fristående	Specialskolan 800 elever – stat	Särskolan 18 600 elever – kommun – landsting – fristående
Gymnasieskolan 305 300 elever – kommun – landsting – fristående		
Utlandsskolor 1 200 elever		

Vuxenutbildning

Komvux 332 100 elever ¹⁾ – kommun – landsting	Särvux 4 300 elever – kommun	SSV 10 400 elever ¹⁾ – stat	SFI 34 100 elever ¹⁾ – kommun
--	---	---	---

¹⁾ Avser läsåret 1999/00

I.1 Organisation och ledning

Nämndorganisation

Kommunallagen och skollagen ger landets 289 kommuner en större frihet än tidigare att utforma sin politiska ledningsorganisation. I 2 kap. 1 § skollagen föreskrivs att varje kommun och landsting skall utse en eller flera nämnder som styrelse för sitt offentliga skolväsende. I juni 2001 såg variationen i nämndorganisation ut på följande sätt:

A – 168 kommuner hade en nämnd med ansvar för förskola, skolbarnomsorg, förskoleklass, alla obligatoriska skolformer (grundskola, särskola) och alla frivilliga skolformer (gymnasieskola, gymnasiesärskola, komvux, särvux och sfi).

B – Tre kommuner hade en nämnd med ansvar för förskola och en nämnd med ansvar för skolbarnomsorg, förskoleklass, alla obligatoriska och alla frivilliga skolformer.

C – 72 kommuner hade en nämnd med ansvar för förskola, skolbarnomsorg, förskoleklass och alla obligatoriska skolformer samt en nämnd med ansvar för alla frivilliga skolformer.

D – Två kommuner hade en nämnd med ansvar för förskola, skolbarnomsorg, förskoleklass, alla obligatoriska skolformer samt gymnasiesärskolan och en nämnd med ansvar för alla frivilliga skolformer utom gymnasiesärskolan.

E – Övriga 44 kommuner hade var sin unik politisk ledningsorganisation som alla avvek från de fyra kategorierna ovan.

15 kommuner (fem kommuner inom kategori C och 10 kommuner inom kategori E) hade en organisation bestående av kommundels- eller stadsdelsnämnder där den nämnd som ansvarade för hela eller delar av barnomsorgen och de obligatoriska skolformerna i själva verket var uppdelad på flera kommundels- eller stadsdelsnämnder.

26 kommuner (17 inom kategori C och nio inom kategori E) samverkade i nio gymnasieförbund där alla (kategori C) eller vissa (kategori E) av de frivilliga skolformerna ingick. Med gymnasieförbund menas ett kommunalförbund som övertagit huvudmannskapet för utbildningen från de ingående kommunerna. Andra former av planeringssamverkan – som inte uppfyller kraven för ett kommunalförbund – förekommer.

Av samtliga 289 kommuner hade 107 en organisation där en eller flera nämnder med ansvar för förskola, skolbarnsomsorg och/eller skola också hade ansvar för andra kommunala verksamheter som t.ex. kultur- och fritid, individ- och familjeomsorg, äldre- och handikappomsorg eller arbetsmarknadsfrågor.

Bland de frivilliga skolformerna intar Kunskapslyftet inom komvux en särställning. I 48 kommuner låg ansvaret för Kunskapslyftet på en annan nämnd än den som normalt ansvarade för komvux. Oftast bestod detta i att Kunskapslyftet sorterades direkt under kommunstyrelsen.

29 kommuner hade ändrat på sin nämndorganisation för förskola, skolbarnsomsorg och skola sedan juni 2000.

Förvaltningsorganisation

I 252 av Sveriges 289 kommuner överensstämde förvaltningsorganisationen med nämndorganisationen, dvs. varje nämnd motsvarades av en förvaltning med samma ansvarsområde. Övriga 37 kommuner hade en förvaltningsorganisation som i något avseende avvek från nämndorganisationen. Den vanligaste avvikelserna var att det fanns en förvaltning men två nämnder för barnomsorg och skola men också det omvända dvs flera förvaltningar men en nämnd förekom. Därefter vanligast var att förvaltningen var uppdelad i någon form av beställar/utförarorganisation. Det förekom också att förvaltningen svarade för vissa verksamheter inom en annan nämnds ansvarsområde, t ex kultur- och fritid eller individ- och familjeomsorg.

1.2 Skolplaner och kvalitetsredovisningar

Skolplaner

2 kap. 8 § skollagen föreskriver att det skall finnas en skolplan i varje kommun. Av denna skall särskilt framgå vilka åtgärder kommunen avser att vidta för att uppnå de nationella målen för skolan. Varje kommun skall kontinuerligt följa upp och utvärdera skolplanen. Utvecklingen av antalet kommuner med skolplan redovisas i tabell 1.

Table 1. Förekomst av skolplan i kommunerna

År	Antal kommuner med skolplan	Antal kommuner utan skolplan	Uppgift saknas	Totalt antal kommuner
1992	141	137	8	286
1993	230	45	11	286
1994	279	7	0	286
1995	274	14	0	288
1997	271	17	0	288
1999	260	28	0	288
2000	258	31	0	289
2001	284	5	0	289

Vid det senaste undersökningstillfället i juni 2001 saknades giltig skolplan i fem kommuner. Två av dessa uppgav att en skolplan kommer att fastställas under hösten 2001. Det innebär en väsentlig förbättring jämfört med föregående år då 31 kommuner saknade skolplan.

Kvalitetsredovisningar

Enligt förordningen om kvalitetsredovisning i skolväsendet (SFS 1997:702) skall varje kommun och skola årligen upprätta skriftliga kvalitetsredovisningar som ett led i den kontinuerliga uppföljningen och utvärderingen av skolplanen respektive arbetsplanen. En kvalitetsredovisning skall innehålla en bedömning av dels i vilken mån målen för utbildningen uppnåtts, dels vilka åtgärder som behövs om målen inte uppnåtts.

Under 1998 och 1999 utarbetade få kommuner kvalitetsredovisningar. Under år 2000 har däremot skett en positiv ökning. 173 av landets 289 kommuner har under år 2000 upprättat en kvalitetsredovisning för 1999.

Kommuner med högt invånarantal är överrepresenterade bland de som upprättat kvalitetsredovisningar. Även bland de kommuner där den upprättade redovisningen överensstämmer med förordningens krav är kommuner med högt invånarantal överrepresenterade.

Av analysen framkommer att av de tre redovisningsområdena mål, resultat och åtgärder är det mål som bäst motsvarar förordningens krav. De tre vanligaste målområdena är kunskapsmål, stödåtgärder och elevinflytande, vilka alla återfinns i paragraf två i skollagens första kapitel. De vanligaste bristerna i kvalitetsredovisningarna är att de saknar analys och bedömning av resultaten och/eller en beskrivning av vilka åtgärder som ska vidtas för att nå de uppställda målen.

Vanligast förekommande i kvalitetsredovisningarna är redogörelser för grundskola, gymnasieskola, förskoleklass och komvux medan särskola, särvtax och sfi tas upp i liten utsträckning. Vissa kommuner har endast kvalitetsredovisat en mindre del av den totala skolverksamheten, exempelvis endast grundskolan. Dessa kommuner har inte medräknats i de 173 kommuner som kvalitetsredovisat för 1999.

Skolverket har genomfört en undersökning av kvalitetsredovisningsläget den 31 maj 2001. Av denna framgår att 137 kommuner har upprättat kvalitetsredovisning för år 2000 (alternativt för verksamhetsåret 1999/2000) och att ytterligare 96 kommuner bedöms kvalitetsredovisa för år 2000 (alternativt verksamhetsåret 2000/01) under den resterande delen av 2001. Av undersökningen framgår också att i drygt 170 kommuner bedöms 75 procent eller fler av skolorna kvalitetsredovisa under 2001.

I.3 Eleverna är flickor och pojkar – lärarna är kvinnor och män

I såväl skollag som läroplan framhålls att skolan har en viktig uppgift när det gäller att förmedla och förankra de värden som vårt samhällsliv vilar på. Jämställdhet mellan kvinnor och män är ett av dessa värden. I Lpo-94 beskrivs mäns och kvinnors lika rätt och möjligheter som en av förutsättningarna för en likvärdig utbildning.

Skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika möjligheter. Dessutom har skolan ett ansvar för att motverka traditionella könsmönster och ge utrymme för eleverna att utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts i skolan, och de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma uppfattningar och attityder om vad som är manligt och kvinnligt. Det finns skillnader mellan flickor och pojkar i skolan, i sättet att vara, i språk, i prestationer och i studieresultat. Även i vad man vill arbeta med och hur man arbetar och i val av ämnen och studieinriktning skiljer sig flickor och pojkar åt.

Könspektivet ska vara synligt i val av innehåll och metoder i undervisningen men också påverka skolans organisation och planering. Jämställdheten i skolan är både ett kunskapsområde och en pedagogisk fråga.

All personal har i sina egna roller som kvinnor och män en viktig uppgift som förebilder för flickor och pojkar i barnomsorg och skola. Det är därför angeläget att andelen kvinnor respektive män är i rimlig balans. Tyvärr är köns-

fördelningen i obalans. I barnomsorgen är andelen män på en konstant mycket låg nivå. Även i grundskolan är en stor majoritet av lärarkåren kvinnor.

I denna rapport redovisas ett stort antal statistiska uppgifter som har att göra med obalansen mellan könen i svensk skola. Här följer några axplock av vad som redovisas:

- Fler flickor än pojkar börjar grundskolan vid sex års ålder.
- Flickor har högre betyg än pojkar både i grundskolan och i gymnasieskolan.
- De traditionella valen till gymnasieskolan består, endast sex av de 17 nationella programmen har en relativt jämn könsfördelning. På fem program var andelen kvinnor mindre än tio procent.
- Fler kvinnor än män studerar i olika former av vuxenutbildning.
- I barnomsorgen är betydligt mer än 90 procent av de anställda kvinnor och i grundskolan är nästan 75 procent av lärarna kvinnor.

I.4 Miljöskolor

Enligt regeringsförklaringen från 1996 skall ”Sverige vara en pådrivande internationell kraft och ett föregångsland i strävan att skapa en ekologisk hållbar utveckling”. Skolverket fick som ett led i detta av regeringen ett uppdrag att utforma kriterier för och dela ut utmärkelsen Miljöskola. I slutet av 1998 gav Skolverket ut föreskriften om kriterier för utmärkelsen Miljöskola. De första förskolorna och skolorna fick utmärkelsen Miljöskola våren 2000. Totalt har, fram till sommaren 2001, 24 förskolor och skolor erhållit utmärkelsen Miljöskola. Utmärkelsen Miljöskola gäller för tre år, därefter måste skolorna och förskolorna redovisa uppnådda resultat och lämna in ett nytt handlingsprogram med förslag till hur miljöarbetet ytterligare kan förbättras. Skolor och förskolor som är intresserade av utmärkelsen Miljöskola kan genom Skolverkets hemsida registrera sig och skicka in sin avsiktsförklaring och handlingsprogram samt ansöka om utmärkelsen. De skolor som uppfyller kriterierna kommer successivt att erhålla utmärkelsen Miljöskola.

2

Barnomsorg

Kommunerna är enligt skollagen skyldiga att tillhandahålla barnomsorg i form av förskoleverksamhet och skolbarnomsorg för barn i åldrarna 1–12 år i den utsträckning som behövs för att föräldrarna ska kunna förvärvsarbeta eller studera eller om barnet har ett eget behov av verksamheten. Från och med den 1 juli 2001 omfattar skyldigheten även barn som inte börjat skolan och vars föräldrar är arbetslösa. Dessa barn ska erbjudas plats i förskoleverksamhet under minst femton timmar per vecka. I lagen sägs att plats ska erbjudas ”utan oskäligt dröjsmål”, det vill säga normalt inom tre till fyra månader efter det att vårdnadshavaren anmält behov av plats. Plats ska erbjudas så nära barnets hem som möjligt och skälig hänsyn ska tas till föräldrarnas önskemål.

Kommunerna har ett särskilt ansvar för barn som behöver särskilt stöd i sin utveckling. Dessa barn ska erbjudas plats i förskola eller fritidshem om inte deras behov kan tillgodoses på annat sätt.

Även kvalitetskrav finns preciserade i lagen. De beskriver de förutsättningar som ska finnas för att barnens behov av omsorg och en god pedagogisk verksamhet ska tillgodoses. Kraven rör barngruppernas sammansättning och storlek, lokalerna och personalen.

I lagen sägs också att kommunerna kan lämna bidrag till enskild förskoleverksamhet och skolbarnomsorg om verksamheten uppfyller lagens krav på kvalitet och om avgifterna inte är oskäligt höga.

Integrering – livslångt lärande

Barnomsorgen i Sverige har av tradition haft en dubbel funktion. Den ska möjliggöra för föräldrarna att förena föräldraskap och förvärvsarbete och den ska bidra till att ge barn goda uppväxtvillkor. Den har under hela utbyggnadsskedet utgjort en viktig del i social- och familjepolitiken men har även haft en utbildningspolitisk betydelse.

I takt med att barnomsorgen byggts ut och nått allt fler barn har den utbildningspolitiska betydelsen vuxit. Ansvaret för barnomsorgen ligger sedan 1998 hos Utbildningsdepartementet och avsikten är att barnomsorgen och skolan ska integreras som en del i ett livslångt lärande. Ett gemensamt synsätt på barns och ungdomars utveckling och lärande ska utvecklas och all pedagogisk verksamhet för barn och unga ska ses som en helhet. Förskolan, som är det första steget i utbildningssystemet, kommer att göras tillgänglig för alla fyra- och femåringar genom reformen allmän förskola som införs den 1 januari 2003.

2.1 Organisation

Begreppet *barnomsorg* förekommer inte i skollagen men brukar användas som en samlande benämning för förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg, verksamheter som i sin tur omfattar flera olika slag av verksamheter.

Förskoleverksamheten vänder sig till barn som inte går i skolan och bedrivs i form av *förskola*, *familjedaghem* och *öppen förskola*.

- *Förskola* är en pedagogisk gruppverksamhet för inskrivna barn vars föräldrar förvärvsarbetar, studerar eller (fr.o.m. den 1.7 2001) är arbetslösa eller för barn som har ett eget behov av verksamheten. Öppettiderna varierar beroende på föräldrarnas arbetstider.
- *Familjedaghem* innebär att en dagbarnvårdare tar emot inskrivna barn, vanligen i sitt hem, vars föräldrarna förvärvsarbetar, studerar eller (fr.o.m. den 1.7 2001) är arbetslösa eller barn som har ett eget behov av verksamheten. Öppettiderna anpassas till föräldrarnas arbetstider.
- *Öppen förskola* vänder sig till hemmavarande föräldrar och deras barn. Till sammans med personalen ges föräldrarna möjlighet att utveckla en pedagogisk gruppverksamhet för barnen. Barnen är inte inskrivna. På många orter har även barn och dagbarnvårdare i familjedaghemmen tillgång till den öppna förskolans verksamhet.

Tidigare betecknade *daghem* och *deltidsgrupp* två olika organisationsformer av förskolan i lagstiftningen. I deltidsgруппerna ingick huvudsakligen sexåringar. I och med att sexåringarna fick en egen skolform 1998, förskoleklass¹, utgick begreppen daghem och deltidsgрупп från skollagen och kvar blev den enhetliga beteckningen *förskola*.

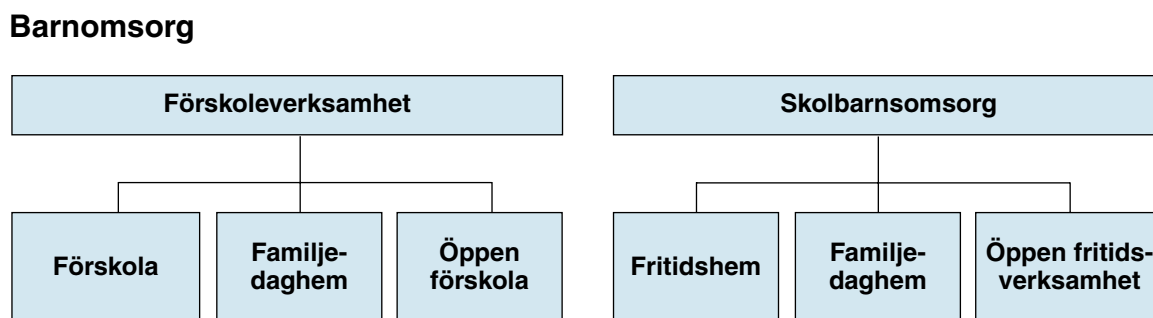
Skolbarnsomsorgen vänder sig till barn som går i skolan och bedrivs i form av *fritidshem*, *familjedaghem* och *öppen fritidsverksamhet*.

- *Fritidshem* är en pedagogisk gruppverksamhet under den skolfria delen av dagen och året för skolbarn till och med tolv års ålder. Den kan bedrivas som en helt fristående verksamhet men är oftast i varierad grad integrerad med skolan.
- *Familjedaghem* tar emot även skolbarn (se ovan).
- *Öppen fritidsverksamhet* är ett alternativ till fritidshem och familjedaghem främst för barn i åldersgruppen 10–12 år och fungerar också som ett komplement för skolbarnen i familjedaghemmen. Barnen är inte inskrivna.

Flera av de förändringar som ägt rum inom barnomsorgen påverkar möjligheterna att göra jämförelser mellan statistik för åren före och efter 1998. Införandet av förskoleklassen 1998 har medfört att förskolan numera tar emot barn i åldern 1–5 år, i stället för som tidigare 1–6 år, och att allt fler sexåringar går i fritidshem. Från och med 1998 kan uppgifter om förskolan inte utan vidare jämföras med tidigare års uppgifter om daghem och deltidsgрупп. Även vad gäller fritidshem bör jämförelser med tidigare år göras med viss försiktighet.

¹ Förskoleklass beskrivs i kapitel 3.

Diagram 2. Barnomsorgens former

En ytterligare förändring är att mättidpunkten ändrats. Barnomsorgsstatistiken har samordnats med statistiken på skolans område vilket innebär att mättidpunkten från och med 1998 är den 15 oktober eller närliggande vardag i stället för som tidigare den 31 december.

Maxtaxa och allmän förskola

Riksdagen fattade hösten 2000 beslut om ytterligare reformer på barnomsorgsområdet för att öka tillgängligheten. Ett system med maxtaxa kommer att införas den 1 januari 2002 och allmän förskola för fyra- och femåringar införs den 1 januari 2003. Dessutom blev kommunerna den 1 juli 2001 skyldiga att erbjuda plats i förskoleverksamhet under minst tre timmar per dag för barn 1–5 år till arbetslösa. Den 1 januari 2002 kommer skyldigheten att gälla även barn vars föräldrar är föräldralediga för ett yngre syskon.

Utbyggnad

Barnomsorgen har byggts ut mycket snabbt i Sverige. Mellan åren 1975 och 1997 ökade antalet barn i daghem, fritidshem och familjedaghem – verksamheter som erbjuder heldagsomsorg – från drygt 154 000 till 723 000, en nästan femfaldig ökning.

Utbyggnaden var särskilt stor under 1990-talet. År 1995 skärptes kommunernas ansvar för barnomsorgen i och med att de ålades en skyldighet att tillhandahålla plats till de barn som behöver. Tillsammans med höga födelsetal medförde lagregleringen rekordmånga nya barnomsorgsplatser i mitten av decenniet.

Tabell 2. Antal inskrivna barn i daghem/förskola, familjedaghem och fritidshem 31 december 1996–1997 och 15 oktober 1998–2000

År	Inskrivna barn i			
	daghem/ förskola ¹⁾	familje- daghem	fritidshem	deltidsgrupp ²⁾
1996	365 828	110 196	239 439	74 872
1997	362 920	95 876	263 954	84 254
1998 ³⁾	338 002	81 987	301 065	–
1999	318 660	69 300	332 168	–
2000⁴⁾	314 894	57 762	332 469	–

¹⁾ Uppgifterna för 1996–1997 avser daghem medan 1998–2000 avser förskola.

²⁾ Samtliga barn inskrivna i deltidsgupp, dvs. även barn som är inskrivna i andra verksamhetsformer.

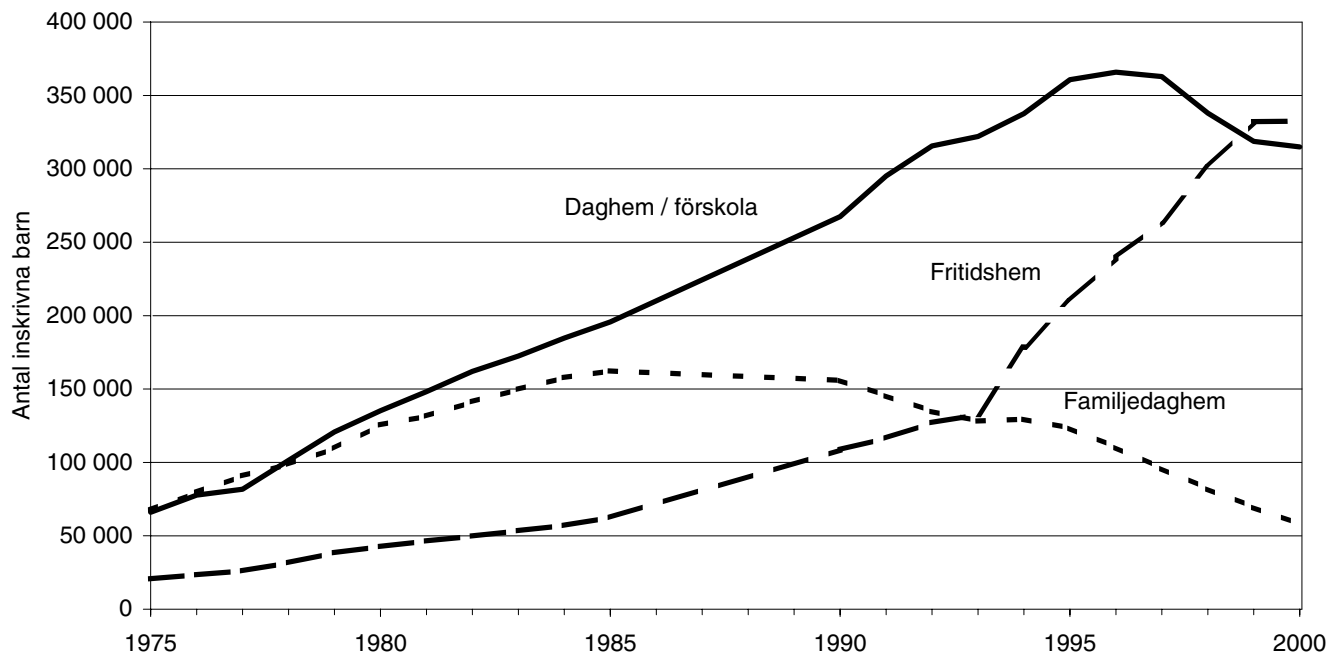
³⁾ För förskola och fritidshem har uppgifterna korrigerats efter publiceringen av Skolverkets rapporter nr 167 och nr 173.

⁴⁾ För förskola och familjedaghem har uppgifterna korrigerats efter publicering av Skolverkets rapport nr 196.

Under de senaste åren har antalet barn som är inskrivna i någon form av förskoleverksamhet minskat något. Platserna täcker i stort sett behovet och sjunkande födelsetal har börjat slå igenom. I skolbarnomsorgen har de dock fort-

satt att öka, utom under det allra senaste året. År 2000 var totalt 705 100 barn inskrivna i någon form av barnomsorg.

Diagram 3. Antal inskrivna barn i daghem/förskola, familjedaghem och fritidshem 31 december 1996–1997 och 15 oktober 1998–2000

Tabell 3. Antal inskrivna barn i olika barnomsorgsformer och andel inskrivna i procent av samtliga barn i befolkningen 15 oktober 2000

Verksamhetsår Verksamhet Huvudman	Inskrivna barn					Inskrivna barn av samtliga i resp. ålder			
	Antal yngre än 1 år	Antal 1-5 år	Antal 6-9 år	Antal 10-12 år el. äldre	Totalt 0-12 år	Andel (%) 1-5 år	Andel (%) 6-9 år	Andel (%) 10-12 år	Andel (%) 1-12 år
2000									
Barnomsorg, totalt¹⁾	54	357 674	322 175	25 222	705 125	76,0	66,9	6,9	53,5
kommunal ¹⁾	23	306 740	297 669	23 059	627 491	65,2	61,8	6,3	47,6
enskild	31	50 934	24 506	2 163	77 634	10,8	5,1	0,6	5,9
därav									
Förskoleverksamhet¹⁾	54	356 434	3 815	–	360 303	75,7	0,8	–	27,3
kommunal ¹⁾	23	305 811	2 695	–	308 529	65,0	0,6	–	23,4
enskild	31	50 623	1 120	–	51 774	10,8	0,2	–	3,9
därav									
Skolbarnomsorg	–	1 240	318 360	25 222	344 822	0,3	66,1	6,9	26,1
kommunal	–	929	294 974	23 059	318 962	0,2	61,3	6,3	24,2
enskild	–	311	23 386	2 163	25 860	0,1	4,9	0,6	2,0
Förskoleverksamhet¹⁾:									
Förskola ¹⁾	21	311 058	3 815	–	314 894	66,1	0,8	–	23,9
Familjedaghem ¹⁾	33	45 376	–	–	45 409	9,6	–	–	3,4
Skolbarnomsorg:									
Fritidshem	–	1 240	307 082	24 147	332 469	0,3	63,8	6,6	25,2
Familjedaghem	–	–	11 278	1 075	12 353	–	2,3	0,3	0,9

¹⁾ Uppgifterna har korrigerats efter publiceringen av Skolverkets rapport nr 196.

Förskoleverksamhet

Totalt var 360 300 barn inskrivna i någon form av förskoleverksamhet år 2000 (samtliga barn i förskola och barn i åldrarna till och med fem år i familjedaghem). Detta kan jämföras med 372 000 inskrivna barn år 1999. Minskningen sammanhänger med de sjunkande födelsetalen. Antalet 1–5-åringar i befolkningen sjönk från 493 000 till 471 000 barn eller med fyra procent mellan 1999 och 2000.

Minskningen av antalet inskrivna barn i förskoleverksamhet motsvaras inte av någon minskning av andelen inskrivna barn. Denna har i stället ökat något i varje åldersgrupp. Andelen barn i åldern 1–5 år inskrivna i förskolor och familjedaghem var 76 procent år 2000 vilket är en ökning med en procentenhet sedan år 1999. Andelen inskrivna är högre bland äldre barn än bland yngre. Till exempel var år 2000 omkring 86–88 procent av alla fyra- och femåringar inskrivna i förskoleverksamhet medan motsvarande andel för ettåringar var drygt 40 procent.

Förskola är den dominerande formen av förskoleverksamhet. I oktober 2000 var 314 900 barn inskrivna i förskola, jämfört med 318 700 året innan. Trots att antalet inskrivna barn minskat har andelen inskrivna barn ökat. Totalt gick 66 procent av alla barn i åldern 1–5 år i förskola år 2000 jämfört med 64 procent år 1999. Andelen inskrivna barn har ökat i samtliga åldersgrupper (1–5 år), ökningen är minst för ettåringarna, knappt en halv procentenhet och störst för femåringarna, fyra procentenheter. År 2000 gick 36 procent av ettåringarna i förskolan, 67 respektive 71 procent av två- och treåringarna och 76 respektive 78 procent av alla fyra- och femåringar.

I 78 kommuner fanns förskolor som kunde erbjuda öppethållande under obekväma tider (kl. 19.00–6.30). Det sammanlagda antalet platser var drygt 2 200. Antalet kommuner och antalet platser var ungefär detsamma som år 1999.

Antalet förskolebarn i *familjedaghem* nådde en topp i slutet av 1980-talet och har därefter minskat i stort sett varje år. År 1994 var 86 800 barn i ålder 1–5 år inskrivna jämfört med 45 400 barn år 2000. Mellan 1999 och 2000 minskade antalet inskrivna med närmare 8 000 barn eller med 15 procent. Andelen 1–5-åringar i familjedaghem av samtliga barn i åldersgruppen var 10 procent år 2000, en minskning sedan år 1999 med en procentenhet. Minskningen var ungefär lika stor i alla åldersgrupper. Av alla ettåringar var 6 procent inskrivna i familjedaghem år 2000. Motsvarande andelar för barn i åldrarna två till fem år var mellan 10 och 11 procent.

Antalet *öppna förskolor* har minskat under hela 1990-talet. I början av decenniet fanns det över 1 600 öppna förskolor, medan det år 2000 endast fanns hälften så många (805 stycken). Bara mellan 1999 och 2000 minskade antalet med sju procent. Öppettiderna varierar. År 2000 hade 355 stycken öppet mer än 16 timmar/vecka. Eftersom barnen inte är inskrivna saknas det uppgifter om hur många barn som tas emot.

Tabell 4. Antal öppna förskolor 31 december 1996–1997 och 15 oktober 1998–2000

1996	1997	1998	1999	2000
1 133	998	928	869	805

Skolbarnsomsorg

Totalt var 344 800 barn inskrivna i någon form av skolbarnsomsorg år 2000 (samtliga barn i fritidshem och 6–12-åringar i familjedaghem). Det är en minskning sedan år 1999 då antalet var 348 100. Andelen inskrivna 6–9-åringar är dock ungefär lika stor som året innan, 66 procent år 2000 och 65 procent år 1999. Även andelen inskrivna 10–12-åringar har varit oförändrad (7 %) de senaste åren.

Fritidshem är den barnomsorgsform som ökat allra mest under 1990-talet. I slutet av 1990-talet fanns det mer än tre gånger fler barn i fritidshem än i början av 1990-talet. Mellan 1999 och 2000 har dock ökningen avstannat. År 2000 fanns det 332 500 barn i fritidshemmen jämfört med 332 200 barn år 1999. Allt

fler sexåringar går i fritidshem främst beroende på att sexåringarna efter förskoleklassens införande 1998 går i fritidshem i stället för i förskola. År 1995 var 29 procent av sexåringarna inskrivna i fritidshem jämfört med 68 procent år 1999 och 70 procent år 2000. Men andelen inskrivna barn har även ökat i övriga åldersgrupper. Till exempel steg andelen åttaåringar i fritidshem från 51 till 66 procent mellan 1995 och 2000.

Fritidshemmen har i mycket stor grad gemensam ledning med grund- och särskola. Av alla inskrivna barn i fritidshem gick 96 procent i ett fritidshem som hade en gemensam rektor med en grund- eller särskola.

Antalet skolbarn i *familjedaghem* nådde en topp i slutet av 1980-talet och har därefter stadigt minskat. År 1999 fanns 15 900 barn i åldern 6–12 år i familjedaghem och år 2000 hade antalet sjunkit till 12 500 inskrivna barn. Merparten av barnen är i åldern 6–9 år.

Enligt skollagen kan skolbarnsomsorgen för barn i åldern 10–12 år även bedrivs i form av *öppen fritidsverksamhet*. Den är ett alternativ till inskriven verksamhet (dvs. fritidshem och familjedaghem) för barn i denna åldersgrupp. År 2000 hade 74 kommuner i landet (26 %) öppen fritidsverksamhet, vilket är 14 fler än år 1999. Totalt fanns det 571 avdelningar, 166 fler än år 1999. Ungefär 80 procent av avdelningarna har öppet mer än 16 timmar per vecka.

Enskild verksamhet

Barnomsorg i enskild regi har blivit vanligare under 1990-talet. Sammantaget fanns det 77 600 barn i enskilda förskolor, familjedaghem och fritidshem år 2000, jämfört med 73 200 barn år 1999.

Det är framför allt förskolor som bedrivs i enskild regi. År 2000 gick drygt 15 procent av barnen som var inskrivna i förskolan i en enskild förskola vilket är ungefär samma andel som år 1999. Närmare hälften av dessa barn (44 %) gick i ett föräldrakooperativ och 25 procent gick i en bolagsdriven förskola. Det är den senare typen som ökat mest det senaste året. År 1999 var 20 procent av de enskilda förskolorna bolagsdrivna.

Omkring åtta procent av fritidshemsbarnen går i ett enskilt fritidshem och sex procent av barnen som går i familjedaghem gick i ett enskilt familjedaghem. I båda fallen är det en ökning sedan år 1999 med ungefär en procentenhet.

Tabell 5. Barn inskrivna i daghem/förskola, familjedaghem och fritidshem i enskild regi eller med entreprenadavtal 31 december 1996–1997 och 15 oktober 1998–2000

År	Barn inskrivna i enskilda					
	daghem/förskolor ¹⁾		familjedaghem		fritidshem	
	antal	andel av alla barn inskrivna i förskolor (%)	antal	andel av alla barn inskrivna familjedaghem (%)	antal	andel av alla barn inskrivna i fritidshem (%)
1996 ²⁾	45 627	12,5	2 461	2,3	10 773	4,5
1997	46 443	12,8	2 912	3,1	12 257	4,6
1998 ³⁾	44 876	13,3	2 844	3,5	13 701	4,6
1999	47 155	14,8	3 483	5,0	22 540	6,8
2000⁴⁾	48 717	15,5	3 562	6,2	25 355	7,6

¹⁾ Uppgifterna för 1996–1997 avser daghem medan 1998–2000 avser förskola.

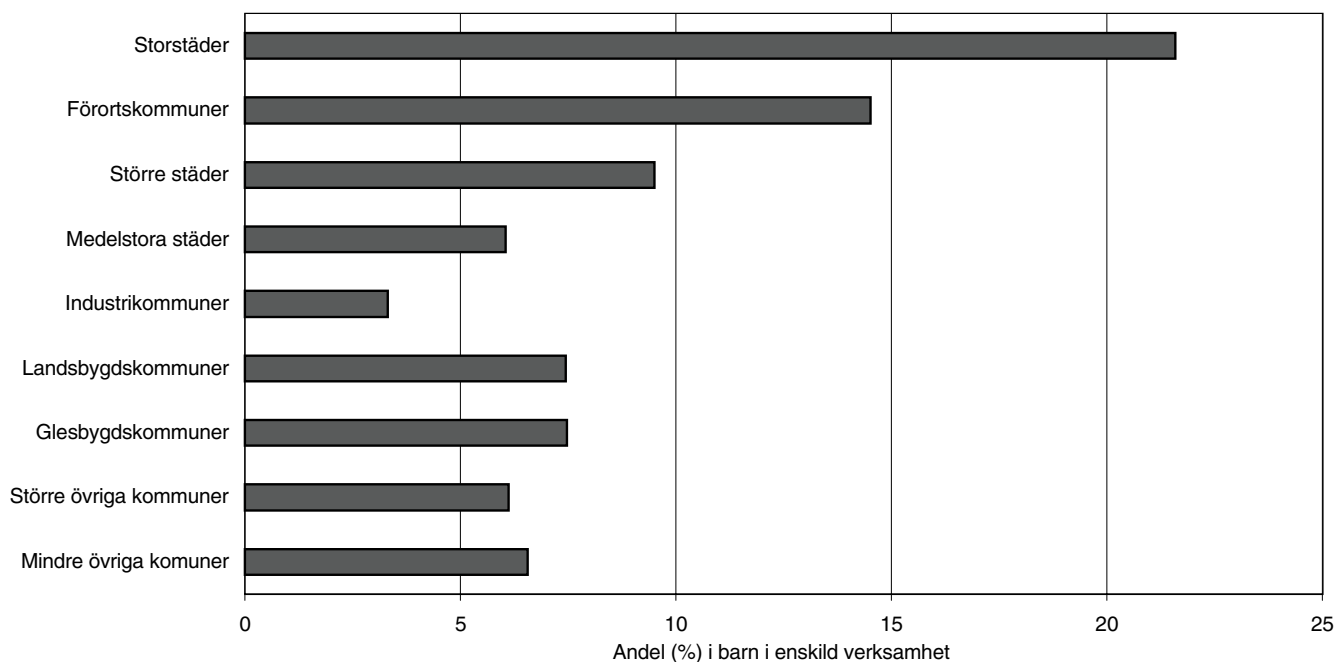
²⁾ För fritidshem har uppgifterna korrigerats efter publiceringen av Skolverkets rapport nr 173.

³⁾ För förskola och fritidshem har uppgifterna korrigerats efter publiceringen av Skolverkets rapporter nr 167 och nr 173.

⁴⁾ För förskola och familjedaghem har uppgifterna korrigerats efter publiceringen av Skolverkets rapport nr 196.

Enskild barnomsorg är vanligast i storstadsområdena och förortskommuner och minst vanlig i industrikommunerna. Av landets 289 kommuner hade 66 kommuner inga enskilda förskolor alls år 2000.

Diagram 4. Andel (%) barn 0–12 år inskrivna i enskild verksamhet av alla inskrivna barn 0–12 år per kommungrupp 15 oktober 2000

Modersmålsstöd

År 2000 hade 41 200 barn i åldern 1–5 år som var inskrivna i förskola eller familjedaghem ett annat modersmål än svenska. Av dessa fick endast 12 procent stöd i sitt modersmål. Det är en minskning sedan året innan då andelen var 13 procent. Jämfört med 1990 är minskningen mycket stor. Detta år fick 57 procent av barnen med annat modersmål än svenska stöd i sitt modersmål i förskolan.

Tabell 6. Antal inskrivna barn i förskola och familjedaghem med annat modersmål än svenska samt andel med modersmålsstöd i procent av inskrivna barn med annat modersmål 31 december 1996–1997 och 15 oktober 1998–2000

År	Antal inskrivna barn i förskola och familjedaghem med annat modersmål än svenska	Andel barn med annat modersmål än svenska med modersmålsstöd (%)
1996	40 299	19,6
1997	40 007	17,0
1998	37 067	14,7
1999	39 658	13,0
2000	41 237	12,2

Regionala skillnader

Barnomsorgen är ojämnt utbyggd över landet. De regionala skillnaderna är förhållandevis stora. Storstäder, förortskommuner och större städer, dvs. kommungrupper med hög kvinnlig förvärvsfrekvens, har högst andel barn i barnomsorgen, medan glesbygdskommuner har den lägsta.

Även fördelningen på olika verksamhetsformer skiljer sig åt mellan olika typer av kommuner. Familjedaghem är betydligt vanligare i landsbygdskommuner och mindre övriga kommuner än i storstadsregionerna medan det omvända gäller för förskolor och fritidshem. Andelen barn i åldern 1–5 år i förskola var år 2000 högst iorstäder, i större städer och i förortskommuner och lägst i landsbygdskommuner och i mindre övriga kommuner. Samma mönster återfanns för andelen barn i åldern 6–12 år i fritidshem.

Tabell 7. Andel barn 1–5 år respektive 6–12 år inskrivna i förskola, fritidshem och familjedaghem av det totala antalet barn i respektive åldersgrupp per kommungrupp 15 oktober 2000

Kommuntyp	Andel av samtliga barn 1–5 år inskrivna			Andel av samtliga barn 6–12 år inskrivna		
	i förskola	i familjedaghem	totalt i förskoleverksamhet	i fritidshem	i familjedaghem	totalt i skolbarnsomsorg
Storstäder	73,4	4,9	78,3	46,7	0,8	47,5
Förortskommuner	67,8	9,3	77,1	44,9	2,7	47,5
Större städer	69,8	8,2	78,0	40,8	1,2	42,0
Medelstora städer	63,7	10,5	74,2	36,3	2,1	38,4
Industrikommuner	60,2	12,2	72,4	33,0	1,4	34,4
Landsbygdskommuner	53,2	17,2	70,4	31,4	2,6	34,0
Glesbygdskommuner	60,3	11,7	72,0	27,9	2,3	30,2
Större övriga kommuner	59,1	13,2	72,3	34,5	3,0	37,5
Mindre övriga kommuner	53,9	16,4	70,4	31,2	3,3	34,5
Samtliga kommuner	66,1	9,6	75,7	39,2	1,9	41,1

Sociala skillnader

Barn till högutbildade har oftare barnomsorg än andra barn och de är också där längre tid. Skillnaderna förklaras till en del - men inte helt - av att högutbildade har högre förvärvsfrekvens och längre arbetstider och av att de bor på orter där barnomsorgen är väl utbyggd.

Särskilt stor är skillnaden inom skolbarnsomsorgen. I familjer där föräldrarna har minst treårig högskoleutbildning går 78 procent av alla barn i åldern 6–9 år i skolbarnsomsorg jämfört med 53 procent när föräldrarna har enbart grundskola. Förskoleverksamheten tar emot betydligt större andel barn vars föräldrar har kort utbildning och där är skillnaderna mindre (80 % jämfört med 72 %).

Barn till högutbildade har också längre närvarotider, åtminstone i förskolor och fritidshem. I genomsnitt tillbringar barn till föräldrar med minst treårig högskoleutbildning tre timmar mer per vecka i förskolan än barn vars föräldrar har grundskola (32 veckotimmar jämfört med 29).

Barn till högutbildade går dessutom oftare i enskild verksamhet. Det är sex gånger så vanligt att barn vars föräldrar har treårig högskoleutbildning går i enskilda förskolor som att barn till föräldrar med enbart grundskola gör det (18 % jämfört med 3 %).

Det finns också skillnader som sammanhänger med föräldrarnas födelseland. Barn med utländsk bakgrund har inte barnomsorgsplatser lika ofta som andra barn. Skillnaderna är dock ganska små och gäller framför allt barn vars föräldrar förvärvsarbetar eller studerar. Är föräldrarna arbetslösa har barn med utlandsfödda föräldrar i stället något oftare plats än andra barn.

Barn med invandrarbakgrund är dessutom sällsynta i enskilda förskolor. Tre procent av alla 1–5-åringar vars båda föräldrar är födda utomlands går i en enskild förskola jämfört med tio procent av barnen som har minst en förälder född i Sverige.

Restriktioner för barn till arbetslösa och föräldralediga

Barnomsorgen är i dag i det närmaste fullt utbyggd för barn i åldern 1–9 år med förvärvsarbetande eller studerande föräldrar. De allra flesta kan få plats i förskola, familjedaghem eller fritidshem utan alltför långa väntetider. Enligt den föräldraenkät som Skolverket genomförde hösten 1999 hade 90 procent av alla 1–5-åringar med förvärvsarbetande eller studerande föräldrar barnomsorgsplatser. Bland 6–9-åringarna var andelen 74 procent. Efterfrågan på ytterligare platser motsvarade endast någon enstaka procent av barnen.

Däremot har det länge funnits en otillfredsställd efterfrågan bland arbetslösa och föräldralediga. I åldersgruppen 1–5 år hade enligt föräldraenkäten 63 procent av de arbetslösas barn barnomsorgsplats, och 28 procent av de föräldraledigas. Nyefterfrågan motsvarade i båda grupperna 10 procent av barnen. Bland de yngsta skolbarnen – 6–9-åringarna – hade 45 procent av de arbetslösas barn plats, och 18 procent av de föräldraledigas. Här motsvarade nyefterfrågan 8 procent av barnen.

Att barn till arbetslösa och föräldralediga i så pass stor utsträckning saknar barnomsorgsplats sammanhänger med kommunernas regelsystem. I Skolverkets uppföljning våren 1998 uppgav 40 procent av kommunerna att de hade regler som innebar att ett förskolebarn miste sin barnomsorgsplats om en förälder blev arbetslös. Närmare 60 procent av kommunerna hade motsvarande regler för skolbarn. För barn till föräldralediga var reglerna än mer restriktiva.

Den 1 juli 2001 ändrades dock lagstiftningen och kommunerna är numera skyldiga att tillhandahålla plats i förskoleverksamhet även för barn vars föräldrar är arbetslösa. Den 1 januari 2002 kommer skyldigheten också att omfatta barn vars föräldrar är föräldralediga för ett syskon. För skolbarnsomsorgen görs inte motsvarande förändringar.

Varannan 10–12-åring utan omsorg

Utbyggnaden av skolbarnsomsorgen har framför allt varit inriktad på de yngre skolbarnen. Andelen 10–12-åringar i fritidshem och familjedaghem uppgick år 2000 till sju procent, vilket är ungefär densamma som under hela 1990-talet. Enligt Skolverkets föräldraenkät 1999 deltar ytterligare cirka fem procent av åldersgruppen i öppen fritidsverksamhet. Sammantaget finns således ungefär 12 procent av 10–12-åringar i någon form av skolbarnsomsorg, vilket kan jämföras med motsvarande andel för 6–9-åringarna som är 67 procent.

Föräldraenkäten visar också att barn i åldersgruppen 10–12 år i mycket hög utsträckning är hänvisade till sig själva efter skolan. Mer än varannan (53 %) har ingen omsorg alls utan klarar sig själv när skoldagen är slut. Att föräldrarna turas om att vara hemma med barnet är närmast vanligast (17 %).

Att skolbarnsomsorg för 10–12-åringar är en eftersatt verksamhet framgår av den kommunenkät och de fallstudier som Skolverket genomförde i december 2000.² Verksamheterna får liten uppmärksamhet i form av uppföljningar och utvärderingar, styrningen är svag och behovsinventeringar görs inte i någon större omfattning. I stor utsträckning nöjer sig kommunerna med att erbjuda fritidshem trots att skollagen anger öppen fritidsverksamhet som ett alternativ till inskriven verksamhet för denna åldersgrupp.

Fallstudierna tyder dessutom på att även den verksamhet som finns är lågt prioriterad. De öppna fritidsverksamheter som ingått i studien har sällan kompletterat skolan på något meningsfullt sätt och bristande resurser i form av personal och lokaler har gjort det omöjligt att erbjuda barn en meningsfull fritid och stöd i utvecklingen på det sätt som uttrycks i skollagen och i Skolverkets allmänna råd.

Närvarotider

Den genomsnittliga närvarotiden i kommunal förskola för barn i åldern 1–5 år var enligt 1999 års föräldraenkät 31 timmar per vecka hösten 1999. I enskilda förskolor var den i genomsnitt en veckotimme längre och i familjedaghem en timme kortare. Skolbarnens genomsnittliga vistelsetid var knappt 17 veckotimmar i både kommunalt fritidshem och familjedaghem och en timme kortare i enskilt fritidshem. Spridningen är förhållandevis stor. Till exempel hade en tredjedel av förskolebarnen närvarotider som var kortare än 20 eller längre än 40

² *Barns omsorg*. Skolverkets rapport nr 203.

veckotimmar. Närvarotiderna var längst i storstäder och förortskommuner och kortast i industri- och landsbygdskommuner.

Ju yngre barnen är desto kortare tid tillbringar de i förskolan eller familjedaghemmet. De allra yngsta barnen, ettåringarna, var i förskolan under i genomsnitt 29 veckotimmar hösten 1999, medan tre-, fyra- och femåringarnas genomsnitt låg kring 31 timmar. I familjedaghemmen var närvarotiderna någon timme kortare för de flesta åldersgrupper.

Närvarotiderna påverkas självfallet av barnens familjesituation. Till exempel tillbringar barn till ensamstående, som förvärvsarbetar eller studerar, tre timmar längre tid per vecka i förskolan än barn till samboende där både föräldrarna förvärvsarbetar eller studerar. Också föräldrarnas utbildning har betydelse, åtminstone i förskolan, där närvarotiderna är längre ju längre utbildning föräldrarna har. I genomsnitt skiljer det nästan tre veckotimmar mellan barn vars föräldrar har förgymnasial utbildning och barn vars föräldrar har lång högskoleutbildning. Skillnaden kan sannolikt till stor del förklaras av skillnader i förvärvsfrekvens och arbetstider. Bland barn i familjedaghem är mönstret inte lika tydligt.

Tabell 8. Genomsnittliga närvarotider (tim/vecka) hösten 1999 i förskola och familjedaghem för barn 1–5 år efter föräldrarnas utbildning

Föräldrarnas utbildning	Förskola	Familjedaghem
Förgymnasial	29	30
Gymnasial <3 år	30	29
Gymnasial >=3 år	31	29
Eftergymnasial <3 år	31	31
Eftergymnasial >=3 år	32	31

En jämförelse mellan 1999 och 1996 tyder inte på att närvarotiderna blivit kortare utan snarare längre. Trots att barnen i förskolan i genomsnitt är yngre 1999 än 1996 (sexåringarna går inte kvar i förskolan) är den genomsnittliga närvarotiden ungefär en halv timme längre. I familjedaghemmen är ökningen ännu större, upp till två veckotimmar.

Nöjda föräldrar

Föräldraenkäten innehöll också frågor om föräldrarna var nöjda med den omsorgsform som barnet hade. Cirka 90 procent av de föräldrar som har barn i barnomsorgen svarade jakande. Bland dem som inte har tillgång till barnomsorg var andelen lägre – 74 procent bland föräldrar till förskolebarn och drygt 80 procent bland föräldrar till skolbarn. Lägst andel nöjda bland skolbarnsföräldrarna finns bland dem vars barn klarade sig själva efter skolan. Mer än var femte förälder med en 10–12-åring utan omsorg ville att barnet skulle ha tillgång till öppen fritidsverksamhet eller någon annan form av omsorg. Totalt efterfrågade föräldrarna enligt enkäten plats i skolbarnsomsorg för ytterligare cirka 24 000 barn i åldern 10–12 år.

2.2 Resurser

Personal

År 2000 fanns 101 700 arbetsledare och anställda i arbete med barn i förskolor och fritidshem och drygt 10 500 dagbarnvårdare. Sammantaget är detta en minskning jämfört med året innan med två procent. I de öppna förskolorna fanns 982 anställda år 2000 vilket är lika många som år 1999, det första året som uppgifter om anställda i denna verksamhet samlats in.

Antalet anställda omräknat till årsarbetare uppgick år 2000 till 58 100 i förskolan och 19 000 i fritidshem. Det kan jämföras med året innan då det fanns 59 300 årsarbetare i förskola och 18 700 årsarbetare i fritidshem.

Tabell 9. Antal årsarbetare i daghem/förskolor, fritidshem och öppna förskolor samt antal dagbarnvårdare 31 december 1996–1997 och 15 oktober 1998–2000

År	Årsarbetare			Dagbarnvårdare
	i daghem/ förskola ¹⁾	i fritidshem	i öppen förskola ²⁾	
1996	66 982	20 909	–	19 389
1997	63 598	21 262	–	16 691
1998	59 808	18 998	–	14 638
1999	59 258	18 656	652	12 497
2000	58 139	19 017	626	10 545

¹⁾ Uppgifterna för 1996–1997 avser daghem medan 1998–2000 avser förskola.

²⁾ Uppgifter om årsarbetare i öppen förskola finns endast fr.o.m. 1999.

Personalen i barnomsorgen är i allmänhet välutbildad. I förskolan saknar endast några procent av de anställda utbildning för arbete med barn. I både förskolor och fritidshem har andelen årsarbetare med pedagogisk högskoleutbildning stigit under 1990-talet, bortsett från de senaste åren. I förskolan var andelen år 2000 i stort densamma som år 1999, ungefär 53–54 procent. I fritidshemmen var andelen årsarbetare med pedagogisk utbildning 61 procent vilket är en minskning med två procentenheter sedan år 1999.

Även bland dagbarnvårdarna har utbildningsnivån höjts under 1990-talet. År 2000 hade 71 procent en utbildning för arbete med barn vilket kan jämföras med 41 procent 1990. Det vanligaste är att dagbarnvårdarna har någon form av barnavårdsutbildning (38 %) eller barnskötarutbildning (31 %).

Tabell 10. Antal anställda i förskola och fritidshem, omräknat till årsarbetare, fördelade efter utbildning 15 oktober 2000

Utbildning	Förskola		Fritidshem	
	antal	andel (%)	antal	andel (%)
Förskollärare	30 430	52,3	5 015	26,4
Fritidspedagog	731	1,3	6 172	32,5
Läroarbetsutbildning	226	0,4	352	1,9
Barnskötare ¹⁾	24 503	42,1	.	.
Fritidsledarutbildning	65	0,1	638	3,4
Annan utbildning för arbete med barn ¹⁾	604	1,0	.	.
Ingen barnavårdsutb. ¹⁾	1 580	2,7	.	.
Uppgift saknas ¹⁾		0,0	6 839	36,0
Summa	58 139	100	19 017	100

¹⁾ Pga. nya insamlingsrutiner för anställda i fritidshem hämtas uppgifterna om utbildning nästan utslutande från högskoleregistret. Barnskötar- och barnavårdsutbildningar är till stor del gymnasiala och saknas i detta register vilket innebär att uppgift om utbildning saknas för dessa personer.

Könsfördelningen bland de anställda är mycket ojämn. Endast sex procent av de anställda som arbetar med barn i förskolor och fritidshem är män. Andelen har varit densamma under hela 1980- och 1990-talen. Högst andel män finns i fritidshemmen (14 %) och bland föreståndarna/arbetsledarna (20 %).

Personaltäthet

En av kommunernas besparingsstrategier har varit att minska personaltätheten. Antalet barn per helårsanställd (årsarbetare) har ökat under hela 1990-talet men har stabiliserats under de senaste åren. Både under 1999 och 2000 var antalet barn per årsarbetare 5,4. Sedan 1990, då det gick 4,4 barn per årsarbetare i daghemmen, har antalet barn per årsarbetare ökat med ungefär 25 procent.

I fritidshemmen har den kraftiga minskningen av personaltätheten som vi sett de tidigare åren planat ut. År 2000 gick det i genomsnitt 17,5 barn per årsarbetare jämfört med 17,8 barn året innan. Sedan 1990 har dock antalet barn per årsarbetare mer än fördubblats (8,3 barn 1990).

Kostnader

Kommunernas bruttokostnad för hela barnomsorgen uppgick 2000 till 39,8 miljarder kronor, vilket är en minskning sedan 1999 med knappt en procent (fasta priser). Förskolan står för två tredjedelar av kostnaden (26,4 miljarder

kr), fritidshemmen för knappt en fjärdedel (9,0 miljarder kr) och familjedaghemmen för en tiondel (4,0 miljarder kr). De öppna verksamheterna – öppen förskola och öppen fritidsverksamhet för 10–12-åringar – svarar tillsammans för endast en procent av den totala kostnaden (0,4 miljarder kr).

Kostnaden för *förskolan* var i stort sett densamma 2000 som 1999 (26,4 miljarder kr). Eftersom antalet barn minskade mellan de två åren innebär detta att kostnaden per barn ökat. I de kommunala förskolorna steg kostnaden per inskrivet barn med närmare fyra procent, till 86 900 kronor.

Förskolan har därmed fått ökade resurser per barn under fyra av de senaste fem åren. Ökningarna bör dock ses mot bakgrund av de kraftiga kostnadsminskningar som ägde rum under första hälften av 1990-talet. Kostnadsnivån var 2000 fortfarande lägre än 1991.

Liksom tidigare år beror en stor del av kostnadsökningen på ökade personalkostnader. Personalkostnaden per inskrivet barn steg med fyra procent under 2000, dvs. lika mycket som kostnaden per inskrivet barn och även per beräknat heltidsbarn. Någon del av kostnadsökningen kan också sammanhålla med att barnens ålderssammansättning förändrats. Andelen barn i förskolan som är i åldern 1–3 år ökade något och grupper med yngre barn kräver högre personaltätthet än grupper med äldre barn. De ökade kostnaderna under 2000 motsvaras således inte av generella resursförstärkningar i form av till exempel fler anställda.

Enskilda förskolor finansierar sin verksamhet huvudsakligen med kommunala bidrag samt med föräldraavgifter och ofta även med oavlönade arbetsinsatser från föräldrarna. Det kommunala bidraget motsvarade 60 800 kronor per inskrivet barn under 2000. Det är en minskning med drygt en procent sedan 1999.

Kostnaden för *familjedaghem* minskade med 14 procent, till 4,0 miljarder kronor under 2000. Eftersom barnantalet minskade ännu mer steg kostnaden per inskrivet barn. I kommunala familjedaghem steg kostnaden med två procent, till 63 300 kronor.

Fritidshemmen har varit utsatta för stora besparingar under 1990-talet. De har inte heller fått ökade resurser under de senaste åren som förskolan. Mellan 1999 och 2000 ökade visserligen den totala kostnaden för fritidshem med fyra procent, till 9,0 miljarder kronor, men eftersom barnantalet samtidigt ökade lika mycket var kostnaden per inskrivet barn oförändrad, 27 300 kronor. Personalkostnaden ökade drygt fem procent under 2000. De kostnadsökningar i fritidshemmen som orsakats av fler inskrivna barn och högre löner uppvägs inte av den ökning av totalkostnaden som skett.

Besparingarna i fritidshemmen har påverkat verksamheten. Skolverket publicerade våren 2000 en utvärdering av fritidshemmens kvalitet³ där det konstateras att resursminskningarna har varit så stora att det inte längre går att garantera god kvalitet. Särskilt framhålls att personalen inte har tid eller möjlighet att planera verksamheten, att barngrupperna är för stora och att lokalerna ofta inte är lämpliga.

Enskilda fritidshem finansierar liksom enskilda förskolor sin verksamhet inte bara med kommunala bidrag utan även med föräldraavgifter och ofta även med oavlönade arbetsinsatser från föräldrarna. De kommunala bidragen uppgick i genomsnitt till 23 300 kronor per inskrivet barn under 2000.

De öppna verksamheterna svarar för en mindre del av barnomsorgens kostnader. Resurserna till *öppen förskola* uppgick till 301 miljoner kronor 1999, en minskning med fem procent sedan 1999. Samtidigt kostade *öppen fritidsverksamhet riktad till 10–12-åringar* 136 miljoner, en ökning med tolv procent sedan året innan. Ökningen kan sammanhålla med den ökade uppmärksamhet

³ Finns fritids? En utvärdering av kvalitet i fritidshem. Skolverkets rapport nr 186.

som bland andra Skolverket riktat mot bristen på resurser till öppen fritidsverksamhet under det senaste året.

Tabell 11. Kommunernas kostnader för barnomsorg 1998–2000 fördelade på verksamheter, anordnare och kostnadslag (löpande priser)

	Kostnad totalt ³⁾			därav			Kommunala kostnader för verksamhet i enskild regi ⁴⁾
	1998	1999	2000	Kommunal regi			
				Totalt	därav		
				Personal	Lokaler		
Hela barnomsorgen och dess delverksamheter							
Barnomsorg							
Totalt, mkr	39 461	39 721	39 833	35 808	–	–	–
Kostnad per inskrivet barn ¹⁾²⁾ , kr	53 900	55 100	56 000	55 900	41 200	–	50 100
därav							
Förskola							
Totalt, mkr	25 987	26 121	26 392 ⁵⁾	23 437 ⁵⁾	16 904	3 369	2 942 ⁵⁾
Kostnad per inskrivet barn ¹⁾ , kr	74 300	79 600	83 000	86 900	62 700	12 500	60 800
Familjedaghem							
Totalt, mkr	5 118	4 616	3 989	3 814 ⁵⁾	3 190	–	176 ⁵⁾
Kostnad per inskrivet barn ¹⁾ , kr	57 600	60 800	62 600	63 300	53 000	–	50 400
Fritidshem							
Totalt, mkr	7 905	8 548	9 015 ⁵⁾	8 557 ⁵⁾	56 303	1 283	449 ⁵⁾
Kostnad per inskrivet barn ¹⁾ , kr	27 800	27 000	27 300	27 500	20 300	4 100	23 300
Öppen förskola, mkr	328	315	301	–	–	–	–
Öppen fritidsverksamhet för 10–12-åringar, mkr	122	121	136	–	–	–	–

¹⁾ Medeltal av antalet inskrivna barn vid mätillfället det aktuella året och året innan.

²⁾ Denna beräkning omfattar inte kostnader och barn i öppen verksamhet.

³⁾ Totalkostnaden avser kostnader för verksamhet i kommunal regi och kommunala bidrag till anordnare i enskild regi.

⁴⁾ Observera att det är endast kommunens del av kostnaden som redovisas.

⁵⁾ Summan av delposterna verksamhet i kommunal respektive enskild regi överensstämmer inte med totalkostnaden p g a bortfallskorrigerering för saknade uppgifter i de båda delposterna.

Kostnaderna för barnomsorgen varierar stort mellan kommunerna. Storstäderna och kommuner i gruppen glesbygdskommuner rapporterar höga kostnader per barn medan till exempel kommuner i gruppen förortskommuner rapporterar lägre kostnader, särskilt i förskolan.

Kostnaderna per inskrivet barn i kommunal förskola varierar mellan 56 700 och 115 300 kronor. För åtta av tio kommuner ligger dock kostnaden i intervallet 73 700–97 800 kronor, ett betydligt mindre intervall. Kostnaderna per inskrivet barn i familjedaghem varierar mellan 33 500 och 105 000 kronor. I åttio procent av kommunerna ligger kostnaderna i intervallet 50 500–78 800 kronor. Kostnadsvariationen är således något större än för förskolan.

Störst (relativt sett) är kostnadsvariationerna för fritidshem, vilket kan sammanhålla med svårigheterna att särredovisa kostnaderna för fritidshem i integrerade verksamheter. Kostnaden per inskrivet barn i kommunala fritidshem varierar mellan 11 800 och 66 200 kronor. I åttio procent av kommunerna ligger dock kostnaden i ett betydligt mindre intervall, 21 100–35 700 kronor.

De stora kostnadsskillnaderna har flera orsaker. De kan bero på skillnader som gäller ekonomiska, sociala, demografiska eller andra strukturella förhållanden. Som några av orsakerna till storstädernas höga kostnader brukar till exempel höga lokahyror och hög andel barn i behov av särskilt stöd nämnas. Men skillnaderna kan också vara ett uttryck för olikheter i prioriteringar.

Kostnaden per inskrivet barn ger inte alltid en rättvisande bild av kostnaderna eftersom barnen har olika långa närvarotider. Med hjälp av uppgifter om närvarotider från Skolverkets föräldraenkät hösten 1999 har en kostnad per heltidsbarn beräknats. Heltidsbarn har definierats på samma sätt i förskola, familjedaghem och fritidshem (40 timmar per vecka) vilket gör att det är möjligt att jämföra de olika verksamheterna. Fritidshem har den i särklass lägsta kostna-

den per heltidsbarn – den motsvarar 63 procent av kostnaden för ett heltidsbarn i förskola och 73 procent av kostnaden för ett heltidsbarn i familjedaghem.

Avgifter

En ökande andel av barnomsorgens bruttokostnad finansieras med föräldraavgifter. År 2000 täcktes cirka 19 procent av kostnaderna för den kommunala barnomsorgen med föräldraavgifter. I början av 1990-talet låg andelen kring tio procent. Avgiftsfinansieringsgraden är högst i fritidshemmen. Där står föräldraavgifterna för en fjärdedel av bruttokostnaden (25 %), att jämföra med 16 procent i förskolan.

Skolverket gjorde i mars 1999 en kartläggning av avgifterna för förskola och fritidshem för femton typfamiljer.⁴ Kartläggningen visar att avgifterna skiljer sig mycket åt mellan kommunerna, både vad gäller nivåer och hur avgiftssystemen är konstruerade. För en familj med genomsnittliga inkomster och med två barn i förskola 40 timmar per vecka varierade till exempel avgiften mellan 1 560 och 4 200 kronor i månaden. Om familjen i stället hade ett barn på fritidshem 26 timmar per vecka varierade avgiften mellan 550 och 2 380 kronor. En kommun hade dessutom helt slopat avgifterna.

---

⁴ *Avgifter i förskola och fritidshem 1999*. Skolverkets rapport nr 174.

3

Förskoleklass

Förskoleklass är obligatorisk för kommunerna genom att alla sexåringar ska erbjudas plats i förskoleklass under minst 525 timmar. För barnen är deltagandet frivilligt. Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet (Lpo 94) gäller även förskoleklassen. Utbildningen i förskoleklass ska därmed ses som det första steget mot läroplanens mål. Ett viktigt mål är att förskolan, skolan och fritidshemmet ska knytas närmare varandra och att verksamheterna ska utvecklas i mötet mellan olika pedagogiska traditioner.

3.1 Organisation

Förskoleklass fanns hösten 2000 i 284 av landets kommuner, vilket är en kommun mindre än föregående läsår. Förskoleklass saknas därmed i fem kommuner. Dessa uppger att alla sexåringar eller huvuddelen av dem fanns i grundskolan. Ytterligare två kommuner hade bara några få elever i förskoleklass. I övriga kommuner var majoriteten av sexåringarna inskrivna i förskoleklass.

Totalt var drygt 107 500 elever inskrivna i förskoleklass. Det betyder att antalet elever fortsatte att sjunka. Jämfört med föregående läsår var minskningen drygt 4 700 elever. Samtidigt har antalet barn i årskullen minskat med 4 800 så den andel av sexåringarna – 93 procent – som fanns i förskoleklass är oförändrad jämfört med föregående år. En mindre del av det totala antalet sexåringar – 4 procent – var inskrivna i grundskolan. Det är en ungefär oförändrad andel jämfört med föregående år.

Liksom året innan dominerade sexåringarna stort i förskoleklassen läsåret 2000/01. De utgjorde 98 procent av eleverna. En procent av eleverna i förskoleklass var fem år och en procent var sju år.

Tabell 12. Antal elever i förskoleklass den 15 oktober 1998–2000

Läsår Huvudman	Antal kommuner med förskoleklass	Inskrivna i förskoleklass			
		Totalt Antal	5 år Antal	6 år Antal	7 år Antal
1998/99	282	113 910	2 189	110 823	898
1999/00	285	112 251	715	100 895	1 308
2000/01	284	107 505	1 111	105 023	1 371
<i>därav</i>					
Kommunal	284	102 301	672	100 325	1 304
Enskild ¹⁾	38	617	43	570	4
Fristående	108	4 324	211	4 050	0
Internationell	3	263	185	78	0

1) Här ingår verksamhet vid specialskolor och sameskolor.

Av alla elever i förskoleklass fanns 4,8 procent hösten 2000 i verksamhet i enskild regi (dvs. som drivs på kommunens uppdrag) samt vid fristående eller internationell skola. Det innebär en ökning med 0,4 procentenheter jämfört med föregående läsår. Antalet kommuner där förskoleklass bedrevs i annan än kommunal regi har fortsatt att öka, från 111 föregående läsår till 129 läsåret 2000/01. Andelen elever hos dessa anordnare varierade mellan kommunerna. I vissa förortskommuner fanns t.ex. upp till 22 procent av eleverna i enskild regi eller vid fristående skola, medan mer än hälften av kommunerna alltså helt saknade sådan verksamhet. I en kommun fanns förskoleklass enbart vid fristående skola och inte alls i kommunal regi.

Andelen elever i förskoleklass som hösten 2000 hade ett annat modersmål än svenska var i stort sett oförändrad eller 11,1 procent. Andelen av alla elever som fick stöd i modersmål var 4,3 procent. Det innebär en ganska kraftig ökning från föregående års värde som var 3,7 procent. Liksom föregående år var andelarna ungefär desamma i grundskolan. Där var 11,9 procent av eleverna berättigade till modersmålsundervisning och 6,2 procent deltog i sådan undervisning.

Tabell 13. Elever med annat modersmål än svenska i förskoleklass den 15 oktober 1999–2000

Läsår Huvudman	Antal elever totalt	därav					
		med annat modersmål än svenska		med stöd i modersmål		med stöd i svenska som andraspråk ¹⁾	
		antal	andel (%)	antal	andel (%)	antal	andel (%)
1999/00	112 251	11 881	10,6	4 105	3,7	3 149	2,8
2000/01	107 505	11 892	11,1	4 584	4,3	2 918	2,7
<i>därav</i>							
Kommunal	102 301	10 764	10,5	4 057	4,0	2 635	2,6
Enskild ²⁾	617	145	23,5	38	6,2	.	.
Fristående	4 324	864	20,0	389	9,0	283	6,5
Internationell	263	119	45,2	100	38,0	0	0,0

¹⁾ Uppgift om elever som har annat modersmål än svenska och som får stöd i svenska som andraspråk.

²⁾ Här ingår verksamhet vid specialskolor och sameskolor.

Från och med hösten 1999 har insamlingen av statistik om förskoleklass förändrats. Det har gjorts för att bättre spegla integration mellan förskoleklass och andra verksamheter. Från att tidigare ha redovisat samverkan ur ett lokalmässigt perspektiv är perspektivet nu mer organisatoriskt. Årets insamling visar att av alla elever i riket fanns 98,4 procent i verksamhet som har samma pedagogiska ledning (dvs. samma rektor) som grund- eller sarskola. Det innebär att andelen elever som på detta sätt är integrerade har ökat med 1,5 procentenheter jämfört med föregående år. Det var endast tre kommuner där mindre än 50 procent av eleverna hade samma pedagogiska ledning.

Tabell 14. Pedagogisk ledning av förskoleklass den 15 oktober 2000

Läsår Huvudman Pedagogisk ledning	Elever i förskoleklass	
	Antal	Andel (%)
2000/01	107 505	100,0
Kommunal	102 301	95,2
<i>därav</i>		
med gemensam rektor med grundskolan	100 877	93,8
med gemensam rektor med särskolan	361	0,3
utanför grund- och särskolans ledning	1 063	1,0
Enskild/fristående	4 941	4,6
<i>därav</i>		
enskild förskoleklass ¹⁾	617	0,6
vid fristående grundskola	4 312	4,0
vid fristående särskola	12	0,0
Internationell	263	0,2

1) Här ingår verksamhet vid specialskolor och sameskolor.

Integrationsreformen har följts av Skolverket i ett treårigt projekt som avslutades våren 2001. Av slutrapporten framgår att det funnits problem under de första åren men att utvecklingen nu är på väg åt rätt håll. I fråga om verksamheten är dock fortfarande variationerna stora både mellan skolor och kommuner. För att reformens syften ska uppnås måste kunskapen om reformens intentioner bli bättre på alla nivåer. Därutöver bör förskoleklassens personal få mer tid för samtal, planering och utvärdering med övriga pedagoger i skolan. Därigenom kan en gemensam syn på hur barn utvecklas och lär sig växa fram. Undervisningen bör präglas av mer temaarbete, lek och skapande samt ett utforskande arbetssätt. Lokalerna behöver också anpassas till de mindre barnens behov.

3.2 Resurser

Personal

Fråga om statistiken om personal i förskoleklass har sättet att samla in underlag förändrats fr.o.m. hösten 1999. Då skedde en övergång från grupp- till individstatistik och nya uppgiftslämnare (grundskolans rektorer) anlätades. Därmed är jämförelser över tid bara möjliga med närmast föregående läsår.

Läsåret 2000/01 fanns totalt 8 400 årsarbetare (dvs. anställda omräknat till heltidstjänster) i arbete med elever i förskoleklass. Detta innebär en minskning med 6 procent jämfört med föregående läsår. Av alla årsarbetare fanns 5,3 procent i förskoleklass hos enskild anordnare eller vid fristående eller internationell skola. Föregående läsår var motsvarande värde 4,1 procent.

Könsfördelningen bland personalen i förskoleklass blir allt snedare. Läsåret 2000/01 var andelen män 5,3%. Det innebär en minskning jämfört med föregående år då motsvarande värde var 5,8%.

Andelen årsarbetare med pedagogisk högskoleutbildning var i kommunal verksamhet 85 procent hösten 2000. Det är en liten minskning sedan föregående år då motsvarande värde var 86 procent. Hos andra anordnare är minskningen betydligt större, 66 procent jämfört med 77 procent året innan. Antalet anställda var dock totalt sett ganska litet hos andra än kommunala anordnare, varför förändringen bör tolkas med viss försiktighet.

I kommunal verksamhet var andelen med förskollärarytbildning 73 procent medan motsvarande andel hos enskilda anordnare eller vid fristående skolor var knappt 53 procent. Jämfört med föregående år är det i båda fallen en ökning, från 70 respektive 51 procent. Skillnaden mellan kommunerna är dock stora – andelen med förskollärarytbildning varierade mellan 31 och 100 procent. Andelen av personalen som hade lärarutbildning var hos de kommunala anordnarna 3,9 procent och hos övriga anordnare 8,8 procent.

Jämfört med föregående läsår har såväl antalet elever som antalet anställda i pedagogiskt arbete minskat. Antalet anställda har dock minskat något snabbare än elevantalet vilket gör att personaltätheten har minskat något. Föregående

läsåret var det genomsnittliga antalet elever per årsarbetare 12,5 medan det läsåret 2000/01 var 12,8. För en jämförelse med andra skolformer är det omvända värdet – antal årsarbetare per 100 elever – mer användbart som mått på personaltätheten. Läsåret 2000/01 fanns det i förskoleklass 7,8 årsarbetare per 100 elever och i grundskolan 7,9 årsarbetare per 100 elever. Det betyder att personaltätheten i förskoleklass har minskat något jämfört med föregående läsåret medan den har ökat i grundskolan. Lärartätheten i grundskolan har dock varit oförändrad.

Personaltätheten var lägre i kommunal förskoleklass än hos andra anordnare – 7,8 årsarbetare per 100 elever mot 8,4. Det är omvänt jämfört med föregående läsåret. Dessa svängningar ska dock ses mot bakgrund av att antalet anställda hos annan än kommunal anordnare är litet.

Tabell 15. Personal i förskoleklass omräknat till årsarbetare vecka 41 1999 och 2000

Läsår	Antal årsarbetare totalt	Antal årsarbetare per 100 elever		Andel (%) årsarbetare med				Fritidsledarutbildning
		Totalt	Med högskoleutbildning	Högskoleutbildning totalt	därav Förskollärautbildning	Fritidspedagogutbildning	Lärarytutbildning	
1999/00	8 969	8,0	6,8	85,6 ¹⁾	69,3	6,9	8,3	0,7
2000/01	8 419	7,8	6,6	83,9	72,2	7,3	4,2	0,7
<i>därav</i>								
Kommunal	7 992	7,8	6,6	84,9	73,3	7,5	3,9	0,7
Enskild ²⁾	57	9,2	6,9	74,6	64,2	5,9	4,4	0,0
Fristående	357	8,3	5,3	64,7	50,9	4,5	9,5	1,3
Internationell	14	5,2	.	..	..	..	..	..

¹⁾ I förra årets upplaga av Beskrivande data uppgavs detta värde felaktigt till 86,0.

²⁾ Här ingår verksamhet vid specialskolor och sameskolor.

Kostnader

Den totala kostnaden för förskoleklass uppgick år 2000 till 3,7 miljarder kronor, vilket motsvarar fyra procent av skolväsendets totala kostnader. De totala resurserna har ökat med knappt tre procent från föregående år. Verksamheten i förskoleklass är ofta både lokal- och personalmässigt integrerad med grundskola och fritidshem. Detta gör att uppgiftslämnarna ibland har tvingats göra skattningar och schablonmässiga fördelningar av kostnader för både personal och lokaler. Uppgifterna bör därför tolkas med viss försiktighet.

Verksamhet med kommunal huvudman svarar för 96 procent av den totala kostnaden. Den genomsnittliga kostnaden per elev var där 34 600 kronor. Det motsvarar 63 procent av vad en elev i grundskolan kostar och 40 procent av kostnaden för ett barn i förskolan. Elever i grundskolan och barn i förskolan tillbringar fler timmar i dessa verksamheter, vilket naturligtvis förklarar en del av kostnadsskillnaden. Problem med att särskilja kostnaderna för förskoleklass från andra samverkande verksamheter kan också ligga bakom en del av skillnaden. Kostnaden per elev varierar mycket kraftigt mellan olika kommuner. Mellan kommungrupperna är spridningen mindre. Kostnaden per elev är högst i glesbygdskommuner (43 000 kr) och lägst i industrikommuner (31 200 kr). Storstäder, förortskommuner och medelstora kommuner är kommungrupper där kostnaden per elev ligger under genomsnittet.

Den största delen av kostnaden, i genomsnitt 68 procent, utgjordes av kostnader för personal. Kostnaden för lokaler utgjorde i genomsnitt 18 procent av den totala kostnaden. Detta är sannolikt en underskattning på grund av de svårigheter att särredovisa kostnader för förskoleklass som nämnts tidigare. Detta bekräftas av att flera kommuner redovisar en personalkostnad som utgör över 90 procent av totalkostnaden.

Av alla elever i förskoleklass gick drygt fyra procent i verksamhet som anordnades av annan än kommunen, i enskild verksamhet eller i en förskoleklass i en fristående skola. I enskild verksamhet uppgick kostnaden till 35 800 kronor per elev. Kostnaden för elever i fristående förskoleklass var 36 800 kronor per elev vilket är något lägre än 1999. Av denna kostnad utgjordes 67 procent av kostnad för personal och 22 procent av kostnad för lokaler. Kostnaden per elev i förskoleklass i internationella skolor är högre, nämligen 46 800 kronor per elev. De fristående skolorna redovisar ett genomsnittligt bidrag per elev på 34 900 kronor, vilket utgör 95 procent av den totala kostnaden per elev. Ersättningsnivån varierar dock kraftigt mellan kommuner.

Tabell 16. Kostnader för förskoleklass 2000, fördelade på anordnare och kostnadslag

		Samtliga huvudmän ¹⁾		Kommunal huvudman		Enskild verksamhet ²⁾		Fristående förskoleklass ³⁾	
		Kostnad	Kostnad	Kostnad	Kostnad	Kostnad	Kostnad	Kostnad	Kostnad
		totalt mkr	per elev, kr	totalt mkr	per elev, kr	totalt mkr	per elev, kr	totalt mkr	per elev, k
2000	Totalt	3 719	34 700	3 552	34 600	32	35 800	128	36 800
<i>därav</i>	Personal	.	.	2 420	23 600	.	.	86	24 700
	Lokaler	.	.	634	6 200	.	.	28	8 000
	Övrigt	.	.	498	4 800	.	.	14	4 100

¹⁾ I kostnaden ingår även kostnader för internationella skolor.

²⁾ Kostnaden avser det kommunala bidraget till enskild verksamhet, inte de faktiska kostnaderna.

³⁾ I kostnaden ingår inte kostnader för internationella skolor.

4

Grundskolan

Enligt skollagen är alla i Sverige bosatta barn mellan 7 och 16 år skolpliktiga. År 1991 fick föräldrar rätt att begära att deras barn skulle få börja skolan vid sex års ålder. Från 1 juli 1997 är kommuner skyldiga att bereda sexåringar plats i grundskolan om vårdnadshavarna så önskar.

Det finns en allmän strävan att se barns lärande i ett längre tidsperspektiv – som en del i det livslånga lärandet. All pedagogisk verksamhet för barn och unga ska ses som en helhet och ett gemensamt synsätt för barn och unga ska utvecklas. Barnomsorgen, dvs. förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen, integreras därför på olika sätt med grundskolan.

För att stimulera utvecklingen mot grundskolans integration med andra verksamhetsformer har riksdagen beslutat om vissa förändringar. Den 1 januari 1998 fördes sålunda lagregleringen om barnomsorg över från socialtjänstlagen till skollagen. Samtidigt infördes förskoleklass som en ny skolform för sexåringar. Skolverket övertog också det nationella ansvaret för frågor om barnomsorg från Socialstyrelsen.

Integrationen mellan barnomsorg och skola kan underlättas om det finns en gemensam pedagogisk ledning. Av statistiken om fritidshem och förskoleklass framgår att dessa verksamheter till största delen är ledningsmässigt samordnade med grundskolan.

4.1 Organisation

Den allmänna skolplikten har medfört att antalet elever i stort sett följt befolkningsutvecklingen. Det totala antalet elever i grundskolan nådde läsåret 1991/92 sin lägsta nivå sedan sextiotalet. Trenden bröts läsåret därpå då elevantalet började öka. Det senast gångna läsåret ökade antalet elever med 17 000. Därmed fanns läsåret 1999/00 närmare 1 052 000 elever i grundskolan. Bara under de senaste sex åren har ökningen varit mer än 100 000 elever eller

12 procent. De närmast kommande åren förväntas ökningen av elevantalet fortsätta, dock i minskande takt (se diagram 5).

Diagram 5. Antal elever i grundskolan läsåren 1980/81–2000/01 samt prognos t.o.m. läsåret 2007/08

Grundskoleutbildning anordnas vid kommunala grundskolor, statliga sameskolor, fristående skolor, internationella skolor och riksinternat.

Det totala antalet grundskolor hösten 2000 var 5 090. Ökningen av antalet skolor fortsätter därmed. Det är främst de fristående skolorna som har ökat, från 362 hösten 1999 till 418 hösten 2000. För tio år sedan, läsåret 1991/92, var antalet fristående skolor endast 66. Antalet kommunala skolor har varit ganska stabilt – närmare 4 700 – med små årliga förändringar. Jämfört med föregående läsår har antalet enheter minskat med 15.

Tabell 17. Antal elever i grundskolan den 15 oktober 1996–2000 fördelade efter huvudman

	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Grundskolan totalt	958 972	984 171	1 010 227	1 034 881	1 051 929
<i>därav</i>					
Kommunala skolor	935 517	957 083	979 374	999 551	1 008 694
Sameskolor	145	155	171	155	163
Fristående skolor	21 763	25 337	29 130	33 619	41 501
Internationella skolor	1 376	1 402	1 402	1 382	1 394
Riksinternatskolor	171	194	150	174	177

Av grundskolans elever återfanns läsåret 2000/01 den absoluta majoriteten av eleverna eller 95,8 procent i kommunala grundskolor. Antalet elever i fristående skolor har fortsatt att öka och uppgick till 41 500, vilket motsvarar 3,9 procent av grundskolans elever. I internationella skolor gick 1 394 elever och i riksinternatskolor 177 elever.

Tabell 18. Antal kommuner, rektorsområden, skolor och elever i grundskolan den 15 oktober 1996–2000

Läsår Huvudman	Antal skolkom- muner	Antal rektors- områden	Antal skolor	Antal elever per		Elever bosatta i annan kommun ¹⁾	
				Kommun	Skola	Antal	Andel(%)
1996/97	288	3 256	4 936	3 330	194	6 903	0,7
1997/98	288	3 300	4 981	3 417	198	7 150	0,7
1998/99	288	3 340	4 992	3 508	202	7 766	0,8
1999/00	289	3 389	5 048	3 581	205	8 495	0,8
2000/01	289	3 427	5 090	3 640	207	.	.
<i>därav</i>							
Kommun	289	3 047	4 656	3 490	217	9 438	0,9
Sameskola	6	1	6	27	27	.	.
Fristående	138	369	418	301	99	.	.
Internationella	4	7	7	349	199	.	.
Riksinternat	3	3	3	59	59	.	.

¹⁾ Avser enbart elever i kommunala grundskolor.

Grundskoleutbildning anordnades hösten 2000 i landets samtliga 289 kommuner. Antalet elever varierade stort mellan kommunerna, från 300 till drygt 61 000. Det genomsnittliga antalet elever per skola var 207. Om man delar upp skolorna efter huvudman kan man konstatera att de kommunala skolorna var betydligt större än de fristående. De kommunala hade i genomsnitt 217 medan de fristående skolorna hade 99 elever. I båda fallen är det en liten ökning jämfört med föregående år.

Både bland kommunala och fristående skolor var många skolor ganska små. Av de kommunala grundskolorna hade 35 procent färre än 100 elever medan det var 66 procent av de fristående som hade färre än 100 elever. Det fanns också stora grundskolor. Läsåret 2000/01 var det 1,5 procent eller 78 grundskolor som hade fler än 700 elever. En av dessa var en fristående.

I tabell 19 redovisas det totala antalet elever i grundskolan fördelade på årskurser, huvudmän och kön. Hösten 2000 fanns i årskurs 1 ungefär 119 000 elever medan årskurs 9 hade drygt 105 000 elever. Flest elever återfanns i årskurs 4, drygt 126 000 elever.

Tabell 19. Antal elever i grundskolan 15 oktober 1996–2000 fördelade efter årskurs och huvudman

Läsår Huvudman Kön	Antal elever										Samtliga
	Åk 1	Åk 2	Åk 3	Åk 4	Åk 5	Åk 6	Åk 7	Åk 8	Åk 9	Åk 1–9	
1996/97	124 099	117 094	110 032	107 711	105 494	100 623	97 146	98 006	98 767	958 972	
1997/98	128 779	120 338	117 007	109 489	107 765	105 504	100 232	97 284	97 773	984 171	
1998/99	126 014	126 617	120 156	116 397	109 782	107 947	105 338	100 536	97 440	1 010 227	
1999/00	122 934	124 670	126 800	119 575	116 446	110 353	107 755	105 758	100 590	1 034 881	
2000/01	118 692	122 621	125 094	126 160	119 766	116 539	109 876	107 828	105 353	1 051 929	
pojkar (%)	51,1	51,4	51,6	51,1	51,2	51,3	50,8	51,1	51,3	51,2	
flickor (%)	48,9	48,6	48,4	48,9	48,8	48,7	49,2	48,9	48,7	48,8	
<i>därav</i>											
Kommun	113 002	117 350	120 136	121 009	114 917	111 569	104 784	103 934	101 993	1 008 694	
pojkar (%)	51,2	51,5	51,6	51,2	51,3	51,5	50,9	51,2	51,4	51,3	
flickor (%)	48,8	48,5	48,4	48,8	48,7	48,5	49,1	48,8	48,6	48,7	
Sameskola	36	22	25	27	25	28	.	.	.	163	
pojkar (%)	55,6	54,5	56,0	44,4	44,0	57,1	.	.	.	52,1	
flickor (%)	44,4	45,5	44,0	55,6	56,0	42,9	.	.	.	47,9	
Fristående	5 472	5 057	4 762	4 952	4 671	4 808	4 913	3 696	3 170	41 501	
pojkar (%)	49,5	49,3	50,4	48,5	49,6	48,0	50,3	48,3	46,8	49,1	
flickor (%)	50,5	50,7	49,6	51,5	50,4	52,0	49,7	51,7	53,2	50,9	
Internationella	182	192	171	172	153	134	124	148	118	1 394	
pojkar (%)	48,9	45,8	50,9	50,6	49,0	47,8	38,7	55,4	43,2	48,1	
flickor (%)	51,1	54,2	49,1	49,4	51,0	52,2	61,3	44,6	56,8	51,9	
Riksinternat	.	.	.	.	.	.	55	50	72	177	
pojkar (%)	.	.	.	.	.	.	60,0	58,0	65,3	61,6	
flickor (%)	.	.	.	.	.	.	40,0	42,0	34,7	38,4	

Tidigare skolstart

Som tidigare nämnts har sexåringar rätt att börja i grundskolan om föräldrarna så önskar. Hösten 2000 började 119 000 elever i årskurs 1. Av dessa var 4 800 (4,0 %) högst sex år gamla. Som framgår av tabell 20 har andelen sexåringar i årskurs 1 minskat de senaste läsåren. Minskningen förklaras av att den nya skolformen förskoleklass införts från och med läsåret 1998/1999 (se kapitel 3). I flertalet kommuner var endast någon enstaka procent av eleverna i årskurs 1 sex år. Det fanns dock ett mindre antal kommuner där en mycket stor andel av eleverna i årskurs 1 var sex år gamla.

Av sexåringarna i årskurs 1 var fler flickor än pojkar – 2 600 flickor respektive

2 150 pojkar. I fristående skolor var andelen sexåringar i årskurs 1 tre gånger större än i kommunala skolor.

Tabell 20. Antal elever i årskurs I den 15 oktober 1996–2000 fördelade efter ålder

Läsår	Antal elever i år I	därav			
		6 år eller yngre		7 år eller äldre	
Huvudman		antal	andel	antal	andel
1996/97	124 099	10 066	8,1	114 059	91,9
1997/98	128 779	9 099	7,1	119 680	92,9
1998/99	126 014	7 287	5,8	118 727	94,2
1999/00	122 934	5 005	4,1	117 929	95,9
2000/01	118 692	4 730	4,0	113 962	96,0
därav Pojkar	60 685	2 147	3,5	58 538	96,5
Flickor	58 007	2 583	4,5	55 424	95,5
Kommun	113 002	4 043	3,6	108 959	96,4
Sameskola	36	2	5,6	34	94,4
Fristående	5 472	601	11,0	4 781	89,0
Internationella ¹⁾	182	84	46,2	98	53,8

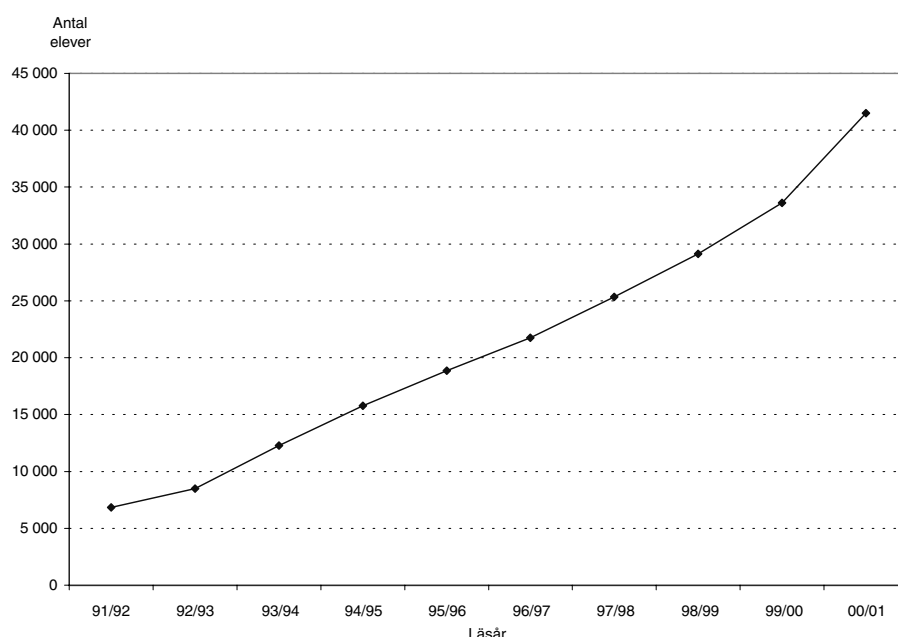
¹⁾ Inklusive internationella skolor och riksinternatskolor.

Fristående och internationella skolor samt riksinternatskolor

Enligt skollagen får skolplikt fullgöras i en fristående skola om skolan är godkänd för ändamålet. Ärenden om godkännande för vanlig skolplikt prövas av Statens skolverk. Skolplikt får även fullgöras vid internationell skola eller riksinternatskola.

Antalet grundskoleelever som läsåret 2000/01 fick sin undervisning i fristående skolor var 41 500, en ökning med 6 300 elever jämfört med föregående läsår. Det innebär att 3,9 procent av alla grundskoleelever undervisades i fristående skolor. I diagram 6 redovisas utvecklingen av antal elever i fristående skolor under 1990-talet.

Diagram 6. Antal elever i fristående skolor läsåren 1991/92–2000/01

Lsåret 2000/01 fanns det 418 fristående skolor på grundskolenivå, vilket innebär en ökning med 56 skolor jämfört med läsåret innan. Vidare fanns det sju internationella skolor och tre riksinternatskolor. Antalet elever i båda dessa skoltyper har varit i stort sett oförändrat de senare åren.

Det fanns ca 150 skolor med allmän inriktning (15 300 elever) och lika många inom gruppen med speciell pedagogik, exempelvis Montessori och Wal-

dorf (14 500 elever). Detta innebär att antalet skolor med allmän inriktning fortsatte att öka mycket snabbt och snabbare än de med speciell pedagogik. Den tredje största kategorin var skolor med konfessionell inriktning, 59 skolor som tillsammans hade 5 400 elever. Mer än fyra av fem elever i fristående skolor på grundskolenivå undervisades i skolor med någon av dessa tre inriktningar.

Tabell 21. Antal skolkommuner, skolor och elever i fristående och internationella skolor samt riksinternatskolor den 15 oktober 1996–2000

Fristående skolor Internationella skolor Riksinternatskolor Läsår Inriktning	Antal skol- kommuner	Antal skolor	Antal elever
1996/97 ¹⁾	109	266	23 310
1997/98 ¹⁾	118	296	26 933
1998/99 ¹⁾	124	331	30 682
1999/00 ¹⁾	131	371	35 175
2000/01¹⁾	138	428	43 072
Fristående skolor	138	418	41 501
<i>därav inriktning</i>			
Allmän	81	149	15 309
Speciell pedagogik	73	152	14 483
Konfessionell	36	59	5 377
Språklig/etnisk	12	22	2 866
Speciell ämnesprofil	17	19	3 235
Övriga	14	17	231
Internationella skolor	4	7	1 394
Riksinternatskolor	3	3	177

¹⁾ Inklusive internationella skolor och riksinternatskolor.

Höstterminen 2000 fanns 66 procent av de fristående skolorna och 72 procent av eleverna i fristående skolor i tre län; Stockholms, Västra Götalands och Skåne län. Fristående skolor fanns dock etablerade i samtliga län, samt i 138 av landets 289 kommuner. Högsta andelen grundskoleelever i fristående skolor hade Lidingö kommun med 17,6 procent.

De flesta fristående skolorna var små. I medeltal hade de 99 elever per skola vilket är en ökning från föregående år med fyra elever per skola. Antalet elever var väsentligt högre i grundskolans första årskurser än i de högre årskurserna. Höstterminen 2000 var antalet elever i årskurs 1 ca 75 procent högre än antalet elever i årskurs 9. Bakom detta ligger dels att de fristående skolorna är under successiv uppbyggnad, dels att flera skolor bara omfattar de lägre årskurserna.

Andelen flickor i fristående skolor var något större än andelen pojkar, 50,9 procent respektive 49,1 procent, medan det omvända gällde för grundskolan som helhet där flickorna utgjorde 48,8 procent och pojkarna 51,2 procent.

Undervisning i engelska

Skolhuvudmännen har möjlighet att avgöra i vilken årskurs undervisningen i engelska ska starta. Höstterminen 2000 började nära 33 procent av eleverna i grundskolans årskurs 1 att studera engelska. Andelen elever i fristående skolor som fick undervisning i engelska i årskurs 1 var betydligt högre eller 55 procent.

Språkval

Beteckningen moderna språk infördes istället för B-respektive C-språk i och med de nya kursplanerna år 2000. Moderna språk kan läsas både inom språkvalet och inom elevens val. Enligt grundskoleförordningen är varje kommun skyldig att erbjuda språkval i minst två av språken franska, spanska och tyska. Kommunen är skyldig att anordna undervisning om minst fem elever väljer språket och om eleverna bedöms ha möjlighet att fortsätta med språket i gymnasieskolan. Även finska och samiska får erbjudas eleverna som språkval. Om

eleven och elevens vårdnadshavare så önskar, ska eleven i stället för språk erbjudas undervisning i modersmål, svenska som andraspråk, svenska, engelska eller teckenspråk.

Andelen elever med språkval i årskurs 6 var ca 80 procent. Jämförbar andel för B-språk låg de två tidigare åren även den kring 80 procent. I årskurs 7, 8 och 9 gjorde drygt 98 procent av eleverna ett språkval, en andel i nivå med de två senaste läsåren. Högst andel elever med moderna språk fanns i årskurs 7, där 79 procent av eleverna läste sådana språk. Andelen hade i årskurs 9 sjunkit till 63 procent. Liksom tidigare var val av moderna språk vanligare bland flickorna. Bland språken dominerade tyskan fortfarande. Att notera är dock en fortsatt stark ökning för spanska. Andelen som valde att läsa spanska i årskurs 6 ökade från 6 procent läsåret 1996/97 till nära 17 procent läsåret 2000/01.

Andelen elever med alternativ till moderna språk ökade i högre årskurs. I årskurs 7 valde knappt 20 procent av eleverna att läsa alternativ till moderna språk medan motsvarande andel i årskurs 9 var 35 procent. Det sker alltså en hel del avhopp från språkstudierna, vilket är allvarligt med tanke på behovet av språkkunskaper. Bland dem som valde språk finns det tydliga könsskillnader. Av pojkarna i årskurs 9 var det sålunda 42 procent som valde alternativ till moderna språk medan motsvarande andel för flickorna var knappt 27 procent. Bilden är densamma som tidigare år.

Tabell 22. Elever i årskurs 6, 7, 8 och 9 fördelade efter språkval 15 oktober 2000

Typ av språkval	Årskurs 6			Årskurs 7			Årskurs 8			Årskurs 9		
	Andel elever (%) av			Andel elever (%) av			Andel elever (%) av			Andel elever (%) av		
	Samtliga	Pojkar	Flickor	Samtliga	Pojkar	Flickor	Samtliga	Pojkar	Flickor	Samtliga	Pojkar	Flickor
Moderna språk	70,3	68,1	72,3	79,1	74,4	83,9	70,8	64,4	77,2	63,4	55,3	71,6
Tyska	27,5	29,9	24,9	38,0	40,1	35,8	36,3	37,2	35,2	34,5	34,1	34,8
Franska	18,9	15,3	22,6	22,5	17,4	27,8	21,5	16,0	27,3	19,6	13,7	25,9
Spanska	16,8	16,0	17,6	18,3	16,6	20,1	12,7	10,9	14,5	8,9	7,2	10,6
Övriga mod. språk	7,1	6,9	7,2	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3
Alt. till mod. språk	9,9	11,7	7,9	19,3	23,7	14,7	27,5	33,5	21,3	35,0	42,4	26,9
Modersmål	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
SVA	0,2	0,2	0,1	0,4	0,4	0,3	0,4	0,5	0,4	0,5	0,5	0,4
Svenska	0,6	0,7	0,4	1,3	1,7	1,0	1,9	2,5	1,4	2,9	3,7	2,0
Engelska	4,6	5,4	3,8	7,0	8,4	5,5	9,8	11,6	7,8	12,0	14,2	9,6
Teckenspråk	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3
Svenska/Engelska	4,2	5,1	3,3	10,2	12,7	7,6	14,7	18,2	11,1	18,7	23,0	14,1
Annan kombination	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,2	0,5	0,6	0,4	0,7	0,8	0,5
Summa språkval	80,2	79,8	80,2	98,4	98,1	98,6	98,3	97,9	98,5	98,3	97,7	98,5
Antal elever	116 539	59 840	56 699	109 876	55 838	54 038	107 828	55 124	52 704	105 353	54 014	51 339

Bland alternativen till moderna språk valde flest elever kombinationen svenska/engelska eller engelska. I årskurs 9 läste 23 procent av pojkarna kombinationen svenska/engelska som alternativ och 14 procent engelska, medan motsvarande värden för flickor var 14 respektive 10 procent. Andelen som läste kombinationen svenska/engelska ökade något både för flickor och pojkar jämfört med de senaste läsåren.

Undervisning i modersmål och svenska som andraspråk

Höstterminen 2000 rapporterades 125 000 grundskoleelever vara berättigade till modersmålsundervisning, vilket motsvarar 11,9 procent av samtliga elever. Det är ungefär samma andel som de närmast föregående åren. Andelen av de berättigade som deltog i modersmålsundervisning var också i stort sett densamma som de närmast föregående åren.

De större kommunerna hade läsåret 2000/01 betydligt större andel elever som var berättigade till modersmålsundervisning än de mindre. I de tre storstadskommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö var i genomsnitt nära 30

Tabell 23. Modersmål och svenska som andraspråk (SVA) i grundskolan 15 oktober 1998–2000

Läsår Huvudman	Antal elever berättigade till modersmålsundervisning	Andel (%) berättigade av samtliga elever	Deltagare i modersmålsundervisning			Deltagare i SVA			
			Antal	Andel (%) av samtliga elever	berättigade elever	Andel (%) utanför timplanebunden tid	Antal	Andel (%) av samtliga elever	berättigade elever
1998/99	119 352	11,8	62 671	6,2	52,5	59,6	58 210	5,8	48,8
1999/00	123 057	11,9	63 986	6,2	52,0	63,5	59 188	5,7	48,1
2000/01	125 253	11,9	65 322	6,2	52,2	61,2	60 218	5,7	48,1
<i>därav</i>									
Kommun	117 059	11,6	59 898	5,9	51,2	62,8	56 374	5,6	48,2
Sameskola	163	100,0	163	100,0	100,0	0,0	31	19,0	19,0
Fristående	7 491	18,1	4 982	12,0	66,5	47,5	3 644	8,8	48,6
Internationella	509	36,5	274	19,7	53,8	4,0	147	10,5	28,9
Riksinternat	31	17,5	5	2,8	16,1	40,0	22	12,4	71,0

procent av eleverna i grundskolan berättigade medan motsvarande andel för landsbygdskommunerna var 3 procent. I de kommuner som hade en stor andel grundskoleelever som var berättigade deltog också en större andel i undervisningen. Detta gäller även för undervisning i svenska som andraspråk. I fristående skolor var andelen berättigade större än i kommunala skolor. I de fristående skolorna deltog också en större andel av de berättigade eleverna i modersmålsundervisningen. Av dem som undervisades i modersmål deltog 61 procent i undervisning utanför timplanebunden tid.

Andelen elever som deltog i undervisning i svenska som andraspråk var 5,7 procent vilket innebär samma nivå som de två senaste åren.

Tabell 24. De tio största modersmålen i grundskolan 15 oktober 2000

Modersmål	Antal elever berättigade till modersmålsundervisning	Andel (%) berättigade av samtliga elever	Deltagare i modersmålsundervisning			Deltagare i SVA			
			Antal	Andel (%) av samtliga elever	berättigade elever	Andel (%) utanför timplanebunden tid	Antal	Andel (%) av samtliga elever	berättigade elever
10 största modersmålen									
Albanska	7 396	0,7	4 786	0,5	64,7	61,8	4 555	0,4	61,6
Arabiska	18 214	1,7	11 512	1,1	63,2	63,1	11 698	1,1	64,2
Bosniska/Kroatiska/Serbiska	13 681	1,3	6 421	0,6	46,9	62,6	6 535	0,6	47,8
Engelska	5 426	0,5	2 686	0,3	49,5	61,3	1 419	0,1	26,2
Finska	13 291	1,3	5 699	0,5	42,9	33,2	3 302	0,3	24,8
Kurdiska	4 330	0,4	2 211	0,2	51,1	62,5	2 981	0,3	68,8
Persiska	6 907	0,7	4 326	0,4	62,6	65,0	3 176	0,3	46,0
Polska	4 390	0,4	2 199	0,2	50,1	66,9	1 245	0,1	28,4
Spanska	9 871	0,9	5 250	0,5	53,2	62,0	4 201	0,4	42,6
Turkiska	4 827	0,5	2 609	0,2	54,1	65,6	3 196	0,3	66,2
Övriga språk (119 st)	36 653	3,5	17 570	1,7	47,9	65,8	17 760	1,7	48,5
Ospecificerade språk	267	0,0	53	0,0	19,9	73,6	150	0,0	56,2
Summa	125 253	11,9	65 322	6,2	52,2	61,2	60 218	5,7	48,1

Fördelningen av antalet elever på olika modersmål har inte förändrats nämnvärt de två senaste läsåren. Andelen av de berättigade som deltog i modersmålsundervisningen var totalt sett 52 procent. Den varierade dock mellan språken. Fortfarande var deltagandet i modersmålsundervisning relativt lågt för de mindre modersmålen, men också för finska och bosniska/kroatiska/serbiska. Högst deltagande, drygt 60 procent, hade elever med albanska, arabiska och persiska som modersmål.

Variationen i deltagande var ännu större när det gäller svenska som andraspråk. Högst deltagande i undervisning i detta ämne hade elever med moders-

målen kurdiska, turkiska och albanska, medan elever med modersmålen engelska, finska och polska hade lägst andel.

4.2 Resurser

Lärare

Antalet tjänstgörande lärare i grundskolan (exkl. korttidsanställda) var 89 800 personer enligt mätningen i oktober 2000. Det innebär att antalet lärare i grundskolan ökade för fjärde året i rad. Ökningen jämfört med föregående år var drygt 2 400 lärare. Den genomsnittliga tjänstgöringsgraden var 89,3 procent. Det betyder när hänsyn tagits till deltidstjänstgöring närmare 80 200 heltidstjänster. Det var drygt 1 800 fler än hösten innan. Även andelen lärare som är helt tjänstlediga har ökat. Under de senaste sex åren har ökningen varit nästan tre procentenheter, från 5,5 procent hösten 1995 till 8,2 procent hösten 2000.

Tabell 25. Lärare i grundskolan vecka 42 1998 samt vecka 41 1999 och 2000

Läsår Pedagogisk utbildning Huvudman	Antal tjänstgörande lärare			Genomsnittlig tjänstgöringsgrad i procent	Antal lärare omräknat till heltidstjänster		Antal lärare (heltidstj.) per 100 elever	
	Totalt	därav Män	Kvinnor		Totalt	därav m. tillsvid.- anställning	Totalt	Exkl. lärare i modersmål och Sv2
1998/99 Samtliga lärare	84 938	22 394	62 544	89,9	76 359	64 101	7,6	7,3
därav								
Antal med ped. utbildning	73 606	18 148	55 458	91,6	67 433	61 102	.	.
Andel (%) med ped. utbildning	86,7	81,0	88,7	.	88,3	95,3	.	.
1999/00 Samtliga lärare	87 374	23 019	64 355	89,7	78 391	65 141	7,6	7,3
därav								
Antal med ped. utbildning	74 864	18 283	56 581	91,1	68 203	61 907	.	.
Andel (%) med ped. utbildning	85,7	79,4	87,9	.	87,0	95,0	.	.
2000/01 Samtliga lärare	89 814	23 983	65 831	89,3	80 206	65 816	7,6	7,3
därav								
Antal med ped. utbildning	74 730	18 036	56 334	90,5	67 329	61 499	.	.
Andel (%) med ped. utbildning	82,8	75,2	85,6	.	83,9	93,4	.	.
Per huvudman 2000/01								
Kommun (samtliga lärare)	85 523	22 794	62 729	89,8	76 820	63 136	7,6	7,3
därav								
Andel (%) med ped. utbildning	83,9	76,4	86,6	.	84,8	94,3	.	.
Sameskola (samtliga lärare)	37	7	30	74,6	28	18	16,9	9,5
därav								
Andel (%) med ped. utbildning	67,6	28,6	76,7	.	70,4	95,0	.	.
Fristående (samtliga lärare)	4 290	1 184	3 106	74,9	3 212	2 545	7,7	7,4
därav								
Andel (%) med ped. utbildning	62,6	52,4	66,4	.	65,4	71,1	.	.
Internationella (samtliga lärare)¹⁾	147	..	..	87,8	129	..	9,3	..
därav								
Andel (%) med ped. utbildning	..	..	..	.	..	..	.	.
Riksinternat (samtliga lärare)¹⁾	51	21	30	34,8	18	15	10,0	10,0
därav								
Andel (%) med ped. utbildning	80,4	71,4	86,7	.	81,7	87,4	.	.

¹⁾ Internationella skolor och riksinternatskolor särredovisas 2000/01 för första gången. Föregående år ingick dessa skolor i fristående skolor.

Anm. Antal/andel med pedagogisk utbildning 2000/01 är korrigerad jämfört med tidigare publicerade uppgifter i t.ex. Barnomsorg, skola och vuxenutbildning i siffror 2001, del 2.

Den andel av årsarbetskraften (dvs. efter omräkning till heltidstjänster) som saknade pedagogisk utbildning uppgick till 16,1 procent. Det är 3,1 procentenheter mer än föregående år och en ökning med 8,9 procentenheter sedan läsåret 1996/97. Manliga lärare saknade pedagogisk utbildning i större utsträckning än kvinnliga och skillnaden har fortsatt att öka.

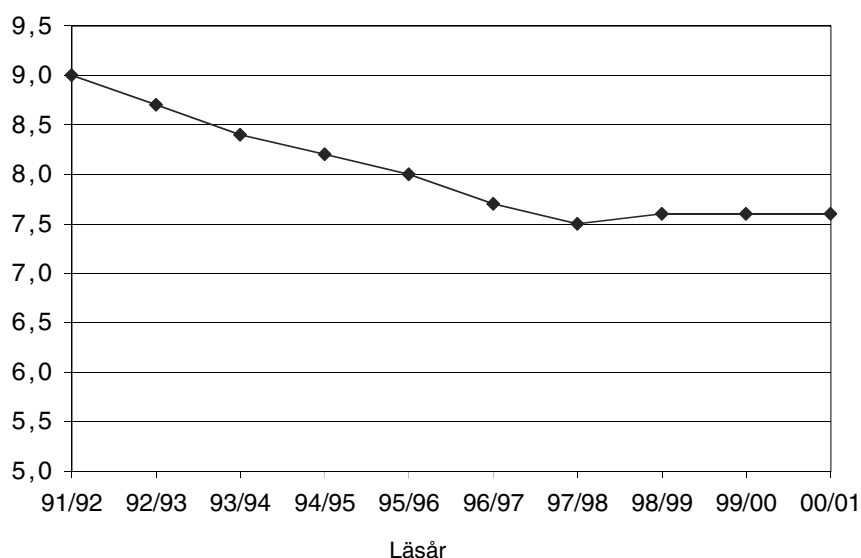
I de fristående skolorna var andelen lärare (omräknat till heltidstjänster) med

pedagogisk utbildning 65,4 procent. Internationella skolor och riksinternatsskolor särredovisas fr.o.m. 2000/01 varför den här andelen inte är jämförbar med föregående års eftersom dessa skolor då ingick i beräkningarna. Andelen behöriga lärare var dock väsentligt lägre i fristående skolor än i kommunala skolor. Mellan kommunerna varierade andelen av årsarbetskraften som saknade pedagogisk utbildning från omkring 2 till ungefär 40 procent. Omkring 35 procent av kommunerna hade värden över 20 procent. I riksinternatsskolor uppgick andelen med pedagogisk utbildning till 81,7 procent.

Lärartätheten beräknas som antal lärare (omräknat till heltidstjänster) per 100 elever. Hösten 2000 var lärartätheten 7,6 vilket innebar en oförändrad nivå jämfört med de två föregående åren, men fortfarande något högre än hösten 1997 då den var 7,5. I diagram 7 visas utvecklingen av antalet lärare (heltidstjänster) per 100 elever i grundskolan under perioden 1991/92–2000/01.

Diagram 7. Antal lärare (heltidstjänster) per 100 elever i grundskolan 1991/92–2000/01

Antal lärare (heltidstjänster) per 100 elever

(Värden före 1995/96 är omräknade eftersom beräkningen av heltidstjänster förändrades fr.o.m 1995/96.)

Att lärartätheten fortfarande är låg jämfört med 1996 och tidigare behöver inte betyda att antalet vuxna i skolan blivit färre. Verksamheten i förskoleklass, grundskola och fritidshem integreras nämligen i allt större utsträckning. Det innebär att fler personalkategorier kommer in i skolan. För att kunna spegla detta kompletterades hösten 1999 för första gången insamlingen till lärarregistret med uppgifter om bl.a. förskollärares och fritidspedagogers tjänstgöring i grundskolan.

Det nya måttet på personaltäthet visar att det hösten 2000 fanns 7,9 heltidstjänster per 100 barn, en ökning med 0,1 från hösten 1999. I detta mått ingår lärare (inkl. förskollärare), fritidspedagoger och fritidsledare. Det nya måttet är alltså 0,3 heltidstjänster högre än lärartätheten, se ovan. Det bör framhållas att det personaltillskott som verksamhetsintegrationen ger, med all säkerhet i första hand avser de lägsta årskurserna.

Sedan lång tid vet vi att könsfördelningen bland lärarna i grundskolan är ojämn. Tyvärr har denna obalans ökat. Hösten 2000 var andelen kvinnor 73 procent medan den åtta år tidigare – hösten 1992 – var 70 procent. Också bland skolledarna ökar andelen kvinnor. Hösten 2000 var den 64 procent medan den var 53 procent hösten 1993, alltså sju år tidigare.

Av tabell 25 framgår att lärartätheten bara är något högre i fristående skolor (7,7) än i skolor med kommunal huvudman (7,6). Bland kommunerna varierade lärartätheten från 6,6 till 10,1 lärare per 100 elever. Lärartätheten är generellt sett högst i glesbygdskommuner.

Kostnader

Kostnaden för samtliga skolor på grundskolenivå år 2000 var 59,7 miljarder kronor, inklusive hemkommunens kostnad för skolskjuts och nystartade fristående grundskolor. Jämfört med föregående år innebär detta en ökning med 2,8 miljarder kronor i fasta priser (kostnaden för 1999 är omräknad med hjälp av KPI, konsumentprisindex, som ökade med en procent mellan 1999 och 2000). Av den totala kostnaden utgjordes 96 procent av kostnader för kommunala grundskolor och drygt tre procent avsåg kostnader för fristående skolor. Resten, knappt 0,5 procent, utgjordes av kostnader för riksinternatskolor, internationella skolor samt sameskolan.

Kostnaden för den kommunala grundskolan år 2000 var 57,4 miljarder kronor, inklusive hemkommunens kostnad för skolskjuts. Räknat per elev motsvarar detta 57 000 kronor, vilket är en ökning jämfört med år 1999 med 3 procent i fasta priser.

Vid en jämförelse längre tillbaka i tiden, mellan åren 1991 och 2000, har kostnaden per elev minskat med tre procent eller 1 600 kronor per elev (fasta priser). Detta beror framför allt på besparingar i undervisningen. Kostnaden för undervisning har minskat med åtta procent eller 2 400 kronor per elev mellan dessa år. Det beror i sin tur främst på att lärartätheten i grundskolan har minskat. År 2000 var antalet lärare per 100 elever 7,6 vilket kan jämföras med 9,4 lärare per 100 elever år 1991. Undervisningskostnaden har dock ökat mellan 1997 och 2000. Det beror sannolikt till stor del på en högre lönenivå i sektorn eftersom lärartätheten var oförändrad mellan 1997 och 2000.

Kostnaden för läromedel, utrustning och skolbibliotek ökade kraftigt mellan 1996 och 1998, en ökning med cirka 30 procent. En del av förklaringen till den ökade kostnaden ligger i den satsning som KK-stiftelsen (Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling) genomförde mellan 1996 och 1998 för att utveckla skolans IT-användning. Året därefter minskade dock kostnaden för läromedel/utrustning/skolbibliotek med närmare 19 procent. Denna minskning förbyttes år 2000 till en liten ökning på två procent och kostnaden är nu 2 300 kronor per elev. Även elevvårdskostnaden ökade jämfört med föregående år, en ökning med fyra procent eller 41 kronor per elev. Kostnaden för skolmåltider uppvisar också en ökning sedan föregående år (+1 %).

År 2000 var lokalkostnaden 11 200 kronor per elev för den kommunala grundskolan vilket är en liten ökning (+0,6 %) jämfört med år 1999.

Kostnaden per elev varierade mellan kommunerna från 43 600 kronor till 77 600 kronor. För 80 procent av kommunerna varierar kostnaden mellan 48 200 och 62 200 kronor per elev.

Kostnaden för fristående skolor på grundskolenivå år 2000 var 2,1 miljarder kronor (inkl. nya skolor som inte haft verksamhet under hela 2000). Kostnaden per elev, för de skolor som haft verksamhet under hela året, var 56 400 kronor, vilket är en ökning med sju procent jämfört med år 1999. Kostnaden per elev är för första gången högre i de fristående skolorna än i de kommunala, en skillnad på 1 100 kronor per elev (när skolskjutskostnaden räknats bort), vilket motsvarar två procent. De fristående skolorna har i genomsnitt högre kostnader för undervisning, skolmåltider och läromedel/utrustning/skolbibliotek än de kommunala skolorna men däremot lägre kostnader för elevvård och lokaler.

Den totala kostnaden för de internationella skolorna år 2000 var 78,8 miljoner kronor. Kostnaden per elev i de internationella skolorna var 56 000 kronor, vilket är en minskning med 1 300 kronor jämfört med år 1999. Riksinternat-

skolornas totala kostnader uppgick till 14,2 miljoner kronor vilket motsvarar en genomsnittlig kostnad på 79 000 kronor per elev.

Sameskolans kostnader uppgick år 2000 till 32,0 miljoner kronor (inkl. skol-skjutsar, elevresor, reseersättningar och skolhem). Räknat per elev (inkl. elever i integrerad undervisning) motsvarar detta 97 900 kronor. En av de större skillnaderna när det gäller kostnaden för sameskolan jämfört med kommunal grundskola är att skolskjutsar och elevhem kostar betydligt mer i sameskolan, 9 200 kronor per elev jämfört med 1 600 kronor per elev i kommunal grundskola.

Tabell 26. Kostnader för grundskolan 1998, 1999 och 2000, fördelade på huvudman och kostnadslag (löpande priser)

	Samtliga huvudmän ¹⁾			Kommunal huvudman ²⁾			Fristående skolor ³⁾		
	Kostnad totalt mkr	Andel- (%)	Kostnad per elev ⁴⁾⁵⁾ , kr	Kostnad totalt mkr	Andel (%)	Kostnad per elev ⁴⁾ , kr	Kostnad totalt, mkr	Andel (%)	Kostnad per elev ⁴⁾⁵⁾ , kr
1998 Totalt	52 786	100	52 900	51 292	100	52 900	1 374	100	51 300
1999 Totalt	56 295	100	54 900	54 530	100	54 900	1 642	100	52 100
2000 Totalt	59 663	100	57 000	57 402	100	57 000	2 136	100	56 400
därav Undervisning	29 151	52	27 900	28 034	51	27 800	1 057	64	30 100
Lokaler	11 663	21	11 200	11 268	21	11 200	373	23	10 600
Skolmältider	3 561	6	3 400	3 408	6	3 400	144	9	4 100
Läromedel, utrustn, bibl	2 453	4	2 300	2 320	4	2 300	127	8	3 600
Skolskjuts	1 642	3	1 600	1 639	3	1 600	.	.	.
Elevvård	1 152	2	1 100	1 125	2	1 120	26	2	750
Övrigt	10 041	18	9 500	9 608	18	9 500	253	15	7 200

¹⁾ Kostnaden för riksinternatskolor, internationella skolor samt sameskolan (inkl. sameskolans kostnad för elevhem), ingår i kostnad totalt.

²⁾ Skolkommunernas kostnad för utbildning inklusive hemkommunernas kostnad för skolskjuts.

³⁾ Fristående skolor med kommun- eller statsbidrag. Kostnaden för riksinternatskolor och internationella skolor ingår inte i kostnaden för fristående skolor. Kostnaden per elev avser fristående skolor som bedrivit verksamhet under hela verksamhetsåret. I kostnaden totalt ingår även kostnader för skolor som inte haft verksamhet hela året (65 milj. kr för 1998, 102,8 milj. kr för 1999 samt 155,2 milj. kr för 2000).

⁴⁾ Medeltal av antalet elever de två läsår som kalenderåret omfattar.

⁵⁾ Kostnaden för fristående skolor som endast haft verksamhet under en del av året ingår ej.

4.3 Resultat

Betyg

Våren 1998 fick de första eleverna slutbetyg enligt det nya mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet. Slutbetyg sätts utifrån de mål som eleverna enligt kursplanerna ska ha uppnått i ämnena i slutet av det nionde skolåret och med hjälp av de betygskriterier som har fastställts. Grundskolans nya läroplan, kursplaner och betygssystem gör att resultaten, i motsats till tidigare, nu blir synliga i förhållande till målen.

Inför urvalet till gymnasieskolan beräknas elevernas meritvärde, vilket utgörs av summan av betygsvärdena för elevens 16 bästa betyg. Det högsta möjliga meritvärdet i ett slutbetyg är 320. Meritvärdet går inte att jämföra med de tidigare relativa medelbetygen.

Det genomsnittliga meritvärdet för de nära 100 000 elever som våren 2000 gick ut årskurs 9 i grundskolan var 202,9 vilket är en liten ökning jämfört med föregående läsår då det genomsnittliga meritvärdet var 202,1. Gruppen elever med utländsk bakgrund hade ett lägre meritvärde, 185. Denna elevgrupp är dock mycket heterogen. En elev med utländsk bakgrund i årskurs 9 kan vara född i Sverige och ha två utländska föräldrar men kan också själv ha invandrat före eller under sin skoltid. Våren 2000 hade flickor med utländsk bakgrund ett något högre genomsnittligt meritvärde än pojkar med svensk bakgrund. Första gången det inträffade var våren 1999.

Elever i fristående grundskolor hade ett högre genomsnittligt meritvärde än eleverna i de kommunala skolorna. Det genomsnittliga meritvärdet för de kommunala skolorna varierade dock mycket mellan landets kommuner, från 177 till 239.

Flickor har under en lång följd av år haft betydligt högre medelbetyg med det gamla relativa betygssystemet än pojkar. Detta mönster kvarstår med det nya betygssystemet. Flickors genomsnittliga meritvärde i den kommunala skolan var 214 och pojkars 191. Flickor hade bättre betyg än pojkar i alla ämnen utom idrott och hälsa. I ämnet teknik har pojkarna av hävd haft bättre betyg; år 2000 ligger flickorna på samma nivå som pojkarna. Skillnaderna mellan flickors och pojkars genomsnittliga meritvärde varierade mellan kommunerna. Endast i fem kommuner hade pojkarna ett högre meritvärde än flickorna.

För att en elev ska vara behörig att söka till gymnasieskolans nationella och specialutformade program krävs minst betyget godkänt i ämnena svenska/svenska som andraspråk, engelska och matematik. Andelen behöriga elever minskade från 91,4 procent våren 1998 via 90,3 till 89,4 procent år 2000. Av flickorna var 91,3 procent och av pojkarna 87,7 procent behöriga år 2000. Bland elever med utländsk bakgrund var 78,6 procent behöriga, alltså en lägre andel. För de elever som saknar denna behörighet är det individuella programmet tillgängligt.

Tabell 27. Slutbetyg i årskurs 9 läsåret 1999/2000

Läsår Huvudman Kön Utl. bakgrund	Antal av- gångna	Genom- snittligt merit- värde ¹⁾	Andel behöriga till gymnasie- skolan	Elever som ej nått målen av de som fått eller skulle ha fått mål- och kunskapsrelaterade slutbetyg							
				Totalt		I ett ämne		I två eller fler ämnen		I alla ämnen (saknar slutbetyg)	
				Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
1997/98	97 258	201,2	91,4	19 753	20,4	7 018	7,2	11 737	12,1	998	1,0
1998/99	96 559	202,1	90,3	21 833	22,7	7 483	7,8	13 306	13,8	1 044	1,1
1999/00	99 957	202,9	89,4	24 127	24,3	8 049	8,1	14 909	15,0	1 169	1,2
<i>därav</i>											
Kommun	97 196	202,4	89,3	23 632	24,3	7 838	8,1	14 633	15,1	1 161	1,2
Fristående ²⁾	2 761	225,1	93,4	495	22,4	211	9,5	276	12,5	8	0,4
Pojkar	51 198	191,8	87,7	14 375	28,2	4 702	9,2	8 974	17,6	699	1,4
Flickor	48 759	214,6	91,3	9 752	20,1	3 347	6,9	5 935	12,2	470	1,0
Elever med utländsk bakgrund	14 803	185,1	78,6	5 601	38,1	1 461	9,9	3 760	25,6	380	2,6

¹⁾ I resultatredovisningen har meritvärdet beräknats för de elever som fått betyg i minst ett ämne.

²⁾ Inklusive internationella skolor och riksinternatskolor.

År 2000 avslutade 24,3 procent av eleverna grundskolan utan att nå kunskapsmålen i ett eller flera av grundskolans ämnen. Detta är en försämring med fyra procentenheter sedan de första eleverna som fick mål- och kunskapsrelaterade slutbetyg gick ut grundskolan våren 1998. Av samtliga elever var det 8 procent som inte nådde kunskapsmålen i ett ämne och 15 procent som inte nådde målen i två eller fler ämnen. Detta innebär att 24 100 elever saknade godkänt betyg i ett eller flera ämnen. Andelen elever som inte nådde målen i ett eller flera ämnen varierade mellan kommunerna, från 3 till 42 procent. Bland de elever som saknade betyg i två eller fler ämnen var elever med utländsk bakgrund starkt överrepresenterade. De naturorienterade ämnena hade hög andel elever som inte uppnådde målen. Av de elever som fick ett samlat NO-betyg var det 10,4 procent och av de som fick separata betyg i ämnena biologi, fysik och kemi var det mellan 8,5 och 10,4 procent som inte uppnådde målen.

En dryg procent av eleverna, 1 150 elever, som slutat årskurs nio saknade slutbetyg helt, dvs. hade inte nått målen i något ämne. Var tredje elev som helt saknade slutbetyg hade utländsk bakgrund.

Ämnesprov

Resultaten på de nationella ämnesproven i svenska, engelska och matematik, i årskurs nio är ett annat mått på elevernas prestationer. Ämnesproven som är obligatoriska genomfördes första gången vårterminen 1998. Uppgifter om re-

sultat på proven samlas in för ett riksrepresentativt urval av kommuner och kan därför skattas på nationell nivå. Resultaten på ämnesproven i svenska, engelska och matematik våren 2000 visar att uppskattningsvis 96, 97 respektive 84 procent av eleverna uppnått målen. Enligt slutbetygen var andelen elever som uppnådde målen i svenska 96, i engelska 94 procent och i matematik 93 procent. Stor överensstämmelse råder alltså om måluppfyllelsen mellan ämnesproven och slutbetygen i svenska och engelska. I matematik visar däremot slutbetygen på en högre grad av måluppfyllelse än proven gör.

Övergång till gymnasieskola

Hösten 2000 gick nästan 98 procent av de elever som lämnade grundskolan vårterminen 2000 i gymnasieskolan. Det är i stort sett samma andel som under de fyra närmast föregående åren. Om de individuella programmen räknas bort var övergångsfrekvensen 88 procent.

Det finns inga könsskillnader när det gäller sökande- och övergångsfrekvens till gymnasieskolan. Däremot sökte och började elever med utländsk bakgrund i något mindre utsträckning, vilket bl.a. kan hänga samman med att elever med utländsk bakgrund oftare har en ofullständig grundskoleutbildning.

Tabell 28. Sökande- och övergångsfrekvens till gymnasieskolan hösten 1996–2000 för elever som avslutat grundskolans årskurs 9 våren samma år

År	Antal elever som avslutat år 9	Sökande till gymnasieskolan från år 9		Intagna i gymnasieskolan från år 9	
		Antal	Andel (%) av elever som avslutat år 9 ²⁾	Antal	Andel (%) av elever som avslutat år 9 ²⁾
1996	100 548	98 690	98,2	98 322	97,8
1997	98 024	95 813	97,7	95 857	97,8
1998	97 258	93 820	96,5	94 504	97,2
1999	96 647	94 936	98,2	94 329	97,6
2000	99 957	96 997	97,3	97 199	97,5
<i>därav</i>					
Elever som nått målen i alla ämnen	75 250	73 885	98,2	74 394	98,9
Elever som ej nått målen					
i ett ämne	8 049	7 864	98,0	7 856	97,9
i två eller flera ämnen	14 909	14 111	95,4	13 621	92,1
Elever utan slutbetyg	1 169	800	72,1	801	72,2
Pojkar	51 198	49 518	97,0	49 705	97,4
Flickor	48 759	47 479	97,6	47 494	97,7
Elever med utländsk bakgrund	14 803	14 268	96,4	14 111	95,3
Kommun	97 196	94 552	97,5	94 587	97,6
Fristående ¹⁾	2 761	2 445	89,4	2 612	95,5

¹⁾ Inklusive internationella skolor och riksinternatskolor

²⁾ Beräknas utifrån de elever som har fullständiga och korrekta personnummer i registret över elever som avslutat årskurs 9 vårterminen 2000.

5

Specialskolan

5.1 Organisation

Utbildningen vid specialskolan är avsedd för barn och ungdomar med dövhet eller hörselskada som inte kan gå i grundskolan. Utbildningen skall dock så långt det är möjligt motsvara den utbildning som ges i grundskolan men samtidigt utgå från varje elevs förutsättningar.¹

De flesta skolpliktiga barn och ungdomar som är hörsel- eller talskadade får sin utbildning med hjälp av specialundervisning inom den vanliga grundskolan. De gravt hörsel- eller talskadade som undervisas vid specialskolorna är en mycket liten grupp inom det svenska skolväsendet. Elevutvecklingen under den senaste femårsperioden redovisas i nedanstående tabell.

Tabell 29. Antal elever i specialskolan 15 oktober 1996–2000

	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Specialskolan totalt	789	792	809	808	807
<i>därav</i>					
Regionskolor för döva och hörselskadade	579	576	602	606	599
Specialskolan för döva elever med utvecklingsstörning	51	46	49	50	53
Specialskolan för normalhörande elever med språkstörning samt döva elever med beteendestörning	117	127	125	120	119
Specialskolan för synskadade elever med ytterligare funktionshinder	42	43	33	32	36

Undervisningen i specialskolan är organiserad i tio årskurser. Döva och hörselskadade elever undervisas dels vid fem skolor med regionala upptagningsområden, dels vid den riksrekryterande Åsbackaskolan i Gnesta med speciell inriktning på barn- och ungdomar med flera funktionshinder. Tillsvidare bedrivs

¹ Se Skollagen 7 kap. 1 §.

även undervisning för elever med flera funktionshinder vid Hällsboskolan och Ekeskolan.

Den 1 juli 2000 upphörde specialskolorna att vara enskilda myndigheter och de fem regionala skolenheterna samt Åsbackaskolan sammanfördes under den nyinrättade Specialskolemyndigheten (SPM). Hällsboskolan och Ekeskolan omvandlades samtidigt till resurscentra och ingår i Statens specialpedagogiska institut (SIT), vilket också är en nyinrättad myndighet (2001-07-01). Hällsboskolan och Ekeskolan kommer dock under en övergångsperiod att bedriva undervisning för de elever som påbörjat sin utbildning vid skolorna.

Tabell 30. Antal elever i specialskolan 15 oktober 2000 fördelade efter skola, kön och handikapp

Skoltyp Skola Kön	Antal elever totalt	Antal elever ¹⁾				Antal elever som deltar i modersmålsundervisning
		med synskada	med dövhet/ hörselskada	med tal- skada	med ytterligare funktionshinder	
Samtliga specialskolor	807	44	658	105	180	12
<i>därav</i> Pojkar	446	27	340	79	104	10
Flickor	361	17	318	26	76	2
Regionskolor för döva och hörselskadade	599	8	590	1	67	9
Manillaskolan, Stockholm	129	8	121	0	14	2
Östervångsskolan, Lund	98	0	97	1	0	0
Vänerskolan, Vänersborg	85	0	85	0	11	0
Birgittaskolan, Örebro	205	0	205	0	33	7
Kristinaskolan, Härnösand	82	0	82	0	9	0
<i>därav</i> Pojkar	308	5	302	1	39	7
Flickor	291	3	288	0	28	2
Specialskolan för döva elever med utvecklingsstörning						
Åsbackaskolan, Gnesta	53	0	53	0	53	0
<i>därav</i> Pojkar	28	0	28	0	28	0
Flickor	25	0	25	0	25	0
Specialskolan för normalhörande elever med språkstörning samt döva elever med beteendestörning						
Hällsboskolan, Sigtuna	119	0	15	104	26	2
<i>därav</i> Pojkar	88	0	10	78	17	2
Flickor	31	0	5	26	9	0
Specialskolan för synskadade elever med ytterligare funktionshinder						
Ekeskolan, Örebro	36	36	0	0	34	1
<i>därav</i> Pojkar	22	22	0	0	20	1
Flickor	14	14	0	0	14	0

¹⁾ En elev kan förekomma i mer än en kolumn.

Hösten 2000 var 807 elever inskrivna i specialskolan, vilket betyder att elevantalet är oförändrat jämfört med de två föregående åren. Under tioårsperioden 1991–2000 har dock antalet inskrivna elever i specialskola ökat med drygt 15 procent. Eleverna kom från 170 kommuner. 476 elever (59%) kom från en annan kommun än den där skolan var belägen. Av det totala antalet elever var 577 (71%) bosatta i föräldrahemmet under utbildningen och 221 elever (27%) var bosatta i olika typer av elevhem på eller i närheten av skolorna. Endast 12 elever deltog i modersmålsundervisning.

5.2 Resurser

Lärare

Antalet tjänstgörande lärare (exkl. korttidsanställda) i specialskolan var 341 enligt mätningen i oktober 2000. Den genomsnittliga tjänstgöringsgraden var 89 procent. Omräknat till heltidstjänster hade specialskolan tillgång till 302 lärare.

Räknat per 100 elever fanns det 37,4 heltidstjänstgörande lärare. Föregående läsår var antalet heltidstjänstgörande lärare per 100 elever 38,4.

21 procent av årsarbetskraften bestod av lärare som saknade pedagogisk utbildning, en ökning med nästan sex procentenheter sedan föregående läsår.

Tabell 31. Lärare i specialskolan vecka 42 1998 samt vecka 41 1999 och 2000

Läsår Pedagogisk utbildning	Antal tjänstgörande lärare			Genomsnittlig tjänstgöringsgrad i procent	Antal lärare omräknat till heltidstjänster		Antal lärare (heltidstj.) per 100 elever
	Totalt	därav Män	Kvinnor		Totalt	därav m. tillsvid.- anställning	
1998/99 Samtliga lärare	347	80	267	86,1	299	219	36,9
därav							
Antal med ped. utbildning	288	66	222	86,2	248	205	.
Andel (%) med ped. utbildning	83,0	82,5	83,1	.	83,1	93,5	.
1999/00 Samtliga lärare	351	80	271	88,3	310	243	38,4
därav							
Antal med ped. utbildning	296	66	230	88,7	263	229	.
Andel (%) med ped. utbildning	84,3	82,5	84,9	.	84,7	94,2	.
2000/01 Samtliga lärare	341	78	263	88,6	302	226	37,4
därav							
Antal med ped. utbildning	272	59	213	87,7	239	206	.
Andel (%) med ped. utbildning	79,8	75,6	81,0	.	78,9	91,1	.
Antal med spec. ped. utbildning	172	35	137	89,8	155	149	.
Andel (%) med spec. ped. utb.	50,4	44,9	52,1	.	51,1	66,0	.

Kostnader

Kostnaden för specialskolan var 415 miljoner kronor år 2000, vilket i fasta priser är ungefär 12,5 miljoner mer än kostnaden 1999. Kostnaden per elev uppgick till 512 700 kronor. Det är 16 400 kronor, 3,3 procent, mer per elev jämfört med 1999.

Undervisningskostnaden har ökat med ungefär 15 procent trots att lärartätheten i stort sett är oförändrad. Sannolikt beror skillnaderna mellan åren inte bara på faktiska kostnadsförändringar utan också på vissa redovisningsskillnader mellan åren. Specialskolorna var tidigare egna myndigheter, som lämnade uppgifter om kostnader och intäkter var och en. För 2000 har uppgifter lämnats av den nya Specialskolemyndigheten (SPM) för de sex skolor som ingår i SPM, medan uppgifter om kostnader för Hällsboskolans och Ekeskolans specialskoledel hämtats in från skolorna. I specialskolorna finns många s.k. 'klassassistenter', personal som medverkar i undervisningen utan att vara lärare. Att kostnader för dessa fördelats olika mellan åren kan vara en orsak till undervisningskostnadens stora ökning.

Undervisningskostnaden, som var 174 000 kronor per elev 2000, utgör i specialskolan bara ungefär en tredjedel av totalkostnaden jämfört med 45 procent eller mer i övriga skolformer. Kostnaden för elevhem är den närmast största kostnadsposten, 104 300 kronor per elev. Även denna delkostnad har ökat avsevärt jämfört med 1999, tio procent.

Kostnaden för läromedel och utrustning ökade väsentligt mellan 1997 och 1998 och mellan 1998 och 1999. Det är de stora investeringarna i IT-utrustning på specialskolorna som syns i utrustningskostnaderna. År 2000 har kostnaden för läromedel och utrustning minskat med en tredjedel, 3 500 kronor, till 8 500 kronor per elev.

Kostnaden för specialpedagogiska resurscentra uppgick till 73,1 miljoner kronor 2000. Det är ungefär 2,9 miljoner kronor mer än kostnaden 1999. Verksamheten vid specialpedagogiska resurscentra riktar sig inte mot specialskolan utan utgör en resurs och ett stöd för grundskolor i arbetet med barn med funk-

tionshinder. Kostnaden avser därför egentligen inte specialskolan, men redovisas här eftersom verksamheten är knuten till bland annat vissa specialskolor.

Tabell 32. Kostnader för specialskolan 1998, 1999 och 2000 (löpande priser)

Samtliga specialskolor och resurscentra	Kostnad totalt miljoner kr	Andel (%)	Kostnad per elev ²⁾ , kr
1998 Totalt¹⁾	458		
Specialskolan	386	100	479 300
1999 Totalt¹⁾	468	.	.
Specialskolan	398	100	491 400
2000 Totalt¹⁾	488		
Specialskolan	415	100	512 700
<i>därav undervisning</i>	141	34	174 000
lokaler	58	14	71 700
skolmåltider	13	3	16 200
läromedel/utrustning/ skolbibliotek	7	2	8 500
skolskjuts/reseersättning	30	7	37 600
elevvård	13	3	15 900
elevhem	84	20	104 300
övrigt	69	17	84 500
Specialpedagogiska resurscenter	73	.	.

¹⁾ Inklusiv specialpedagogiska resurscentra.

²⁾ Medeltal av antalet elever de två läsår som kalenderåret omfattar.

6

Särskolan

6.1 Organisation

Enligt skollagen 6 kap. ska utbildningen i särskolan syfta till att ge utvecklingsstörda barn och ungdomar en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning, som så långt det är möjligt motsvarar den som ges i grundskolan och gymnasieskolan.

Den obligatoriska särskolan består av grundsärskola och träningskola. Den innebär nio års skolplikt för alla barn och ungdomar mellan 7 och 16 år. Därutöver har eleverna rätt till ett tionde, frivilligt skolår för att komplettera utbildningen. I grundsärskolan går elever med lindrig utvecklingsstörning. Eleverna undervisas i samma ämnen som grundskolans elever. Ämnenas innehåll och omfattning anpassas dock till varje elevs förutsättningar. Eleverna i träningskolan har handikapp som gör att de inte kan tillgodogöra sig undervisningen i grundsärskolan. Styrelsen för särskolan avgör om en elev som tas emot i särskolan ska gå i grundsärskolan eller träningsläroskolan.

Genom en försöksverksamhet (SFS 1995:1249 se Skollagen 3 kap) har föräldrar till utvecklingsstörda barn fått ett ökat inflytande över sitt barns skolgång, vilken innebär att barn inte får tas emot i särskolan utan vårdnadshavarens medgivande. Försöksverksamheten har nyligen förlängts (SFS 2000:446) och gäller till utgången av juni år 2005. Lagen ger föräldrar rätt att avgöra var den obligatoriska skolgången ska ske. Däremot ges vårdnadshavare inte rätt att välja skolform inom särskolan, grundsärskola eller träningskola. I en utvärdering 1998 fann Skolverket att knappt 100 elever/vårdnadshavare nyttjat den nya lagen. Skolverket har i olika sammanhang funnit att det blir allt vanligare att kommuner inför rutinen att elev/vårdnadshavare måste ansöka om särskola innan mottagande sker.

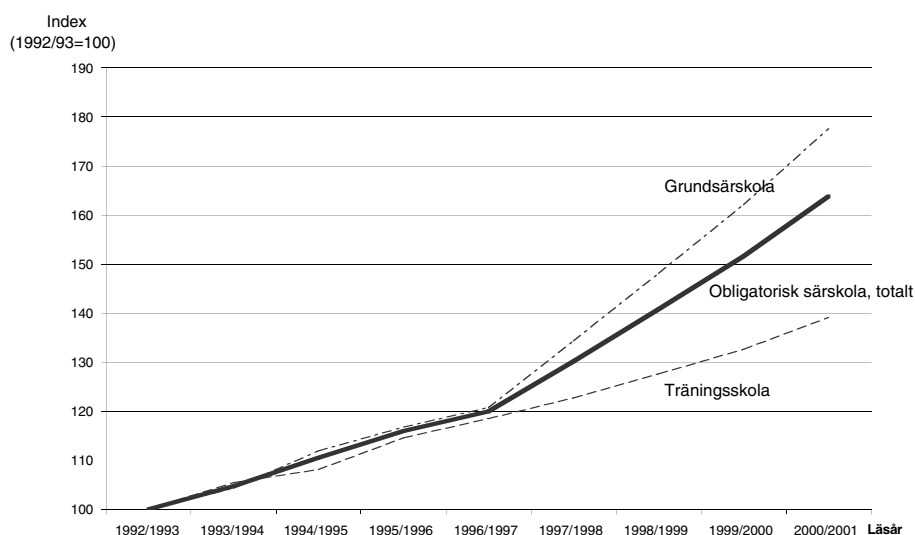
Alla elever som fullgjort sin skolplikt i den obligatoriska särskolan ska erbjudas fortsatt fyraårig utbildning i gymnasiesärskolan. Gymnasiesärskolan erbjuder yrkesutbildning på samma sätt som gymnasieskolan i nationella, speci-

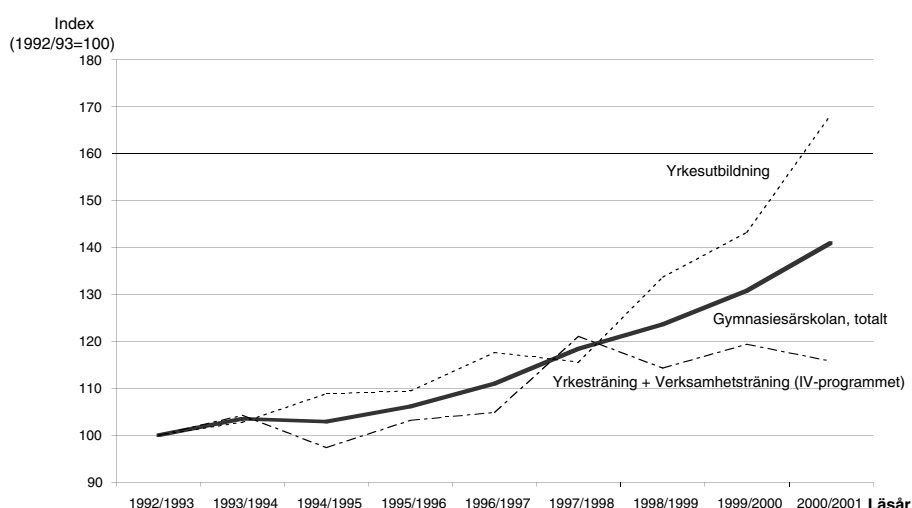
alutformade eller individuella program. Styrelsen för särskolan avgör om en elev ska erbjudas yrkesutbildning på ett nationellt eller specialutformat program eller om eleven ska erbjudas yrkesträning alternativt verksamhetsträning inom ett individuellt program. De individuella programmen i gymnasiesärskolan riktar sig främst till elever som inte kan följa utbildningen på ett nationellt eller specialutformat program.

Särskolan omfattade totalt 18 623 elever hösten 2000. Av dessa gick 13 479 elever i den obligatoriska särskolan och 5 144 i gymnasiesärskolan. Antalet elever har successivt ökat under de senaste läsåren, vilket även framgår av diagram 8 och 9. I den obligatoriska särskolan har antalet elever ökat med mer än 40 procent sedan hösten 1995. Detta kan jämföras med grundskolans elevökning på 12 procent under samma period. För gymnasiesärskolan var elevökningen under samma period 32 procent medan antalet elever i gymnasieskolan minskade något (-2 %). I en rapport till regeringen från Skolverket hösten 2000 visades att det finns såväl ekonomiska, pedagogiska som medicinska orsaker till den senaste tidens elevökning. Några förklaringar till elevökningen är stora elevkullar och undervisningsgrupper, nya styrdokument samt förändrade arbetssätt i grundskolan. Till detta kommer användningen av moderna diagnosmetoder som diagnostiserar nya typer av handikapp.

Diagram 8: Indexerad elevutveckling i den obligatoriska särskolan 1992–2000

Diagram 9: Indexerad elevutveckling i gymnasiesärskolan 1992–2000

Statistik över elevökningen i grundsärskolan visar att ökningstakten varierar mellan olika delar av landet. I åtta län har antalet elever mer än fördubblats sedan läsåret 1992/93. Mottagande i särskolan sker i allt större utsträckning även

efter årskurs 1. Övergången från grundskola till särskola pågår alltså under hela grundskoleperioden. Ungefär hälften av eleverna i särskolans årskurs 9 hade tidigare gått ett eller flera år i grundskolan. I Skolverkets utvärdering hösten 2000 framkom att kommuner och län tillämpar olika synsätt eller ideologier när de hanterar elever i behov av särskilt stöd. Detta kommer klarast till uttryck i synen på integrerad undervisning av särskoleelever tillsammans med grundskoleelever. I vissa kommuner är detta en vanlig åtgärd medan integrerad undervisning knappt förekommer alls i andra kommuner. Under hösten 2001 redovisar Skolverket till regeringen en utvärdering gällande kvalitén i särskolan. Huvudfrågan i rapporten är om eleverna får den undervisning som svarar mot elevens behov och förutsättningar.

Tabell 33. Antal elever i särskolan den 15 oktober 1996–2000

	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01
Särskolan totalt	13 922	15 032	16 095	17 242	18 623
<i>därav</i>					
Obligatorisk särskola	9 872	10 710	11 585	12 469	13 479
Gymnasiesärskola	4 050	4 322	4 510	4 773	5 144

Huvudmannaskapet för särskolan har under 1990-talets första hälft förts över från landstingen till kommunerna. Undantaget är en (1) skola på obligatorisk nivå som enligt särskilt beslut fortfarande drivs i landstingsregi. Läsåret 2000/01 bedrev fem landsting i nio skolor gymnasieutbildning för särskoleelever. Härutöver bedrevs obligatorisk särskola vid 18 fristående skolor och gymnasiesärskola vid 14 fristående skolor. Av tabell 34 framgår att majoriteten av eleverna i såväl obligatorisk särskola (97,6 %) som i gymnasiesärskola (91,6 %) fick sin utbildning i skolor med kommunal huvudman. Antalet elever som går i fristående skolor utgör fortfarande en liten del av det totala antalet elever i särskolan. Andelen elever som fick sin undervisning vid en fristående obligatorisk särskola har minskat till 2,4 procent. Andelen elever i fristående gymnasiesärskolor var 4,9 procent, en minskning med 0,7 procentenheter jämfört med föregående år. Motsvarande andel elever i skolor med fristående huvudman i den vanliga grund- och gymnasieskolan var 3,9 respektive 4,7 procent.

Totalt anordnades läsåret 2000/01 obligatorisk särskola, för icke integrerade elever, vid 664 skolor i 273 kommuner. Motsvarande uppgifter för gymnasial särskola var 244 skolor i 172 kommuner. Det genomsnittliga antalet elever per skola var 20 i den obligatoriska särskolan och 21 i gymnasiesärskolan. Av eleverna i den obligatoriska särskolan var 8,9 procent bosatta i en annan kommun än den där skolan var belägen. I gymnasiesärskolan var 35 procent av eleverna bosatta i annan kommun. Det är en minskning med två respektive tre procentenheter jämfört med förra året.

Andelen elever som fick sin utbildning integrerad i en vanlig grundskolklass läsåret 2000/01 var 16 procent, en ökning med 2 procentenheter sedan föregående läsår. Andelen integrerade särskoleelever i en gymnasieskolklass var 5,3 procent. Lsåret 1999/00 var motsvarande andel 3,8 procent.

Av samtliga elever var 60 procent pojkar och 40 procent flickor. Av eleverna i obligatorisk särskola och gymnasiesärskola deltog 2,3 respektive 1,1 procent av eleverna i modersmålundervisning.

43 procent (2 198 elever) av gymnasiesärskolans elever deltog i yrkesträning eller verksamhetsträning inom ramen för ett individuellt program (IV-program) medan 57 procent av eleverna (2 946 elever) deltog i yrkesutbildning enligt ett nationellt eller specialutformat program. De vanligaste nationella programmen var hotell- och restaurangprogrammet (584 elever), industriprogrammet (328 elever), handels- och administrationsprogrammet (295 elever) och naturbruksprogrammet (324 elever).

Tabell 34. Antal elever i särskolan den 15 oktober 1997–2000 fördelade efter huvudman

Läsår Integration Huvudman Kön	Antal elever i					Samtliga elever
	Obligatorisk särskola därav		Gymnasiesärskola därav			
	Grund- särskola	Tränings- skola	Yrkesförbered- ande linjer/ program	IV-program Yrkes- träning	Verksam- hetsträning	
1997/98	7 101	3 609	2 024	1 644	654	15 032
därav Integrerade	1 387	0	131	71	7	1 596
Kommuner	6 920	3 492	1 882	1 453	611	14 358
Landsting	12	4	94	78	2	190
Fristående	169	113	48	113	41	484
1998/99	7 831	3 754	2 341	1 482	687	16 095
därav Integrerade	1 623	0	132	66	18	1 839
Kommuner	7 706	3 572	2 153	1 334	625	15 390
Landsting	13	1	106	39	12	171
Fristående	112	181	82	109	50	534
1999/00	8 568	3 901	2 507	1 484	782	17 242
därav Integrerade	1 729	0	139	36	8	1 912
Kommuner	8 403	3 739	2 282	1 374	683	16 481
Landsting	12	2	123	31	13	181
Fristående	153	160	102	79	86	580
2000/01	9 386	4 093	2 946	1 343	855	18 623
därav Integrerade	2 111	0	221	42	10	2 384
Kommuner	9 197	3 950	2 709	1 290	715	17 861
Landsting	12	2	122	41	13	190
Fristående	177	141	115	12	127	572
Pojkar	5 621	2 458	1 734	794	505	11 112
Flickor	3 765	1 635	1 212	549	350	7 511

6.2 Resurser

Lärare

Från och med läsåret 2000/01 samlas även uppgifter in om lärare i fristående skolor vilka således numera ingår i redovisningen. I oktober 2000 tjänstgjorde knappt 4 100 lärare i den obligatoriska särskolan med kommunal huvudman, en ökning med 220 lärare jämfört med året innan och i gymnasiesärskolan tjänstgjorde drygt 1 500, en ökning med 26 lärare. I fristående skolor var det drygt 100 tjänstgörande lärare i den obligatoriska särskolan respektive drygt 120 i gymnasiesärskolan. I och med kommunaliseringen av särskolan arbetar nu så gott som samtliga särskollärare i kommuner eller i fristående skolor. Den genomsnittliga tjänstgöringsgraden hösten 2000 var 68,6 procent i den obligatoriska särskolan respektive 70,9 procent i gymnasiesärskolan med kommunal huvudman. Omräknat till heltidstjänster uppgick antalet lärare till 2 800 i den kommunala obligatoriska särskolan. Det innebär att det fanns 25,2 lärare per 100 elever dvs. i det närmaste oförändrat jämfört med året innan. I beräkningen ingår inte integrerade elever. I den kommunala gymnasiesärskolan var antalet heltidstjänster 1 082 vilket innebär att det fanns 24,3 lärare per 100 elever, en minskning med 1,7 lärare jämfört med föregående år.

I fristående skolor var den genomsnittliga tjänstgöringsgraden 74,2 i den obligatoriska särskolan respektive 67,1 i gymnasiesärskolan. Omräknat till heltidstjänster uppgick antalet lärare till 79 i fristående skolors obligatoriska särskola. Det innebär att det fanns 29,6 lärare per 100 elever. I fristående skolors gymnasiesärskola var antalet heltidstjänster 83 vilket innebär att det fanns 32,8 lärare per 100 elever.

Andelen lärare med pedagogisk utbildning oavsett huvudman, var 86,7 procent i den obligatoriska särskolan och 82,5 procent i gymnasiesärskolan läsåret 2000/01. Andelen lärare med pedagogisk utbildning var väsentligt lägre i fristå-

ende skolor (62,3 % respektive 53,2 %) jämfört med kommunala (87,4 % respektive 85,8 %) vilket påverkar den totala andelen. Den totala andelen läsåret 1999/00 är inte jämförbar med det här läsårets eftersom fristående skolor inte ingick i beräkningarna i fjol. Elva procent av årsarbetskraften i den obligatoriska sarskolan saknade pedagogisk utbildning hösten 2000. Motsvarande andel i gymnasiesarskolan var sexton procent. Hälften av undervisningen i den obligatoriska sarskolan utfördes av lärare som hade genomgått en specialpedagogisk utbildning av något slag.

Tabell 35. Lärare i sarskolan inkl. fristående skolor vecka 42 1998 samt vecka 41 1999 och 2000

Läsår Pedagogisk utbildning Huvudman	Antal tjänstgörande lärare			Genomsnittlig tjänstgöringsgrad i procent	Antal lärare omräknat till heltidstjänster		Antal lärare (heltidstj.) per 100 elever
	Totalt	därav Män	Kvinnor		Totalt	därav m. tillsvid.- anställning	
1998/99 Samtliga lärare i obligatorisk sarskola¹⁾	3 739	735	3 004	66,5	2 486	2 030	25,7
därav							
Antal med ped. utbildning	3 365	622	2 743	68,0	2 289	1 957	.
Andel (%) med ped. utbildning	90,0	84,6	91,3	.	92,1	96,4	.
1998/99 Samtliga lärare i gymnasiesarskola¹⁾	1 480	558	922	71,0	1 051	887	25,9
därav							
Antal med ped. utbildning	1 293	471	822	73,4	950	858	.
Andel (%) med ped. utbildning	87,4	84,4	89,2	.	90,4	96,7	.
1999/00 Samtliga lärare i obligatorisk sarskola¹⁾	3 870	744	3 126	67,9	2 626	2 132	25,1
därav							
Antal med ped. utbildning	3 482	619	2 863	69,4	2 417	2 051	.
Andel (%) med ped. utbildning	90,0	83,2	91,6	.	92,0	96,2	.
1999/00 Samtliga lärare i gymnasiesarskola¹⁾	1 562	569	993	72,4	1 132	929	26,2
därav							
Antal med ped. utbildning	1 361	478	883	73,6	1 002	896	.
Andel (%) med ped. utbildning	87,1	84,0	88,9	.	88,5	96,4	.
2000/01 Samtliga lärare i obligatorisk sarskola²⁾	4 198	831	3 367	68,7	2 884	2 327	25,4
därav							
Antal med ped. utbildning	3 639	653	2 986	70,3	2 557	2 190	.
Andel (%) med ped. utbildning	86,7	78,6	88,7	.	88,7	94,1	.
2000/01 Samtliga lärare i gymnasiesarskola²⁾	1 717	625	1 092	70,7	1 214	1 001	24,9
därav							
Antal med ped. utbildning	1 417	494	923	72,0	1 020	915	.
Andel (%) med ped. utbildning	82,5	79,0	84,5	.	84,0	91,4	.
Per huvudman 2000/01							
Obligatorisk sarskola							
Kommun (samtliga lärare)	4 081	805	3 276	68,6	2 800	2 256	25,2
Landsting (samtliga lärare)	11	3	8	52,4	6	3	41,1
Fristående (samtliga lärare)	106	23	83	74,2	79	67	29,6
Gymnasiesarskola							
Kommun (samtliga lärare)	1 526	544	982	70,9	1 082	894	24,3
Landsting (samtliga lärare)	69	40	29	70,9	49	34	28,5
Fristående (samtliga lärare)	124	42	82	67,1	83	73	32,8

¹⁾ Exkl. lärare vid fristående skolor.

²⁾ Inkl. lärare vid fristående skolor.

Kostnader

Kommunernas kostnader för kommunal sarskola var 3 657 miljoner kronor år 2000. Kommunerna betalade dessutom 125 miljoner kronor i ersättningar till fristående sarskolor och 33 miljoner kronor i ersättningar till landsting. I två

landsting finns det riksrekryterande särskolor med statsbidrag. Statsbidraget var 10 miljoner kronor år 2000.

Kostnaden per elev är något högre i obligatoriska särskolan än i gymnasiesärskolan, 216 600 kronor jämfört med 212 400 kronor, exklusive kostnaden för skolskjuts. Totalkostnaden exklusive kostnaden för skolskjutsar har här dividerats med antalet elever i särskolan som inte är integrerade i grundskolan respektive gymnasieskolan. Kostnaderna för de integrerade eleverna är svåra att särskilja i kostnaderna för grundskolan respektive gymnasieskolan och ingår därför i grundskol- respektive gymnasieskolredovisningen. Vissa av de kostnader som här antas bara ha kommit de icke-integrerade särskoleeleverna till del kan avse även integrerade särskoleelever. I så fall är den kostnad per elev som redovisas här något överskattad.

Skolskjutskostnaden har i tabell 36 fördelats på alla särskoleelever, integrerade såväl som ej integrerade, eftersom skolskjutskostnaden vanligtvis avser hela särskolans elevgrupp. Det här är en skillnad jämfört med förra årets rapport, då skolskjutskostnaden dividerades enbart med antalet elever som inte var integrerade i grundskolan eller gymnasieskolan. Det ändrade beräkningssättet innebär för obligatoriska särskolan att skolskjutskostnaden och totalkostnaden per elev i tabell 36 är 900 kronor lägre än om beräkningen gjorts som förra året. För gymnasiesärskolan är skolskjutskostnaden och totalkostnaden per elev 1 500 kronor lägre.

Undervisningskostnaden är den största delkostnaden. Den uppgår till 115 100 kronor per elev i obligatorisk särskola och är 12 100 kronor lägre i gymnasiesärskolan. Lokalkostnaden, som är den närmast högsta delkostnaden, är däremot betydligt högre i gymnasiesärskolan, 31 900 kronor per elev jämfört med 22 900. Även kostnaden för läromedel/utrustning är betydligt högre i gymnasiesärskolan än i obligatorisk särskola. I obligatorisk särskola är däremot skolskjutskostnaden och övriga kostnader, t ex för elevassistenter, högre.

Kostnaden per elev varierar stort mellan kommuner. I många kommuner är elevantalet mycket lågt. Det är framför allt i dessa kommuner som extremt höga eller extremt låga kostnader förekommer.

Tabell 36. Kostnader för särskolan 1998–2000 (löpande priser)

	Kostnad totalt miljoner kr ¹⁾	Andel (%)	Kostnad per elev ²⁾ , kr
1998 Totalt³⁾	2 915	100	219 500
1999 Totalt³⁾	3 355	100	234 900
2000 Totalt³⁾	3 657	100	238 800
Obligatorisk särskola	2 673	100	242 500
därav undervisning	1 264	47	115 100
lokaler	252	9	22 900
skolmältider	43	2	3 900
läromedel/utrustning/ skolbibliotek	54	2	4 900
skolskjuts/reseersättning	295	11	26 000
elevvård	57	2	5 260
Övrigt	708	26	64 400
Gymnasiesärskola	984	100	229 500
därav undervisning	439	45	103 000
lokaler	135	14	31 900
skolmältider	17	2	3 900
läromedel/utrustning/ skolbibliotek	44	4	10 400
skolskjuts/reseersättning	80	8	17 200
elevvård	14	1	3 270
Övrigt	255	26	59 800

¹⁾ Kostnader för elever integrerade i grund- eller gymnasieskola ingår inte.

²⁾ Medeltal av antalet elever de två läsår som kalenderåret omfattar.

³⁾ Kostnader för riksrekryterande landstingsskolor med statsbidrag ingår inte. Statsbidraget uppgick till 10 milj. kr 2000. Kostnader för fristående särskolor och för den särskoleutbildning kommuner köper från landsting ingår inte heller. Kommunernas ersättning till fristående skolor uppgick till 125 milj. kr, till landsting till 33 milj. kr 2000.

7

Gymnasieskolan

Gymnasieskolans rekryteringsbas utgörs till största delen av elever som avslutat år 9 i grundskolan närmast föregående läsår. Av de 120 300 elever som gick år 1 i gymnasieskolan hösten 2000 kom 81 procent, 97 200 elever direkt från grundskolan. Dessa utgjorde 97,5 procent av de knappt 100 000 elever som avslutade grundskolans årskurs 9 våren 2000. 100 600 elever var nybörjare i gymnasieskolan, dvs. de hade inte tidigare påbörjat en gymnasieutbildning. Samtliga de 97 000 som sökte var i utbildning i oktober. Antalet elever som kommer att sluta grundskolan förväntas öka till ca 110 000 elever år 2003 och till ca 126 000 elever år 2006. Därefter kommer elevantalet att minska och därmed rekryteringsbasen för gymnasieskolan.

Av eleverna som gick i år 1 på nationella program kom 86 procent direkt från grundskolan. Motsvarande andel var för specialutformat program 88 procent, för individuellt program 50 procent och för International Baccalaureate (IB) 78 procent. IB är en utbildning som leder till en internationell examen som är godkänd för inträde till universitet i ett stort antal länder.

7.1 Organisation

Gymnasieutbildning anordnas av kommuner, landsting och i fristående skolor. Den innefattar 17 nationella program samt specialutformade och individuella program. De nationella programmen är oftast uppdelade i inriktningar som eleverna kan välja mellan från det andra året.

Gymnasieutbildningen byggs upp av olika kurser av vilka ett antal kurser, kärnämneskurser, är obligatoriska för alla elever på de nationella och specialutformade programmen. Programmen innehåller också obligatoriska så kallade karaktärsämnen, vilka är specifika för de olika programmen. Utöver kärn- och karaktärsämneskurserna för det egna programmet ska eleven välja ytterligare ett antal kurser enligt eget önskemål, och kan också välja att utöka studierna

med kurser utöver vad programplanen kräver. På detta sätt finns förutsättningar för att utbildningen ska kunna formas efter individuella önskemål. Timplanen uttrycks som riktvärden för utbildningens omfattning för ämnen och totalt på de olika programmen.

Varje kommun är skyldig att erbjuda alla ungdomar i kommunen, fram till och med det första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år, möjlighet att påbörja utbildning på program antingen i den egna kommunen eller genom avtal i annan kommun. De ungdomar som inte tagits in på något nationellt program ska erbjudas utbildning på specialutformat eller individuellt program. Elevutvecklingen i gymnasieskolan under de senaste fem läsåren redovisas i tabell 37.

Tabell 37. Antal elever i gymnasieskolan 15 oktober 1996–2000 fördelade efter huvudman

	1996	1997	1998	1999	2000
Gymnasieskolan totalt	309 661	312 936	309 143	305 579	305 270
<i>därav</i>					
Kommunala skolor	283 462	286 576	284 989	286 629	283 361
Landstingsskolor	17 886	16 781	13 238	5 017	4 856
Fristående skolor	5 663	6 804	8 647	11 379	14 251
Internationella	205	202	175	184	165
Riksinternatskolor	876	910	919	936	902
Kompletterande skolor	1 569	1 663	1 175	1 434	1 735

Antalet elever har varierat mellan drygt 305 000 år 2000 och som mest 313 000 år 1997, en minskning med cirka 2,4 procent. 93 procent av alla elever i gymnasieskolan hösten 2000 fick sin utbildning i kommunala skolor medan knappt 2 procent deltog i utbildningar som anordnades av landstingen (omvårdnads- och naturbruksprogrammen), knappt 5 procent gick i fristående skolor och 1 procent i övriga skolor. Antalet elever i landstingens gymnasieskolor har minskat med 13 000 elever (73%) jämfört med 1996. Detta förklaras främst av att kommunerna övertagit ansvaret för tidigare landstingsutbildning inom främst omvårdnadsprogrammet men också av att antalet elever som läser omvårdnadsprogrammet har minskat. Antalet elever i fristående skolor har ökat med ca 2 900 elever från föregående år. Jämfört med hösten 1996 har antalet elever i fristående skolor ökat från knappt 5 700 till drygt 14 000 elever.

De 135 fristående skolorna över grundskolenivå med kommun- eller statsbidrag kan delas in i fristående gymnasieskolor (97 skolor, 14 251 elever), internationella skolor (2 skolor, 165 elever), riksinternatskolor (3 skolor, 902 elever) samt kompletterande skolor (33 skolor, 1 735 elever). De fristående gymnasieskolorna och riksinternatskolorna anordnar utbildning motsvarande den som ges i kommunala gymnasieskolor medan de kompletterande skolorna anordnar utbildningar som inte finns i den kommunala gymnasieskolan, t.ex. vissa konst- och hantverksutbildningar samt utbildningar inom dans, teater, musik, reklam m.m. Det finns även ett antal skolor som inte erhåller statsbidrag men som begärt och blivit ställda under statlig tillsyn, vilket är en av förutsättningarna för att eleverna ska få rätt till studiestöd. Dessa skolor har inte någon skyldighet att lämna uppgifter till uppföljningssystemet och ingår därför inte i statistiken över fristående skolor.

I 274 av landets 289 kommuner anordnade kommunerna gymnasieutbildning i egen regi. Tjugosex kommuner har gått samman i nio kommunalförbund, varav ett (Bromölla/Sölvesborg) är nytt för läsåret. Utbudet av nationella program varierade mellan kommunerna; det fanns 106 kommuner som hade minst tio program, medan 111 hade fem program eller färre. 34 kommuner anordnade enbart individuellt program.

Av det totala antalet elever i gymnasieskolan gick 21 procent av eleverna i skola i en annan kommun än hemkommunen. För skolkommunerna varierade andelen elever från andra kommuner mellan inga elever (22 kommuner) och 94 procent av eleverna. I 31 kommuner kom mer än hälften av eleverna från annan kommun.

Tabell 38. Antal kommuner, skolor och elever i gymnasieskolan 15 oktober 1996–2000

Läsår Huvudman	Antal skol-kommuner	Antal skolor	Antal elever	Antal elever per		Elever bosatta i annan kommun	
				Kommun	Skola	Antal	Andel (%)
1996/97	279	641	309 661	1 110	483	78 839	25,5
1997/98	281	638	312 936	1 114	490	78 708	25,2
1998/99	279	624	309 143	1 108	495	76 391	24,7
1999/00	277	595	305 579	1 103	514	76 447	25,0
2000/01	277	654	305 270	1 102	467	77 050	25,2
<i>därav</i>							
Kommun	274	485	283 361	1 034	584	63 875	22,5
Landsting	33	34	4 856	147	143	3 878	79,9
Fristående skolor	44	97	14 251	324	147	7 760	54,5
Internationella skolor	1	2	165	165	83	70	42,4
Riksinternatskolor	3	3	902	301	301	621	68,8
Kompletterande skolor	20	33	1 735	87	53	846	48,8

För kommuner med egen gymnasieskola varierade andelen elever som utbildades i annan kommuns gymnasieskola mellan 1,6 och nära 100 procent. Generellt kan sägas att små kommuner och landsbygdskommuner hade stora andelar elever som gick i gymnasieskola i annan kommun, medan storstäderna och större kommuner hade en liten andel.

I oktober 2000 var antalet skolor (inkl. skolor med enbart individuellt program) 654 stycken vilket var 59 fler än föregående år. Av de nytilkomna skolorna var 25 fristående skolor och 4 kompletterande skolor. Det genomsnittliga antalet elever per skola var 467, betydligt fler i kommunala skolor (584) än i landstingsskolor (143) och fristående skolor (147). Utbildningen vid en gymnasieskola är dock ofta förlagd till flera olika lokaler. På många håll förekommer också lokalmässig samverkan med komvux. Detta innebär att måttet skolstorlek för gymnasieskolan har en organisatorisk innebörd och inte på samma sätt som för grundskolan speglar hur många elever som undervisas i samma skolbyggnad. I de kommunala skolorna har det genomsnittliga antalet elever minskat till 584 elever per skola från att under åren 1995–2000 ha legat mellan 630 och 670 elever. Samtidigt har antalet elever per skola ökat något i de fristående skolorna.

Hösten 2000 gick 92 procent av alla elever i gymnasieskolan på något av de 17 nationella programmen eller på ett specialutformat program. Teknikprogrammet var nytt för året. Sju procent gick på ett individuellt program och en procent gick på annan gymnasial utbildning än program. Av de 119 600 elever som gick i år 1 på ett program gick 79 procent på ett nationellt program (varav 6 procent på det nya teknikprogrammet), 6 procent på specialutformat program och 15 procent på ett individuellt program. Utöver dessa gick drygt 2 000 elever på International Baccalaureate eller kurser vid kompletterande skolor.

Mellan 1999 och 2000 ökade antalet elever i år 1 i gymnasieskolan med 4 procent. Andelen elever ökade mest på hantverks-, handels- och administrations- samt estetiska programmen med 9, 6 respektive 6 procent. Minskade gjorde däremot andelen elever på naturvetenskaps- och industriprogrammen och specialutformade program med 20, 16 respektive 15 procent. Det kan till en del förklaras av det nya teknikprogrammet.

**Tabell 39. Antal elever i gymnasie-
skolan 15 oktober 2000 fördelade
efter studieväg**

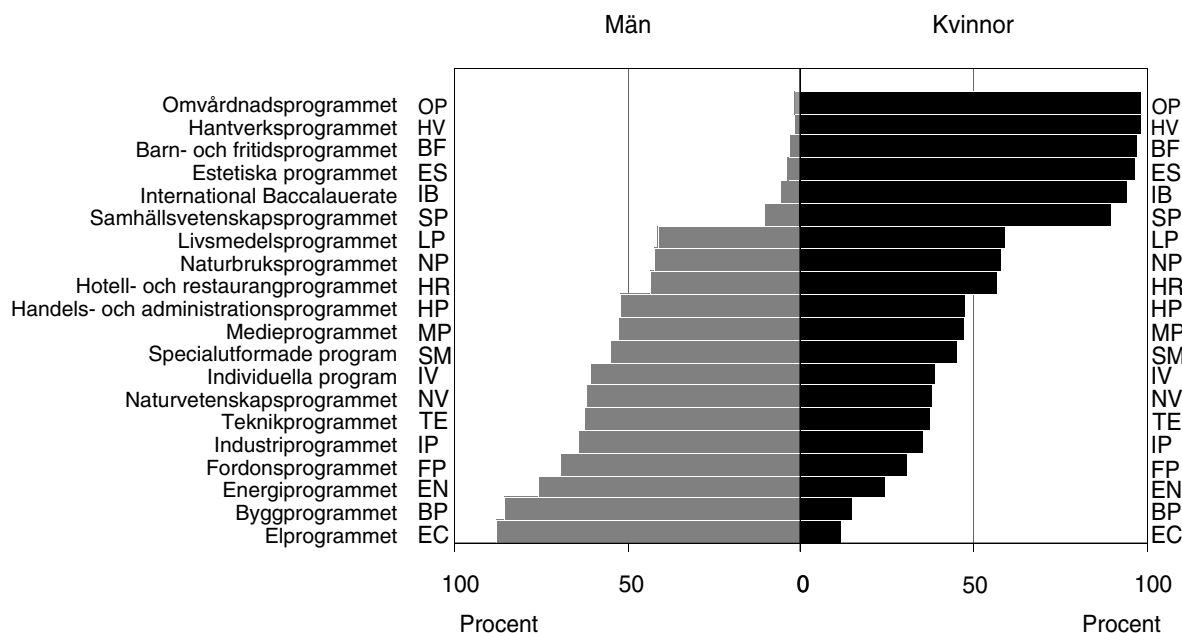
Program Inriktning	Antal skol- kom- muner	Antal skolor	Antal elever år 1		Förändring för år 1 mellan 1999 o 2000		Antal elever år 2	Antal elever år 3	Samtliga elever	
			Totalt	därav Kvinnor	Antal	Andel (%)			Totalt	därav Kvinnor
Barn- och fritidsprogrammet	172	181	4 654	3 520	254	5,8	3 840	3 639	12 133	9 163
därav inrikt. lokal	6	6	.	.	.	.	43	61	104	74
Byggprogrammet	114	116	2 869	55	91	3,3	2 573	1 524	6 966	130
därav inrikt. hus och anläggning	113	114	.	.	.	.	2 003	1 183	3 186	17
måleri	46	46	.	.	.	.	410	244	654	55
byggnadsplåt	21	21	.	.	.	.	110	48	158	1
lokal	8	8	.	.	.	.	50	49	99	2
Elprogrammet	160	167	4 690	72	88	1,9	4 061	3 819	12 570	183
därav inrikt. automation	77	77	.	.	.	.	567	552	1 119	24
installation	130	133	.	.	.	.	1 585	1 381	2 966	40
elektronik	133	138	.	.	.	.	1 828	1 810	3 638	42
lokal	8	8	.	.	.	.	81	76	157	5
Energiprogrammet	47	49	708	30	-17	-2,3	599	648	1 955	56
därav inrikt. energi	22	22	.	.	.	.	169	186	355	4
fartygsteknik	8	8	.	.	.	.	158	165	323	16
vvs	37	37	.	.	.	.	255	279	534	2
lokal	2	2	.	.	.	.	17	18	35	4
Estetiska programmet	133	153	5 493	3 853	332	6,4	4 684	4 382	14 559	10 080
därav inrikt. dans och teater	56	62	.	.	.	.	1 069	1 119	2 188	1 865
konst och formgivning	91	101	.	.	.	.	1 669	1 518	3 187	2 400
musik	86	90	.	.	.	.	1 593	1 385	2 978	1 513
lokal	20	20	.	.	.	.	262	280	542	368
Fordonsprogrammet	149	157	3 666	157	-12	-0,3	3 276	3 232	10 174	339
därav inrikt. flygteknik	6	6	.	.	.	.	166	181	347	4
karosseri	27	27	.	.	.	.	142	161	303	4
fordonsteknik	135	139	.	.	.	.	1 541	1 451	2 992	65
transport	61	61	.	.	.	.	1 322	1 287	2 609	108
lokal	19	19	.	.	.	.	105	152	257	1
Handels- och adm. progr.	152	168	4 781	2 676	289	6,4	3 777	3 574	12 132	6 379
därav inrikt. lokal	4	4	.	.	.	.	41	44	85	59
Hantverksprogrammet	69	85	1 657	1 405	136	8,9	1 366	1 151	4 174	3 559
därav inrikt. lokal	15	15	.	.	.	.	194	188	382	298
Hotell- och rest. programmet	133	137	5 104	2 850	-98	-1,9	4 472	4 109	13 685	7 485
därav inrikt. hotell	44	45	.	.	.	.	506	450	956	808
restaurang	105	108	.	.	.	.	3 301	2 981	6 282	3 007
storhushåll	14	14	.	.	.	.	79	119	198	110
lokal	25	25	.	.	.	.	586	559	1 145	710
Industriprogrammet	148	154	1 425	97	-264	-15,6	1 521	1 805	4 751	283
därav inrikt. industri	128	130	.	.	.	.	1 142	1 396	2 538	41
process	7	7	.	.	.	.	49	57	106	4
trä	35	36	.	.	.	.	191	197	388	18
textil och konfektion	4	4	.	.	.	.	71	47	118	114
lokal	12	12	.	.	.	.	68	108	176	9
Livsmedelsprogrammet	29	29	547	362	3	0,6	470	510	1 527	948
därav inrikt. bageri och konditori	26	26	.	.	.	.	336	367	703	453
kött och charkuteri	16	16	.	.	.	.	124	120	244	114
lokal	5	5	.	.	.	.	10	23	33	19
Medieprogrammet	90	101	4 590	2 500	43	0,9	4 173	3 514	12 277	6 412
därav inrikt. information och reklam	81	91	.	.	.	.	3 373	2 922	6 295	3 208
tryckmedia	17	18	.	.	.	.	351	236	587	258
lokal	13	13	.	.	.	.	449	356	805	446
Naturbruksprogrammet	51	54	2 510	1 622	89	3,7	2 100	1 949	6 559	3 990
därav inrikt. lokal	10	11	.	.	.	.	300	258	558	383
Naturvetenskapsprogr. 2000	192	268	15 741	7 075	-3 975	-20,2	.	.	15 741	7 075
Naturvetenskapsprogr.	194	273	.	.	.	.	16 794	18 451	35 425	14 468
därav inrikt. naturvetenskap	193	267	.	.	.	.	11 376	12 258	23 634	12 121
teknik	178	201	.	.	.	.	4 292	4 891	9 183	1 406
lokal	33	34	.	.	.	.	949	952	1 901	634
Omvårdnadsprogrammet	126	128	3 670	3 220	-315	-7,9	3 428	2 714	9 812	8 629
därav inrikt. omvårdnad	121	123	.	.	.	.	3 316	2 575	5 891	5 209
tandvård	10	10	.	.	.	.	91	85	176	147
lokal	4	4	.	.	.	.	21	54	75	53

Forts. tabell 39

Program Inriktning	Antal skol- kom- muner	Antal skolor	Antal elever år 1		Förändring för år 1 mellan 1999 o 2000		Antal elever år 2	Antal elever år 3	Samtliga elever	
			Totalt	därav Kvinnor	Antal	Andel (%)			Totalt	därav Kvinnor
Samhällsvetenskapsprogrammet	208	317	25 486	16 119	218	0,9	24 576	24 131	74 193	46 385
därav inriktr ekonomisk	183	233	.	.	.	.	9 124	8 781	17 905	9 095
humanistisk	159	188	.	.	.	.	2 313	2 376	4 689	4 116
socialvetenskaplig	199	283	.	.	.	.	10 588	10 536	21 124	13 695
lokal	61	74	.	.	.	.	2 288	2 289	4 577	3 047
Teknikprogrammet	173	195	6 928	706	.	.	.	.	6 928	706
Samtliga nationella program	236	506	94 519	46 319	3 790	4,2	81 890	79 152	255 561	126 270
därav lokala inriktningar	133	189	.	.	.	.	5 685	5 677	11 362	6 260
Specialutformade program	160	290	7 554	3 459	-1 329	-15,0	8 962	8 250	24 766	9 044
därav riksrekryterande	17	17	248	135	240	3 000,0	274	231	753	383
Individuella program	273	389	17 558	7 484	513	3,0	2 404	1 462	21 424	9 044
därav lärlingsutbildning	6	7	64	4	24	60,0	53	31	148	21
invandrarintroduktion	35	57	1 954	928	269	16,0	0	0	1 954	928
Samtliga program	276	620	119 631	57 262	2 974	2,5	93 256	88 864	301 751	146 033
International baccalaureate	18	20	647	424	101	18,5	539	361	1 547	993
Övriga utbildningar	22	39	1 402	948	249	21,6	437	133	1 972	1 306
Gymnasieskolan totalt	277	654	121 680	58 634	3 324	2,8	94 232	89 358	305 270	148 332

Hösten 2000 var 51,4 procent av eleverna i gymnasieskolan män och 48,6 procent kvinnor men på de olika programmen fanns stora skillnader vad gäller könsfördelningen. På de nationella programmen varierar andelen kvinnor från 88 procent på omvårdnadsprogrammet till endast 1,6 procent på elprogrammet. På bygg-, el-, energi-, fordons- och industriprogrammen var andelen kvinnor lägre än tio procent. Enbart sex program, nämligen handels- och administrations-, hotell- och restaurang-, livsmedels-, medie-, naturbruks- samt naturvetenskapsprogrammen, hade en relativt jämn könsfördelning.

Diagram 10. Andel män respektive kvinnor per program/IB i gymnasieskolan 15 oktober 2000

Lokala inriktningar

Kommunerna har möjlighet att anordna lokala inriktningar knutna till de nationella programmen för att till exempel tillmötesgå önskemål från elever eller för att tillgodose ett sådant lokalt eller regionalt utbildningsbehov som de nationellt fastställda inriktningarna inte tillgodoser (2 kap. 11 § gymnasieförordningen).

Hösten 2000 anordnades lokala inriktningar vid 189 skolor i 133 kommuner. Som jämförelse kan nämnas att antalet skolor med lokala inriktningar hösten 1995 var 115. Antalet elever var 11 400, ungefär det dubbla jämfört med hösten 1995. 55 procent av det totala antalet elever på lokala inriktningar hösten 2000 var kvinnor.

Specialutformade program

Specialutformade program är avsedda att ge en utbildningsinriktning som inte tillgodoses på de nationella programmen, men som är likvärdig med dessa. Styrelsen för utbildningen ska fastställa en plan för varje specialutformat program och om programmet är avsett för en grupp elever ska styrelsen också fastställa program mål (5 kap. 4a § skollagen). Alla kärnämneskurser måste ingå. Såväl kurser i yrkesämnen och andra ämnen samt lokalt fastställda kurser kan ingå.

Hösten 2000 anordnades specialutformade program vid 290 skolor i 160 kommuner vilket kan jämföras med 168 skolor i 111 kommuner hösten 1997. Antalet elever var 24 800 vilket innebär en fortsatt ökning av elevantalet på specialutformade program. I och med införandet av teknikprogrammet har dock andelen elever på specialutformade program i år 1 minskat innevarande år.

Individuella program

Kommunerna är skyldiga att erbjuda utbildning på individuella program till de elever som inte tagits in på ett nationellt program eller specialutformat program eller som avbrutit en påbörjad utbildning. Skyldigheten omfattar ungdomar fram till första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år. Programmen kan vara av olika längd och med mycket varierat innehåll. Det är den enskilde elevens behov och förutsättningar som avgör hur ett individuellt program utformas. Huvudsyftet är att ungdomarna så småningom ska kunna gå över till ett nationellt program (5 kap. 4b § skollagen).

Vid mättillfället hösten 2000 fanns ca 21 400 elever på individuellt program, en ökning med 1 300 elever från 1999. De utgjorde 7 procent av det totala antalet elever i gymnasieskolan. 42 procent av eleverna var kvinnor och 35 procent av eleverna hade utländsk bakgrund, vilket kan jämföras med 16 procent för samtliga program. Med utländsk bakgrund avses i detta sammanhang antingen att eleven själv är född utomlands eller att eleven är född i Sverige men att båda föräldrarna är födda utomlands.

Av det totala antalet elever i år 1 på individuella program kom 50 procent direkt från grundskolan. Hälften av eleverna hade således påbörjat en gymnasieutbildning tidigare, på samma eller ett annat program, inte gått vidare till gymnasieskolan direkt från grundskolan eller har nyinvandrat. Av de 8 800 elever som kom direkt från grundskolan till individuella program saknade 86 procent grundskolebetyg i minst två ämnen.

Ett mål för det individuella programmet är att stimulera till vidare studier på ett nationellt program. Det lyckades också till viss del. 30 procent av de 15 400 elever som gick i år 1 på ett individuellt program hösten 1999 gick på ett nationellt program hösten 2000.

Lärlingsutbildning

Hösten 2000 anordnades, inom ramen för individuella program, lärlingsutbildning för 148 elever varav 64 gick i år 1. Med lärlingsutbildning menas att en elev, utöver den skol- och arbetsplatsförlagda undervisning som krävs för ett

fullständigt program, under en längre tid får handledd praktik på en arbetsplats. Genom att delta aktivt i arbetet under en handledares ledning får eleven utbildning samt en fördjupad färdighet och förtrogenhet inom yrkesområdet.

Sökande och intagna

Sammanlagt sökte ca 109 100 personer till gymnasieskolan hösten 2000 och ca 120 300 elever fanns i utbildning år 1 i oktober 2000. Av de senare hade ca 13 100 elever antingen inte sökt till gymnasieskolan eller sökt så sent att någon ansökan inte kunnat registreras. I elevantalet kan också ingå vissa elever som sökt andra utbildningar än den de tagits in på, vilket försvårar tolkningen av resultatet.

Som framgår av tabell 40, så hade 80 procent av de sökande den 1 juli tagits in på den utbildning som de sökt i första hand.

Av de nationella programmen hade naturvetenskapsprogrammet högst andel intagna på de sökandes förstahandsval, 90 procent. Knappt 7 400 elever sökte det nya teknikprogrammet i första hand och av dessa togs 88 procent in på sitt förstahandsval. Även på omvårdnads- och samhällsvetenskapsprogrammen var andelen intagna på sitt förstahandsval över 87 procent. Av de som i första hand sökte ett individuellt program togs 76 procent in. Lägst andel hade, liksom tidigare år, hantverksprogrammet (46 procent) samt medieprogrammet (64 procent). Det är stora skillnader mellan kommunerna. 24 kommuner tillgodosåg elevens första val till mindre än 75 procent, medan 16 kommuner tog in mer än 90 procent av eleverna på deras förstahandsval.

Av det totala antalet elever i gymnasieskolan år 1 oktober 2000 togs 67 procent in på sitt förstahandsval (66 procent föregående år). Motsvarande andel för de nationella programmen var 80 procent (79 procent föregående år). Den stora skillnaden förklaras av att en stor andel av de elever som deltar i specialutformade eller individuella program tagits in vid sidan av det ordinarie ansökningsförfarandet och därför klassificerats som "ej sökt". Till denna grupp hör också vissa elever som sökt eller gjort omval på ett så sent stadium att deras ansökan inte kunnat registreras.

Tabell 40. Behöriga sökande och intagna till år 1 läsåret 2000/2001

Program Linje	Sökande			I utbildning 15/10		Ej sökt ¹⁾	
	Antal fördelade efter förstahandsval	därav intagna 1/7 på förstahandsval Totalt	Andel (%)	Antal	därav intagna på förstahandsval Totalt		Andel (%)
Nationella program	96 077	78 493	81,7	94 519	75 406	79,8	5 230
<i>därav</i>							
Barn- och fritid (BF)	4 085	3 384	82,8	4 654	3 453	74,2	433
Bygg (BP)	3 064	2 405	78,5	2 869	2 276	79,3	152
Ei (EC)	4 840	3 878	80,1	4 690	3 647	77,8	282
Energi (EN)	606	478	78,9	708	476	67,2	72
Estetiska (ES)	5 998	4 505	75,1	5 493	4 377	79,7	280
Fordon (FP)	3 791	2 961	78,1	3 666	2 887	78,8	232
Handels- och adm. (HP)	4 361	3 633	83,3	4 781	3 455	72,3	354
Hantverk (HV)	2 888	1 319	45,7	1 657	1 335	80,6	97
Hotell och rest. (HR)	5 816	4 341	74,6	5 104	4 139	81,1	247
Industri (IP)	1 255	1 044	83,2	1 425	967	67,9	159
Livsmedel (LP)	464	375	80,8	547	361	66,0	46
Medie (MP)	5 708	3 662	64,2	4 590	3 552	77,4	209
Naturbruk (NP)	2 790	1 914	68,6	2 510	2 015	80,3	144
Naturvetenskap (NV)	15 753	14 102	89,5	15 741	13 322	84,6	644
Omvårdnad (OP)	3 422	2 996	87,6	3 670	2 915	79,0	269
Samhällsvetenskap (SP)	23 855	21 030	88,2	25 486	20 529	80,6	1 268
Teknikprogrammet (TE)	7 381	6 466	87,6	6 928	5 700	82,3	342
Specialutformade pgm. (SM)	8 638	5 629	65,2	7 554	1 776	23,5	221
Individuella pgm. (IV)	3 526	2 663	75,5	17 558	3 196	18,2	7 508
Alla program	108 241	86 785	80,2	119 631	80 378	67,2	12 959
Int baccalaureate (IB)	894	556	62,2	647	467	72,3	96
Gymnasieskolan totalt	109 135	87 341	80,0	120 278	80 845	67,2	13 055

¹⁾ Antal elever som inte hade sökt till den studieväg där de den 15 oktober fanns i årskurs 1.

7.2 Resurser

Lärare

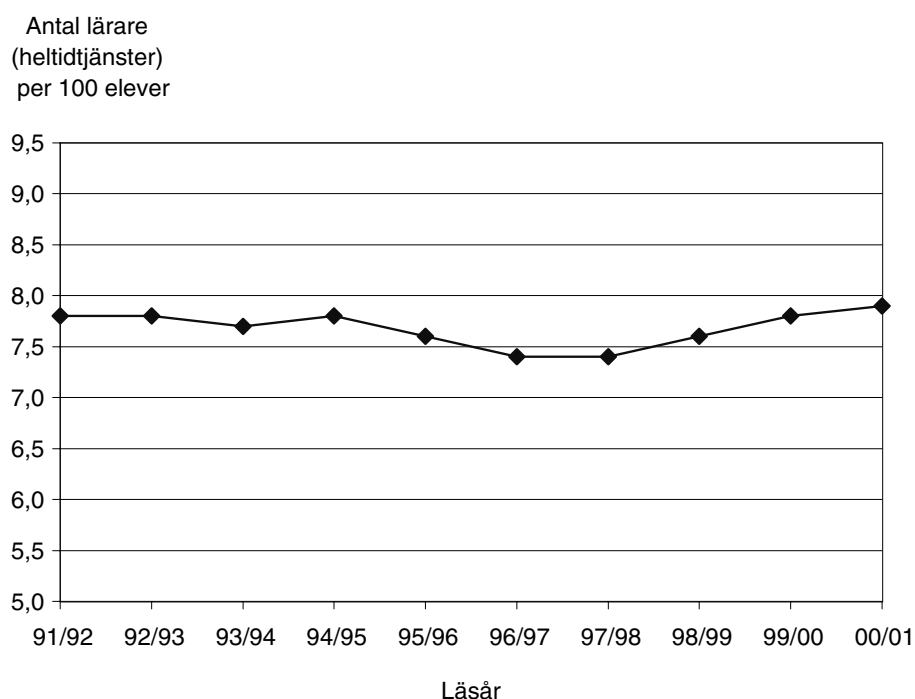
Enligt mätningen i oktober 2000 fanns det knappt 30 000 tjänstgörande lärare (exkl. korttidsanställda) i gymnasieskolan. Den genomsnittliga tjänstgöringsgraden var 81,5 procent. Omräknat till heltidstjänster fanns det knappt 24 200 lärare i gymnasieskolan. Av dessa fanns drygt två procent i landstingens gymnasieskolor och drygt fyra procent i de fristående gymnasieskolorna. Jämfört med föregående år ökade antalet lärare (omräknat till heltidstjänster) med 503 (+2 %).

19 procent av antalet lärare (omräknat till heltidstjänster) var lärare som saknade pedagogisk högskoleutbildning, vilket är nästan 2 procentenheter mer än föregående år. Liksom tidigare år varierade andelen lärare utan lärarutbildning stort mellan kommunerna. Störst andel lärare utan pedagogisk utbildning hade glesbygdskommuner. Vid de fristående skolorna saknade 42 procent av lärarna (omräknat till heltidstjänster) pedagogisk utbildning, vilket är samma andel som föregående år.

Antalet lärare (omräknat till heltidstjänster) per 100 elever i gymnasieskolan var 7,9, vilket är en ökning av lärartätheten med 0,1 lärare jämfört med mätningen i oktober 1999. I den kommunala gymnasieskolan ökade lärartätheten, från 7,7 (1999) till 7,9 lärare per 100 elever och i landstingens skolor var den oförändrad 12,2. Lärartätheten i de fristående skolorna var 7,0 medan den var väsentligt högre vid internationella skolor och riksinternatskolor men endast något högre vid kompletterande skolor. Liksom tidigare år var lärartätheten högre i landstingens skolor än i skolor med kommunal huvudman.

I nedanstående diagram visas utvecklingen av antalet lärare (heltidstjänster) per 100 elever i gymnasieskolan under perioden 1991/92–2000/01. Av diagrammet framgår att lärartätheten minskade fram t.o.m. läsåret 1996/97 för att därefter öka igen. Minskningen var dock betydligt mindre än i grundskolan.

Diagram 11. Antal lärare (heltidstj.) per 100 elever i gymnasieskolan 1991/92–2000/01

(Värden för lärartätheten åren före 1995/96 är omräknade eftersom beräkningen av heltidstjänster förändrades fr.o.m 1995/96)

**Tabell 41. Lärare i gymnasieskolan
vecka 42 1998 samt vecka 41 1999
och 2000**

Läsår Pedagogisk utbildning Huvudman	Antal tjänstgörande lärare			Genom- snittlig tjänstgö- ringsgrad i procent	Antal lärare omräknat till heltidstjänster		Antal lärare (heltidstj.) per 100 hel- tidsstud.
	Totalt	därav Män	Kvinnor		Totalt	Med tills- vidare- anställning	
1998/99 Samtliga lärare	28 929	14 963	13 966	81,2	23 499	19 611	7,6
Antal med ped. utbildning	23 025	11 780	11 245	84,3	19 406	17 849	.
Andel (%) med ped. utbildn.	79,6	78,7	80,5	.	82,6	91,0	.
1999/00 Samtliga lärare	28 962	14 982	13 980	81,7	23 676	19 668	7,8
Antal med ped. utbildning	23 352	11 855	11 497	84,3	19 696	18 066	.
Andel (%) med ped. utbildn.	80,6	79,1	82,2	.	83,2	91,8	.
2000/01 Samtliga lärare	29 662	15 451	14 211	81,5	24 179	19 971	7,9
Antal med ped. utbildning	23 370	11 858	11 512	84,1	19 652	18 032	.
Andel (%) med ped. utbildn.	78,8	76,7	81,0	.	81,3	90,3	.
Per huvudman 2000/01							
Kommun (samtliga lärare)	27 077	14 041	13 036	82,6	22 352	18 570	7,9
därav							
Andel (%) med ped. utbildn.	80,9	78,7	83,2	.	82,9	91,7	.
Landsting (samtliga lärare)	761	471	290	77,8	592	461	12,2
därav							
Andel (%) med ped. utbildn.	68,7	74,9	58,6	.	70,7	83,7	.
Fristående (samtliga lärare)	1 506	772	734	65,9	993	760	7,0
därav							
Andel (%) med ped. utbildn.	55,7	51,0	60,6	.	58,0	63,3	.
Internationella (samtl. lärare)	29	..	..	64,7	19	..	11,4
därav							
Andel (%) med ped. utbildn.	..	..	..	.	..	..	.
Riksinternat (samtliga lärare)	112	64	48	77,9	87	78	9,7
därav							
Andel (%) med ped. utbildn.	78,6	75,0	83,3	.	79,0	85,1	.
Kompletterande (samtl. lärare)	288	142	146	47,2	136	88	7,8
därav							
Andel (%) med ped. utbildn.	29,9	32,4	27,4	.	29,4	33,7	.

Anm. Samtliga lärare, därav antal/andel med pedagogisk utbildning 2000/01 respektive andel med ped. utbildn. per huvudman 2000/01 är korrigerad jämfört med tidigare publicerade uppgifter i t.ex. Barnomsorg, skola och vuxenutbildning i siffror 2001, del 2.

Kostnader

Kostnaden för gymnasieskolan år 2000 uppgick till 22,4 miljarder kronor, vilket motsvarar 74 100 kronor per elev. Kostnaden inkluderar hemkommunens kostnader för skolskjuts och reseersättning. Av den totala kostnaden utgjordes 93 procent av kostnader för den kommunala gymnasieskolan, medan kostnader för landstingens gymnasieutbildningar utgjorde drygt tre procent. Cirka fyra procent av den totala kostnaden utgjordes av kostnader för fristående skolor, riksinternatsskolorna och internationella skolor.

Kostnaden för den kommunala gymnasieskolan var 20,7 miljarder kronor (inkl. kostnad för skolskjuts) år 2000, vilket motsvarar 72 900 kronor per elev. Jämfört med 1999 ökade kostnaden per elev i den kommunala gymnasieskolan med 1,5 procent i fasta priser (kostnaden för 1999 har omräknats med hjälp av KPI, konsumentprisindex, som ökade med 1 procent mellan 1999 och 2000).

Om man studerar hur resurserna till den kommunala gymnasieskolan har förändrats under perioden 1991 till 2000, kan man konstatera att totalkostnaden per elev minskade kraftigt mellan 1992 och 1993 (-7 % i fasta priser). Därefter har kostnaden per gymnasieelev ökat årligen för att 2000 vara betydligt högre än kostnaden 1991 (+13 % i fasta priser).

Under perioden 1991 till 2000 har lokalkostnaderna per elev ökat med uppskattningsvis nio procent, medan kostnaden för läromedel, utrustning och skolbibliotek har ökat med 15 procent. Under det senaste året har emellertid kostnaderna för både lokaler och läromedel minskat något omräknat i fasta priser. Undervisningskostnaden per elev minskade kraftigt mellan 1991 och 1993

(-17 % i fasta priser). Senare vände trenden och kostnaderna började stiga igen, och 1999 passerades för första gången 1991 års kostnadsnivå. I år har kostnaderna ökat ytterligare, och de ligger nu tre procent högre än 1991. Jämfört med föregående år har kostnaden för läromedel minskat marginellt, medan undervisningskostnaden har ökat med uppskattningsvis fyra procent. Lokalkostnaderna har minskat med motsvarande tre procent. Kostnaderna för skolmåltider ökade med sammanlagt två procent mellan 1999 och 2000.

Den totala kostnaden för landstingens gymnasieutbildning var 684 miljoner kronor år 2000, vilket jämfört med 1999 är en minskning med cirka fem procent. Den genomsnittliga kostnaden per elev på gymnasieutbildningar i landstingens regi var 137 900 kronor 2000. Detta kan jämföras med en kostnad per elev på 131 100 kronor 1999, vilket innebär att kostnaden för landstingskommunala utbildningar ökat med fyra procent uttryckt i fasta priser. En förändring av landstingens programutbud mellan 1998-1999 bidrog till en kraftig ökning av den genomsnittliga kostnaden per elev i landstingskommunala gymnasieskolor. Elevantalet på omvårdnadsprogrammet drogs ned och minskade i relation till elevantalet på naturbruksprogrammet. Eftersom naturbruksprogrammet ligger kostnadsmissigt högre än omvårdnadsprogrammet, medförde denna förändring att genomsnittskostnaden per elev i landstingens gymnasieskolor ökade dramatiskt.

Eftersom landstingen endast anordnar utbildning inom naturbruksprogrammet är kostnaden per elev inte direkt jämförbar med den genomsnittliga elevkostnaden för kommunerna.

Den totala kostnaden för de fristående skolorna på gymnasienivå var drygt 893 miljoner kronor, varav cirka 80 miljoner kronor avser skolor som inte bedrivit verksamhet hela året. Kostnaden per elev var 75 700 kronor. Kostnaden per elev i kommunal gymnasieskola (exklusive skolskjutsar och elevhem) uppgick till cirka 70 150 kronor år 2000, d.v.s. en något lägre kostnad per elev än genomsnittet i fristående skolor med nationella program. Denna skillnad i kostnad per elev kan bl.a. förklaras av att de fristående gymnasieskolorna har en högre kostnad för undervisning än kommunala gymnasieskolor. Lärartätheten i de fristående skolorna är dock lägre än i de kommunala skolorna, vilket tyder på en förhållandevis hög lönenivå i de fristående skolorna. Även kostnaderna för läromedel respektive skolmåltider är högre i de fristående skolorna.

Den totala kostnaden för riksinternatskolor och internationella skolor uppgick till 89 miljoner kronor år 2000. En elev inskriven vid en riksinternatskola kostade i genomsnitt 87 900 kronor per elev 2000, medan de internationella skolorna hade en genomsnittskostnad på 44 600 kronor per elev. Dessa genomsnittskostnader skiljer sig relativt mycket från motsvarande kostnad i gymnasieskolor med kommunal huvudman. Det finns emellertid många skillnader, bortsett från redovisningstekniska, som påverkar kostnaderna. Olikheter avseende studievägsutbud är exempel på en skillnad som har stor betydelse för kostnadsbilden.

De fristående skolor på gymnasienivå som står under statlig tillsyn, men som inte har offentligt ekonomiskt stöd på annat sätt än att eleverna har möjlighet till statligt studiestöd, har inte någon skyldighet att lämna uppgifter till det nationella uppföljningssystemet. Någon redovisning av dessa skolors kostnader kan därför inte göras.

Den enskilt största kostnadsposten i gymnasieskolan var undervisningskostnaden, vilken utgjorde ungefär 40 procent av de totala kostnaderna 2000. Lokalkostnaden var den näst största kostnadsposten (22%), följd av kostnaden för läromedel, utrustning och skolbibliotek (9 %).

Kostnaden per elev för den kommunala gymnasieutbildningen varierar avsevärt mellan kommunerna. Bakom spridningen finns sannolikt både skillnader i förutsättningar och organisation. Utbudet av gymnasieprogram skiljer sig också

åt mellan kommunerna. Vissa kommuner erbjuder mera resurskrävande program än andra vilket resulterar i att kommunerna får olika kostnader. Även olikheter avseende redovisningsteknik samt skilda värderingsprinciper, t.ex. när det gäller lokaler, leder till skillnader i redovisade kostnader.

Då extremvärdena tas bort vid jämförelse av kostnaderna mellan landets kommuner har fyra av fem kommuner en gymnasiekostnad per folkbokförd elev som varierar mellan 66 700 kronor och 90 400 kronor per elev.

Som tidigare nämnts påverkas kommunens kostnadsbild av vilka program som kommunen anordnar. Variationen i kostnad per elev mellan olika program är stor. Det visar en undersökning som genomförts i ett urval kommuner där kostnaderna för gymnasieskolan har fördelats per program. Samhällsvetenskapsprogrammet har den lägsta genomsnittskostnaden på cirka 54 200 kronor per elev. Förhållandevis låga kostnader per elev har också naturvetenskapsprogrammet (58 200 kr per elev) och handels- och administrationsprogrammet (60 700 kr per elev) samt barn- och fritidsprogrammet (62 100 kr per elev).

Den dyraste utbildningen i kommunal regi är naturbruksprogrammet, som i genomsnitt kostar 133 600 kronor per elev. Även fordonsprogrammet (101 500 kr per elev), industriprogrammet (98 100 kr per elev), byggprogrammet (97 900 kr per elev), energiprogrammet (93 900 kr per elev) samt livsmedelsprogrammet (92 400 per elev) är förhållandevis dyra att anordna.

De olika programmens kostnader hänger naturligtvis till viss del ihop med skilda lokal- och utrustningsbehov. Utrustning och läromedel kostar exempelvis i genomsnitt 3 500 kronor per elev på samhällsvetenskapsprogrammet, medan samma kostnad för det kommunala naturbruksprogrammet är 16 900 kronor per elev. Även behoven av lokaler skiljer sig mycket åt mellan olika program. Naturbruksprogrammet har den högsta kostnaden för lokaler, vilken uppgick till 37 200 kronor per elev. Även livsmedelsprogrammet har en förhållandevis hög lokalkostnad per elev (33 500 kr per elev). Lägst kostnader för lokaler har de studieförberedande programmen. Samhällsvetenskaps- och naturvetenskapsprogrammen har exempelvis en lokalkostnad per elev på 12 500 kronor respektive 13 500 kronor.

Tabell 42. Kostnader för gymnasieskolan 1998, 1999 och 2000 fördelade på huvudman och kostnadslag (löpande priser)

	Samtliga huvudmän ¹⁾		Kommunal huvudman ²⁾		Landsting		Fristående skolor ³⁾	
	Kostnad totalt mkr	Kostnad per elev ⁴⁾ , kr	Kostnad totalt mkr	Kostnad per elev ⁴⁾ , kr	Kostnad totalt mkr	Kostnad per elev ⁵⁾ , kr	Kostnad totalt mkr	expenditure per elev ⁴⁾ , kr
1998 Totalt	21 155	68 300	19 051	66 600	1 522	100 800	492	72 800
1999 Totalt	21 969	72 400	20 435	71 100	713	131 100	731	77 300
2000 Totalt	22 367	74 100	20 701	72 900	684	137 900	893	75 700
därav Undervisning	9 514	31 600	8 882	31 300	235	47 400	353	32 900
Lokaler	4 912	16 300	4 534	16 000	193	39 000	169	15 800
Skolmåltider	886	2 900	806	2 800	33	6 600	43	4 000
Läromedel, utrustn, bibl	1 937	6 400	1 713	6 000	110	22 100	107	10 000
Skolskjuts	786	2 600	786	2 600	.	.	.	.
Elevvård	308	1 020	289	1 020	8	1 600	8	790
Övriga	3 831	12 300	3 579	12 600	105	21 100	132	12 300

¹⁾ Inklusive kostnad för riksinternatskolor och internationella skolor. Kostnad för kompletterande utbildning ingår inte.

²⁾ Skolkommunernas kostnad för utbildning samt hemkommunernas kostnad för skolskjuts.

³⁾ Fristående skolor med kommun- eller statsbidrag. Kostnaden för riksinternatskolor respektive internationella skolor ingår inte i kostnaden för de fristående skolorna. Kostnad per elev avser fristående skolor som bedrivit verksamhet under hela verksamhetsåret 1998, 1999 samt 2000. I kostnad totalt ingår även kostnader för skolor som inte haft verksamhet hela året (30,4 milj. kr för 1998, 30,7 milj. kr för 1999, samt 80,5 milj. kr för 2000).

⁴⁾ Medeltal av antalet elever den 15 oktober 1999 och den 13 oktober 2000.

⁵⁾ Antal heltidsstuderande elever under 2000.

7.3 Resultat

Läsåret 1999/00 avslutade drygt 77 700 elever gymnasieskolan, knappt 2 000 fler än föregående läsår. Samtidigt var antalet elever i avgångsklasserna 1999/00 drygt 2 100 färre än året innan. De senaste årens trend, att allt fler elever som påbörjar en gymnasieutbildning tar längre tid på sig att avsluta sina studier, gör studieavbrott och/eller lämnar gymnasieskolan utan fullföljd utbildning, har därmed brutits.

Elever som avslutade gymnasieskolan 1999/00 är den fjärde kullen som fått slutbetyg enligt det nya betygssystemet. Om en elev ej kunnat kunskapsbedömas i en kurs ges inte betyg på kursen. Slutbetyg från ett nationellt eller specialutformat program utfärdas endast då eleven fått betyg i alla kurser som ingår i dennes studieväg och på specialarbete (7 kap. 8 § gymnasieförordningen). En elev som gått individuellt program får slutbetyg då denne fullföljt den studieplan som lagts upp för eleven. Alla elever som avslutade gymnasieskolan 1999/00 har således fått betyg i samtliga kurser som ingår i studievägen.

Så gott som alla elever som avslutade gymnasieskolan läsåret 1999/00 fick slutbetyg enligt det nya betygssystemet, dvs. bokstavsbedömning enligt målrelaterad skala. 438 elever fick andra typer av omdömen än slutbetyg, t.ex. från Waldorfskolor.

Som ett sammanfattande jämförelsemått på betygsresultatet används den genomsnittliga betygspoängen, dvs. det genomsnittliga värdet av alla betyg som redovisas i elevernas slutbetyg. Betygspoängen framräknas enligt högskoleverkets modell för meritvärdering av slutbetyg vid intagning till högre utbildning. Enligt denna metod ges betyget på respektive kurs meritvärdet 0 för betyget Icke godkänd, 10 för Godkänd, 15 för Väl godkänd och för Mycket väl godkänd 20 poäng. Resultatet viktas sedan efter de olika kursernas relativa omfattning uttryckt i gymnasiepoäng. Exempelvis får den elev som har betyget Godkänd på alla kurser jämförelsetalet 10.

Tabell 43. Elever som fått slutbetyg från gymnasieskolan läsåret 1999/00

Studieväg Kön Huvudman	Elever med slutbetyg från program ¹⁾		Genomsnittlig betygspoäng			Elever med reducerat program		Elever med utökat program	
	Antal	Andel (%)	Totalt	Män	Kvinnor	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Nationella program	68 134	88,2	13,3	12,7	13,9	4 620	6,8	13 804	20,3
<i>därav</i>									
Barn- och fritid (BF)	3 664	4,7	11,9	10,9	12,2	172	4,7	522	14,2
Bygg (BP)	1 371	1,8	11,3	11,2	12,5	86	6,3	313	22,8
EI (EC)	3 374	4,4	11,8	11,8	13,1	81	2,4	1 022	29,7
Energi (EN)	609	0,8	11,5	11,5	13,6	29	4,8	195	32,0
Estetiska (ES)	3 609	4,7	13,6	12,9	14,0	250	6,9	1 051	29,1
Fordon (FP)	2 583	3,3	10,8	10,8	11,4	218	8,4	635	24,6
Handels- och adm. (HP)	3 461	4,5	11,9	11,2	12,4	240	6,9	392	11,3
Hantverk (HV)	1 004	1,3	13,1	12,0	13,2	52	5,2	178	17,7
Hotell- och rest. (HR)	3 576	4,6	12,2	11,7	12,6	162	4,5	893	25,0
Industri (IP)	1 355	1,8	11,3	11,2	12,0	81	6,0	376	27,7
Livsmedel (LP)	451	0,6	11,8	11,1	12,3	26	5,8	86	19,1
Medie (MP)	2 662	3,4	12,9	12,4	13,4	86	3,2	617	23,2
Naturbruk (NP)	1 698	2,2	12,2	11,8	12,5	97	5,7	451	26,6
Naturvetenskap (NV)	16 483	21,3	14,9	14,4	15,6	765	4,6	3 578	21,7
Omvårdnad (OP)	2 197	2,8	12,4	11,1	12,6	209	9,5	247	11,2
Samhällsvet. (SP)	20 037	25,9	13,8	13,0	14,2	2 066	10,3	3 268	16,3
Specialutformade pgm. (SM)	8 581	11,1	13,7	13,3	14,1	509	5,9	1 613	18,8
Individuella pgm. (IV)	557	0,7	8,4	8,3	8,5	.	.	.	.
Alla program	77 272	100,0	.	.	.	5 129	6,6	15 417	20,0
Linjer²⁾	0	0,0	.	.	.	.	.	.	.
Gymnasieskolan totalt	77 272	100,0	13,3	.	.	5 129	6,6	15 417	20,0
<i>därav</i>									
Män	38 255	49,5	12,7	.	.	2 546	6,7	8 167	21,3
Kvinnor	39 017	50,5	13,9	.	.	2 588	6,6	7 251	18,6
Kommun	73 905	95,6	13,3	12,6	13,9	4 876	6,6	14 252	19,3
Landsting	1 254	1,6	12,2	11,9	12,5	85	6,8	366	29,2
Fristående skolor	1 852	2,4	15,5	15,1	15,9	127	6,9	713	38,5
Riksinternatskolor	230	0,3	15,0	14,3	15,7	46	20,0	56	24,3

¹⁾ Betyg från program enligt målrelaterad betygsskala (bokstavsbedömning).

²⁾ Sifferbetyg från linjer och program.

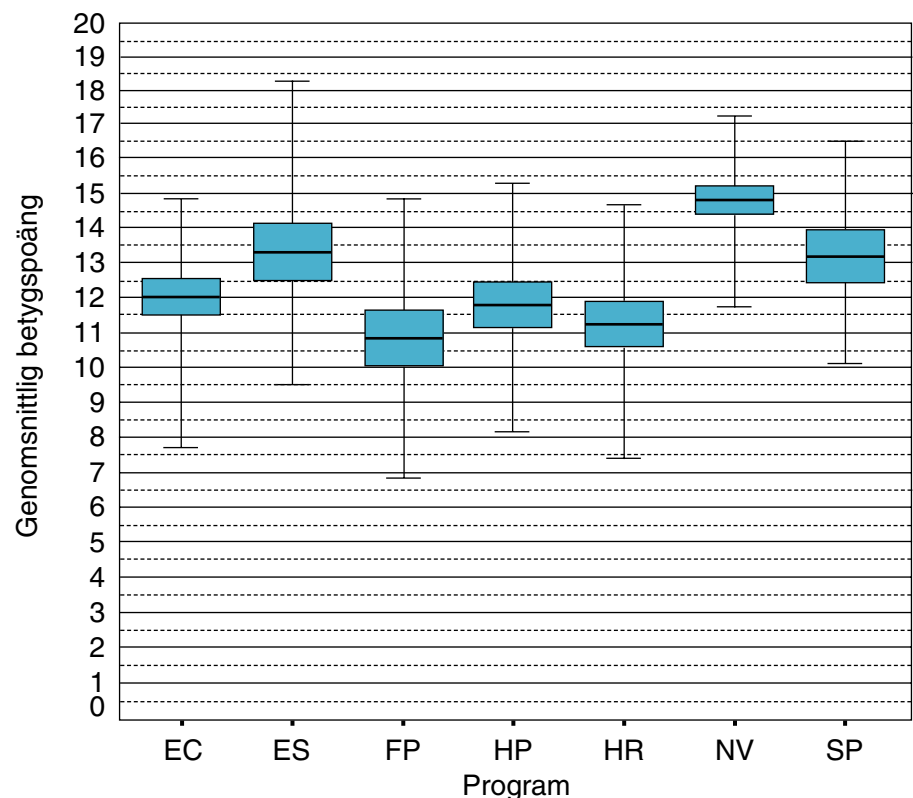
Den genomsnittliga betygspoängen för samtliga avgångna med slutbetyg från gymnasieskolans program 1999/00 var 13,3 vilket är densamma som föregående år och 0,4 poäng högre än året dessförinnan. Genomsnittet för män var densamma som föregående år, medan genomsnittet för kvinnor ökade med 0,1 poäng. 1999/00 hade kvinnor högre betygsgenomsnitt än männen på samtliga program. Elever med utländsk bakgrund hade lägre betygsgenomsnitt än övriga elever (12,3) vilket också är 0,1 poäng lägre än året innan.

Högst genomsnittlig betygspoäng hade eleverna på naturvetenskapsprogrammet (14,9). Elever på studieförberedande program hade i genomsnitt högre betygspoäng än elever på program med yrkesämnen. Av de nationella programmen var det eleverna på fordonsprogrammet som hade lägst betygsgenomsnitt (10,8) följt av bygg- och industriprogrammen (11,3) samt energiprogrammet (11,5). Det var endast på natur- och samhällsvetenskapsprogrammen och på specialutformat program som eleverna hade högre genomsnittlig betygspoäng än föregående år, för övriga program var den oförändrad eller lägre.

Diagram 12 illustrerar hur den genomsnittliga betygspoängen varierar mellan kommunerna för åtta av gymnasieskolans nationella program. Hälften av alla kommunerna finns i "lådan" och linjen i "lådan" symboliserar medianpoängen, dvs. den betygspoäng som hälften av kommunerna ligger över och hälften under. Ytterlinjerna visar högsta och lägsta betygspoängen för programmet.

Den genomsnittliga betygspoängen för elever på specialutformat program 1999/00 var 13,7, högre än genomsnittet för alla program. Jämfört med föregående år ökade betygsgenomsnittet med 0,3 poäng vilket gör specialutformat program till det program där ökningen var störst mellan åren. Lägst betygsgenomsnitt hade elever med slutbetyg från individuellt program, 8,4 poäng (0,4 poäng lägre än föregående år). Det var stora skillnader i genomsnittlig betygspoäng för olika studievägar mellan kommunerna. Det är inte ovanligt att det skiljer flera betygspoäng mellan högsta och lägsta kommungenomsnitt för en viss utbildning (se diagram 12).

Diagram 12. Kommunernas genomsnittliga betygspoäng läsåret 1999/00 (median, kvartiler, max- och min-värden) för åtta av gymnasieskolans nationella program

Utökat program

Elever på nationella eller specialutformade program kan beviljas följa ett utökat program, där eleven frivilligt läser en eller flera kurser utöver vad som normalt ingår i studievägen. En förutsättning för detta är att eleven bedöms på ett tillfredsställande sätt kunna tillgodogöra sig undervisningen på samtliga kurser eleven följer. 20 procent av eleverna hade slutbetyg från ett utökat program, en ökning med närmare två procentenheter på två år. Minst andel fanns på omvårdnadsprogrammet (11,2%). Vanligast var det på det energiprogrammet där var tredje elev gick ett utökat program. Det var vanligare att elever i fristående skolor beviljats utökat program (38%), jämfört med skolor som drivs av kommuner och landsting (19% respektive 29%). Män gick oftare ett utökat program än kvinnor.

Reducerat program

Elever på nationella eller specialutformade program som har påtagliga studie-svårigheter som inte kan lösas på annat sätt kan beviljas följa ett reducerat program. Det innebär att eleven befrias från undervisning i en eller flera kurser, dock maximalt tio procent av det antal gymnasiepoäng som krävs för ett fullständigt nationellt eller specialutformat program (5 kap. 24 § gymnasieförordningen). Av eleverna med slutbetyg från program våren 2000 hade 6,6 procent gått ett reducerat program, en ökning med 0,1 procentenheter jämfört med föregående års avgångskull. Jämfört med avgångskullen våren 1997 har andelen elever med slutbetyg från reducerat program minskat med nästan en tredjedel. Av de nationella programmen var det vanligast att eleverna på samhällsvetenskapsprogrammet hade reducerat program (10,3%), följt av eleverna på omvårdnadsprogrammet (9,5%). Minst vanligt var det på elprogrammet (2,4%).

Studieavbrott och studieuppehåll

Studieavbrott kan mätas på flera olika sätt. En metod är att följa individer över tiden och se om de fortsätter den utbildning de påbörjat. Av samtliga elever som hösten 1999 gick i år 1 på nationellt program var det 4,4 procent (4,5%) som inte fanns i gymnasieskolan hösten 2000 p.g.a. studieavbrott eller studieuppehåll och 7,7 procent (8,8%) som hade bytt studieväg. För samtliga program (inklusive individuellt program och specialutformat program) var det 7,9 procent (7,9%) som gjort studieavbrott/-uppehåll, medan 10,4 procent (11,4%) bytt studieväg. Siffror inom parentes avser motsvarande uppgifter ett år tidigare.

Elever på individuella program hade en betydligt större andel avbrott/studieuppehåll (34,0%) än elever på nationella program. Andelen elever som bytt studieväg efter år 1 är också betydligt större på individuella program (30,9%) än på nationella program, vilket är i enlighet med intentionerna för det individuella programmet. Som tidigare nämnts är ett av målen för det individuella programmet att stimulera till vidare studier på ett nationellt program.

Av de elever som hösten 1998 gick i år 1 på nationellt program gjorde 0,7 procent studieuppehåll under ett år och återkom i år 1 eller 2 (på samma eller annat program) hösten 2000. 82 procent av samtliga elever på program som gjorde ett ettårigt studieuppehåll efter år 1 gick på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen. Andelen elever som gjorde ett ettårigt studieuppehåll av dem som började år 1 på linje eller nationellt program 1996 och 1997 var 1,0 respektive 0,7 procent.

Fullföljd utbildning

Av alla elever i år 1 på någon linje eller program i oktober 1996 hade 67 procent fullföljt en gymnasieutbildning på samma eller någon annan studieväg inom fyra år. Av dem som var nybörjare i gymnasieskolan 1996 hade 73 procent fått slutbetyg efter fyra år. Motsvarande andelar för elever i år 1 1995 var 69 procent och för nybörjarna i år 1 1995 76 procent. Bland elever med utländsk bakgrund var fullföljandegraden för 1996 års nybörjare 51 procent efter fyra år.

Av samtliga nybörjarelever i år 1 på ett nationellt program hösten 1996 fullföljde 78 procent utbildningen inom fyra år. Fullföljandegraden var högre på na-

turvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen (88 respektive 83%) än på övriga nationella program (69%). Bland nybörjarna på det individuella programmet 1996 fullföljde endast 21 procent ett program inom fyra år. Elever med utländsk bakgrund på nationella program hade också en lägre fullföljandegrad, 69 procent. Andelen nybörjarelever som efter fyra år fått slutbetyg var lägre i till exempel mindre övriga kommuner (68%), storstäder (69%) och glesbygdskommuner (70%) än i medelstora städer (77%) och i större övriga kommuner (76%).

Övergång till högskolan

Av de elever som avslutade gymnasieskolan vårterminen 1997 påbörjade drygt 38 procent (ca 29 800 elever) en högskoleutbildning inom tre år. Det var en ökning med en procentenhet jämfört med den elevgrupp som slutade gymnasieskolan våren 1996, men sju procentenheter färre än för avgångskullen 1995. Till följd av gymnasiereformen var antalet avgångna 1995 från yrkesinriktade program mindre än normalt, vilket medförde att andelen elever som övergick till högskolan var större för elever som avslutade gymnasieskolan 1995 jämfört med både tidigare och senare elevkullar. Samtidigt som antalet sökande till högskolan ökat så har det blivit svårare för samtliga sökandegrupper att komma in, framför allt för dem som söker direkt från gymnasieskolan.

Det var stora skillnader i övergångsfrekvens mellan kommunerna. Den minsta andelen hade som föregående år Älvdalen (14%) och den högsta Danderyd (63%) följt av Lund (59%). Som förväntat började elever från naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen (81 respektive 53%) på högskolan inom tre år i betydligt större utsträckning än elever från övriga nationella program (13%). 43 procent av kvinnorna övergick till högskolan inom tre år vilket var nio procentenheter högre än för männen. Se tabell 44.

Tabell 44. Övergång till högskolan inom tre år för elever som avslutat gymnasieskolan läsåret 1996/97

Studieväg Kön Huvudman	Elever med avgångsbetyg läsåret 1996/97							
	Totalt antal	därav Kvinnor	därav Elever i högskoleutbildning senast vt 2000				Elever med utländsk bakgrund	
			Totalt		Kvinnor			
			Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Nationella program	75 224	39 239	29 086	38,7	16 338	41,6	2 856	35,2
därav								
Barn- och fritid (BF)	5 904	4 668	939	15,9	851	18,2	55	12,8
Bygg (BP)	2 073	28	16	0,8	0	0,0	1	0,7
El (EC)	3 547	32	361	10,2	4	12,5	50	13,0
Energi (EN)	622	18	90	14,5	4	22,2	9	16,4
Estetiska (ES)	3 479	2 367	1 043	30,0	763	32,2	87	25,4
Fordon (FP)	2 712	57	12	0,4	2	3,5	1	0,4
Handels- o adm. (HP)	4 821	2 586	519	10,8	358	13,8	90	11,0
Hantverk (HV)	1 044	899	47	4,5	43	4,8	8	3,9
Hotell- och rest. (HR)	3 346	1 871	140	4,2	85	4,5	8	2,6
Industri (IP)	1 688	98	38	2,3	5	5,1	4	1,8
Livsmedel (LP)	546	315	14	2,6	8	2,5	1	2,1
Medie (MP)	2 616	1 601	666	25,5	462	28,9	42	19,4
Naturbruk (NP)	1 800	860	119	6,6	79	9,2	3	6,0
Naturvetenskap (NV)	15 354	5 667	12 437	81,0	4 848	85,5	1 264	77,1
Omvårdnad (OP)	3 279	2 860	724	22,1	666	23,3	115	20,0
Samhällsvet. (SP)	22 393	13 996	11 921	53,2	8 160	58,3	1 118	46,3
Specialutformade program (SM)	1 856	936	578	31,1	340	36,3	92	31,0
Individuella program (IV)	744	278	8	1,1	5	1,8	.	.
Samtliga program	77 824	39 137	29 672	38,1	16 683	42,6	2 949	34,3
Samtliga linjer	198	102	95	48,0	53	52,0	12	41,7
Gymnasieskolan totalt	78 022	39 239	29 767	38,2	16 736	42,7	2 961	34,4
därav								
Män	38 783	.	13 031	33,6	.	.	1 278	30,6
Kvinnor	39 239	39 239	16 736	42,7	16 736	42,7	1 683	37,9
Kommun	71 911	35 136	28 208	39,2	15 576	44,3	2 759	34,9
Landsting	4 685	3 306	755	16,1	655	19,8	91	18,0
Fristående skolor	1 143	644	653	57,1	412	64,0	90	52,9
Riksinternatskolor	271	147	146	53,9	88	59,9	21	46,7

8

Kommunal vuxenutbildning

8.1 Organisation

Kommunal vuxenutbildning (komvux) består av grundläggande vuxenutbildning, gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning. Grundläggande vuxenutbildning är grundskoleutbildning för vuxna och syftar till att ge vuxna sådana kunskaper och färdigheter som de behöver för att delta i samhälls- och arbetsliv. Den ska också syfta till att möjliggöra högre studier. Varje kommunmedborgare har rätt att delta i grundläggande vuxenutbildning från och med andra kalenderhalvåret det år han fyller 20 år, om han saknar sådana färdigheter som normalt uppnås i grundskolan och är bosatt i landet.

Gymnasial vuxenutbildning syftar till att ge vuxna kunskaper och färdigheter motsvarande de som ungdomar får i gymnasieskolan. Utbildning får anordnas i alla ämnen som finns i gymnasieskolan med undantag av specialidrott. Påbyggnadsutbildning syftar till att ge vuxna en sådan utbildning som leder till en ny nivå i deras yrke eller till ett nytt yrke.

Enligt skollagen är kommunerna skyldiga att informera om och anordna grundläggande vuxenutbildning i sådan omfattning att de kommuninvånare som har rätt till utbildningen och önskar delta i den, får det. Kommunerna ska vidare sträva efter att anordna gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning som svarar mot efterfrågan och behov.

Utbildningen i komvux anordnas i form av kurser. Kunskapsmålen för utbildningen är desamma som för ungdomsutbildningen, men kursernas innehåll, omfattning och tyngdpunkter behöver inte vara identiska. Kommuner och landsting är huvudmän för komvux. Landstingen anordnar numera endast gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning inom området naturbruk.

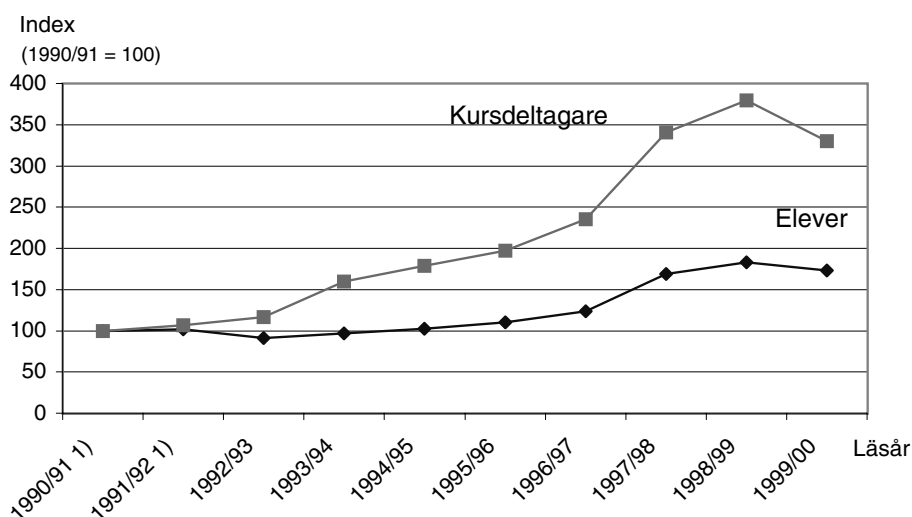
Huvudmännen får anlita andra utbildningsanordnare för genomförande av utbildningen.

Genom regeringens särskilda satsning på gymnasial vuxenutbildning för arbetslösa har kommunerna under läsåren 1993/94–1996/97 erhållit extra statsbidrag för anordnande av gymnasial utbildning och påbyggnadsutbildning. Sedan 1997-07-01 utgår extra statsbidrag för grundläggande och gymnasial utbildning enligt bestämmelserna i regeringens femåriga satsning på utbildning för arbetslösa och kortutbildade, det s.k. Kunskapslyftet.

Kunskapslyftet innebär att staten betalar statsbidrag för utbildning motsvarande cirka 100 000 heltidsplatser. Kunskapslyftet innebär en ökning jämfört med tidigare års satsningar på arbetslöshetskurser. Läsåret 1995/96 finansierades cirka 30 200 heltidsplatser med statsbidrag för arbetslösa, hösten 1996 hade antalet ökat till 44 100 heltidsplatser och våren 1997 till 53 600 heltidsplatser. Kunskapslyftet innebar således en ökning med cirka 46 000 heltidsplatser jämfört med våren 1997. Begreppet heltidsplatser används för att beräkna statsbidrag till kommunerna och återfinns inte i den övriga redovisningen av vuxenutbildningen.

De extra statsbidragen har medfört att komvux ökat mycket kraftigt under 1990-talet. I nedanstående diagram redovisas hur antalet elever och kursdeltagare har utvecklats under läsåren 1990/91–1999/00. Som framgår av diagrammet har antalet elever nästan fördubblats och antalet kursdeltagare mer än tredubblats under 1990-talet.

Diagram 13. Indexerad ökning av antal elever och kursdeltagare i komvux läsåren 1990/91–1999/2000

1) Inkl. grundvux.

Regeringen betonar i proposition 2000/01:72 "Vuxnas lärande och utvecklingen av vuxenutbildningen" betydelsen av en fortsatt reformering och förnyelse av vuxenutbildningen. Ett nytt riktat statsbidrag för kommunernas utbildning för vuxna och folkhögskolor föreslås för perioden 2003–2005, i samband med att Kunskapslyftet upphör. Statsbidraget innebär att staten åtar sig finansiering av cirka 47 000 platser i kommunerna och 7000 platser inom folkhögskolan. Riksdagen beslutade den 18 maj 2001 att anta regeringens förslag om den framtida vuxenutbildningen

Läsåret 1999/2000

Under läsåret 1999/2000 deltog 332 064 elever i komvux. Jämfört med läsåret 1998/99 minskade antalet elever med 18 806 (–5,4%). 99,6 procent av eleverna deltog i utbildningar som anordnades av kommuner (inklusive köpt utbildning), medan landstingen svarade för resterande 0,4 procent. Kommunernas elevantal minskade med 5,2 procent (–18 022 elever) medan antalet elever i landstingen

minskade med 39 procent (–784 elever) mellan läsåren 1998/99 och 1999/2000. Minskningen förklaras i första hand av att landstingens vårdutbildningar överförts till kommunerna.

Antalet elever i gymnasial vuxenutbildning minskade med 15 626 (–5%) och antalet elever i grundläggande vuxenutbildning minskade med 3 360 elever (–7%). Antalet elever i påbyggnadsutbildning ökade med 180 (2%).

Tabell 45. Antal elever i komvux läsåren 1995/96–1999/2000

Utbildningsnivå Huvudman	1995/96	1996/97	1997/98 ¹⁾	1998/99 ²⁾	1999/00
Grundläggande vuxenutbildning	47 643	47 422	48 643	45 633	42 273
Gymnasial vuxenutbildning	57 559	177 732	266 160	297 698	282 072
Påbyggnadsutbildning	5 798	11 974	8 519	7 539	7 719
Komvux (samtliga nivåer)	211 040	237 128	323 322	350 870	332 064
därav Kommun	203 704	229 081	314 780	348 850	330 828
Landsting	7 336	8 047	8 542	2 020	1 236

¹⁾ Uppgifterna har korrigerats efter publiceringen av Skolverkets rapporter nr 159, nr 173 och nr 181.

²⁾ Uppgifterna har korrigerats efter publiceringen av Skolverkets rapport nr 181.

Sju kommuner i landet hade inte någon kommunal vuxenutbildning i kommunen under läsåret 1999/2000. Utbildningsbehoven tillgodosågs i dessa kommuner genom kommunalförbund eller andra samverkansformer med andra kommuner. 15 av landets 20 landsting anordnade kommunal vuxenutbildning. I de återstående landstingen har utbildningen helt överförts till kommunerna. Utbildningen var geografiskt förlagd till 27 kommuner.

Antalet skolor som anordnade komvux var 419, en minskning med 51 skolor sedan läsåret 1998/99. Skolorna kan antingen vara särskilda komvuxskolor under ledning av en egen rektor eller en gymnasie- eller grundskola där komvux är organisatoriskt underställd rektor i ungdomsskolan. Oavsett organisationsform är komvux ofta lokalmässigt integrerad med ungdomsskolan. De senaste åren har en allt större andel av utbildningen upphandlats av externa utbildningsanordnare och därigenom ofta förlagts utanför kommunens skolor.

Under läsåret 1999/2000 anordnades utbildning enligt 4 330 kursplaner på olika nivåer, en ökning med 197 kursplaner jämfört med föregående läsår. Ökningen av antalet kursplaner har varit markant sedan Kunskapslyftet startade. Läsåret 1996/97 var antalet kursplaner 2 588. Ökningen beror på att antalet lokala kurser har ökat kraftigt. De kurser som mest frekvent genomförts med lokala kursplaner är kurser inom datakunskap, administration, företagsekonomi samt omvårdnadskurser.

Av det totala antalet elever i komvux läsåret 1999/2000 var 186 937 (56,3%) nyinskrivna. Med nyinskrivna elever menas elever som inte bedrev studier inom komvux föregående läsår.

I statistiken över komvux används två begrepp med olika betydelse, elev och kursdeltagare. En elev är en fysisk person som läser en eller flera kurser i komvux. Av detta följer att en elev kan studera på flera olika nivåer under läsåret. I tabellerna har dessa elever förts till den nivå där eleven studerar flest timmar. Genom detta förfaringssätt undviks en dubbelräkning av eleverna, men det innebär samtidigt att antalet elever på varje enskild nivå underskattas något. På varje kurs som eleven deltar i räknas han/hon som en kursdeltagare. Antalet kursdeltagare var 5,1 gånger fler än antalet elever läsåret 1999/2000 dvs. varje elev deltog i genomsnitt i 5,1 kurser under året. Det var en minskning med 0,5 kurser per elev jämfört med läsåret 1998/99.

Det totala antalet kursdeltagare minskade med 256 077 (–13%) mellan läsåren 1998/99 och 1999/2000. Antalet kursdeltagare inom gymnasial vuxenutbildning minskade med 232 879 (–13%) och antalet kursdeltagare i grundläggande vuxenutbildning minskade med 22 041 (–15%). Antalet kursdeltagare inom påbyggnadsutbildning minskade med 1 157 (–2%).

Tabell 46. Antal kommuner, skolor, kurser, elever och kursdeltagare i komvux läsåren 1997/98–1999/200

Läsår Utbildningsnivå Huvudman	Antal skol- kommuner	Antal skolor	Antal kurs- planer	Antal elever	Andel nyin- skrivna elever ¹⁾	Antal kursdel- tagare	Andel (%) kursdel- tagare hos annan anordnare ²⁾	Antal kurser per elev
Läsåret 1997/98³⁾	282	491	3 491	323 322	66,1	1 757 767	14,4	5,4
därav Kommun	282	377	3 308	314 780	66,3	1 673 533	15,0	5,3
Landsting	89	114	538	8 542	57,5	84 234	1,7	9,9
Läsåret 1998/99⁴⁾	282	470	4 135	350 870	56,8	1 958 195	19,3	5,6
därav Kommun	282	430	4 025	348 850	56,9	1 936 353	19,5	5,6
Landsting	36	40	394	2 020	52,7	21 842	0,0	10,8
Läsåret 1999/00	282	419	4 330	332 064	56,3	1 702 118	21,4	5,1
därav Kommun	282	390	4 215	330 828	56,3	1 689 069	21,6	5,1
Landsting	27	29	366	1 236	53,9	13 049	0,2	10,6
Grundläggande	270	298	101	42 273	55,1	125 516	6,2	3,0
Gymnasial	282	412	2 700	282 072	56,5	1 505 749	23,5	5,3
därav Kommun	282	385	2 691	281 461	56,5	1 498 060	23,6	5,3
Landsting	26	27	164	611	55,8	7 689	0,3	12,6
Påbyggnads	143	197	1 529	7 719	55,9	70 853	3,2	9,2
därav Kommun	139	176	1 423	7 094	56,3	65 493	3,5	9,2
Landsting	18	20	202	625	52,0	5 360	0,0	8,6

¹⁾ Andel av eleverna som ej bedrev komvuxstudier föregående läsår.

²⁾ Andel av kursdeltagarna som deltog i kurs som upphandlats av annan utbildningsanordnare.

³⁾ Uppgifterna har korrigerats efter publiceringen av Skolverkets rapporter nr 159, nr 173 och nr 181.

⁴⁾ Uppgifterna har korrigerats efter publiceringen av Skolverkets rapport nr 181.

Kunskapslyftet har medfört att andelen kursdeltagare som deltar i kurser genomförda av annan utbildningsanordnare än landsting och kommun har ökat. Under Kunskapslyftets första år, läsåret 1997/98, deltog 16,3 procent av kursdeltagarna inom gymnasial vuxenutbildning i kurser som anordnades av andra utbildningsanordnare. Lsåret 1999/2000 var andelen 23,5 procent.

Av det totala antalet kursdeltagare deltog 93,0 procent i kurser som anordnades på dagtid. Det var en ökning jämfört med läsåret 1998/99 då motsvarande andel var 92,4 procent.

Tabell 47. Komvuxkurser med flest kursdeltagare läsåret 1999/2000
Diagram 14. Komvuxkurser fördelade på kärnämnen respektive övriga ämnen för kursdeltagare i olika åldersintervall

Utbildningsnivå Kurser	Antal kommuner som ger kursen	Antal kursdeltagare			
		Totalt Antal	Andel (%)	Kvinnor Antal	Andel (%)
Grundläggande vuxenutbildning	270	125 516	100,0	79 859	63,6
Engelska	267	32 134	25,6	20 892	65,0
Matematik	267	29 574	23,6	19 445	65,8
Svenska som andraspråk	173	25 760	20,5	16 222	63,0
Svenska	265	19 426	15,5	11 817	60,8
Samhällskunskap	213	10 591	8,4	6 595	62,3
Gymnasial vuxenutbildning	282	1 505 749	100,0	1 021 451	67,8
Datorkunskap	276	79 997	5,3	55 531	69,4
Datakunskap (datorkunskap)	220	72 469	4,8	41 244	56,9
Matematik A	281	55 011	3,7	36 669	66,7
Engelska A	282	51 473	3,4	34 671	67,4
Orienteringskurs	233	49 158	3,3	30 864	62,8
Matematik B	280	41 336	2,7	26 340	63,7
Svenska B	275	40 087	2,7	27 467	68,5
Samhällskunskap A	281	38 862	2,6	26 257	67,6
Företagsekonomi A	275	36 920	2,5	27 637	74,9
Psykologi	275	35 476	2,4	28 425	80,1
Påbyggnadsutbildning	143	70 853	100,0	38 081	53,7
Datakunskap (datorkunskap)	79	12 142	17,1	4 898	40,3
Företagsekonomi	88	7 047	9,9	4 539	64,4
Turism och reseservice	26	2 798	3,9	2 512	89,8
Samtliga nivåer	282	1 702 118	100,0	1 139 391	66,9

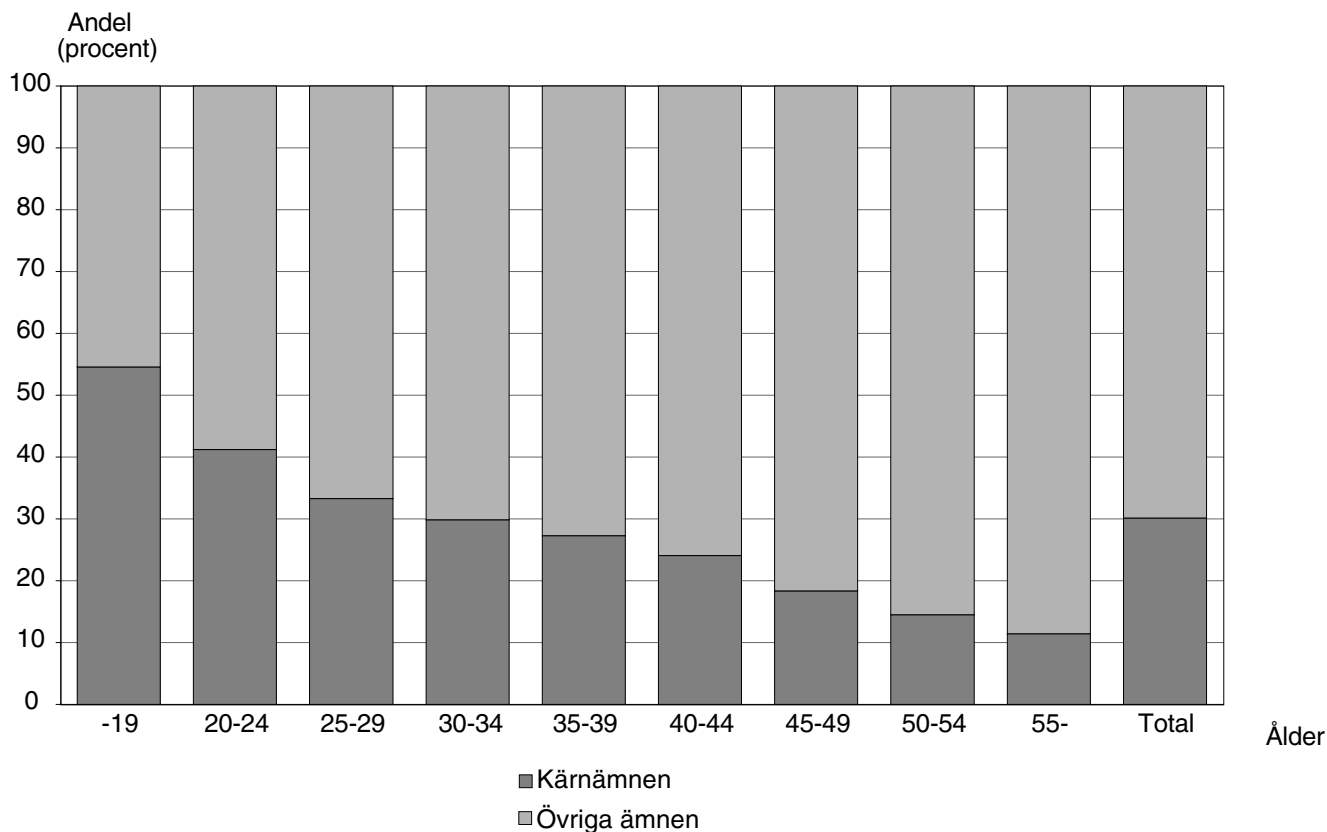

De tio största kurserna omfattade 29 procent av samtliga kursdeltagare. Datorkunskap på gymnasienivå var den vanligast förekommande kursen. Antalet kursdeltagare var 79 997 och kursen anordnades i 276 kommuner.

Orienteringskurser, som omfattar nära 50 000 kursdeltagare, är lokala kurser som skall ha ett eller flera av följande syften, nämligen att medverka till väl underbyggda beslut om studie- och yrkesval, ge ökade studietekniska färdigheter, utgöra en introduktion till kurser i olika ämnen samt kunna ge tillfälle till bedömning av en elevs kunskaper i olika ämnen eller kurser.

Totalt sett deltog 30 procent av alla kursdeltagare inom den gymnasiala vuxenutbildningen i kurser inom kärnämnen. Med kurser inom kärnämnen avses samtliga kurser, oavsett nivå, inom ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska, samhällskunskap, religionskunskap, matematik och naturkunskap. Som framgår av diagram 14 varierar andelen deltagare i kurser inom kärnämnen med kursdeltagarnas ålder. För kursdeltagare under 20 år var andelen 55 procent, medan andelen kurser inom kärnämnen endast var 11 procent för kursdeltagare över 55 år.

Diagram 14. Andel kursdeltagare i gymnasial vuxenutbildning som läst kärnämnen respektive övriga ämnen fördelade efter ålder läsåret 1999/2000

Majoriteten, 65,5 procent, av eleverna var kvinnor. Kvinnornas andel har minskat med 0,4 procentenheter sedan föregående läsår. Andelen kvinnor var högst inom landstingens gymnasiala vuxenutbildning (68,4%).

Lsåret 1999/2000 var antalet elever i komvux födda utomlands 79 518 eller 23,9 procent av samtliga elever inom kommunal vuxenutbildning. Året innan var antalet 81 705 (23,3 %). I grundläggande vuxenutbildning ökade andelen elever födda utomlands från 63,8 procent 1998/99 till 67,4 procent.

Elevernans medianålder var 32 år för hela komvux. Det var en ökning med ett år jämfört med läsåret 1998/99. Högst medianålder hade eleverna i grundlägg-

Tabell 48. Antal elever, därav kvinnor, invandrare samt elever från annan kommun, i komvux läsåret 1999/2000

Utbildningsnivå Huvudman	Elever		därav		Födda utomlands		Bosatta i annan kommun	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Grundläggande	42 273	12,7	26 828	63,5	28 479	67,4	1 726	4,1
Gymnasial	282 072	84,9	186 610	66,2	50 036	17,7	22 196	7,9
därav Kommun	281 461	84,8	186 192	66,2	49 964	17,8	21 782	7,7
Landsting	611	0,2	418	68,4	72	11,8	414	67,8
Påbyggnads	7 719	2,3	4 115	53,3	1 003	13,0	4 161	53,9
därav Kommun	7 094	2,1	3 729	52,6	975	13,7	3 721	52,5
Landsting	625	0,2	386	61,8	28	4,5	440	70,4
Samtliga nivåer 1999/00	332 064	100,0	217 553	65,5	79 518	23,9	28 083	8,5
därav Kommun	330 828	99,6	216 749	65,5	79 418	24,0	27 229	8,2
Landsting	1 236	0,4	804	65,0	100	8,1	854	69,1

gande vuxenutbildning (34 år). Lägst medianålder hade eleverna i påbyggnadsutbildning (24 år).

Andelen elever som fick sin utbildning i en annan kommun än hemkommunen ökade från 8,1 procent 1998/99 till 8,5 procent 1999/2000.

Hösten 2000

Tidigare har redovisningen av höstens verksamhet grundats på statistik som insamlats vecka 42 varje höst, mätveckan. Från och med 1998 har denna insamling upphört. För att ge en bild av utvecklingen det senaste året redovisas istället vissa uppgifter avseende hela höstens verksamhet. Uppgifterna bygger på den statistik som utgör underlag för Skolverkets rapporter om Kunskapslyftet hösten 1999 och hösten 2000. Rapporterna omfattar den totala gymnasiala vuxenutbildningen exkl. de elever som avbrutit utbildningen inom tre veckor efter kursstart.

Antalet elever i gymnasial vuxenutbildning uppgick hösten 2000 till 203 000, vilket var en minskning med 5 000 elever (-2,5 %) jämfört med hösten 1999.

Antalet kursdeltagare i gymnasial vuxenutbildning hösten 2000 var 788 100, en minskning med 34 800 (-4,4 %) sedan hösten 1999.

Eleverna studerade färre kurser än föregående år. Hösten 2000 deltog en elev inom gymnasial vuxenutbildning i genomsnitt i 3,9 kurser, vilket var lägre än hösten 1999 då eleverna studerade i genomsnitt 4,0 kurser.

8.2 Resurser

Lärare

Antalet tjänstgörande lärare (exkl. korttidsanställda) i komvux uppgick vid mätningen i oktober 2000 till 11 146 personer. Den genomsnittliga tjänstgöringsgraden var 64,2 procent, vilket är knappt en procentenhet högre än året innan. Omräknat till heltidstjänster fanns det 7 155 lärare i komvux. Andelen av årsarbetskraften som undervisar inom landstingets vuxenutbildning är 1,3 procent.

Jämfört med läsåret 1999/2000 har antalet tjänstgörande lärare minskat med 12,5 procent medan antalet lärare omräknat till heltidstjänster minskat med 11,2 procent. Lärartätheten i komvux, uttryckt som antal lärare (heltidstjänster) per 100 heltidsstuderande minskade med 0,4 till 4,1 lärare per 100 heltidsstuderande läsåret 2000/01. Andel av kursverksamheten som genomförs av andra anordnare än kommun och landsting har som tidigare nämnts ökat kraftigt under de senaste åren. Det är troligt att uppgifter om lärare på kurser som köps av andra anordnare inte rapporteras fullständigt och att lärartätheten därmed kan vara underskattad.

Tabell 49. Lärare i komvux vecka 42 1998 samt vecka 41 1999 och 2000

Läsår Pedagogisk utbildning Huvudman	Antal tjänstgörande lärare			Genomsnittlig tjänstgöringsgrad i procent	Antal lärare omräknat till heltidstjänster		Antal lärare (heltidstj.) per 100 heltidsstud. ¹⁾
	Totalt	därav Män	Kvinnor		Totalt	därav m. tillsvid. anställning	
1998/99 Samtliga lärare	14 128	6 180	7 948	62,1	8 773	6 191	4,5
<i>därav</i>							
Antal med ped. utbildning	10 477	4 262	6 215	63,6	6 662	5 573	.
Andel (%) med ped. utbildning	74,2	69,0	78,2	.	75,9	90,0	.
1999/00 Samtliga lärare	12 738	5 480	7 258	63,3	8 059	5 936	4,5
<i>därav</i>							
Antal med ped. utbildning	9 629	3 805	5 824	64,8	6 244	5 378	.
Andel (%) med ped. utbildning	75,6	69,4	80,2	.	77,5	90,6	.
2000/01 Samtliga lärare	11 146	4 707	6 439	64,2	7 155	5 359	4,1
<i>därav</i>							
Antal med ped. utbildning	8 175	3 117	5 058	66,1	5 405	4 740	.
Andel (%) med ped. utbildning	73,3	66,2	78,6	.	75,5	88,5	.
Per huvudman 2000/01							
Kommun (samtliga lärare)	10 947	4 570	6 377	64,5	7 065	5 296	4,1
<i>därav</i>							
Andel (%) med ped. utbildning	73,6	66,4	78,8	.	75,8	88,6	.
Landsting (samtliga lärare)	199	137	62	45,2	90	63	8,7
<i>därav</i>							
Andel (%) med ped. utbildning	57,8	60,6	51,6	.	58,0	74,8	.

¹⁾ Antalet heltidsstuderande har beräknats med hjälp av antalet redovisade elevtimmar och innebär att antalet sextio minuterslektioner under respektive hösttermin har dividerats med 270 (18 veckor * 15 sextio minuterslektioner).

Hösten 2000 saknade 24,5 procent av årsarbetskraften formell lärarutbildning. Det är ökning med 2,0 procentenheter jämfört med hösten innan. För de cirka 175 kommuner som hade minst 10 årsarbetare varierade andelen lärare utan lärarutbildning mellan noll och 62 procent.

Kostnader

Den totala kostnaden för komvux 2000 var 6 403 miljoner kronor, en minskning sedan 1999 med fyra procent i fasta priser. Mellan 1993-1998 ökade komvux kraftigt både när det gäller resurser och volym. En förklaring till ökningarna i komvux är det extra statsbidrag som kommunerna har fått sedan hösten 1993 för utbildningsåtgärder för att motverka arbetslösheten. Hösten 1997 inleddes regeringens femåriga satsning på Kunskapslyftet, vilket innebar att staten under 1998, 1999 och 2000 finansierade drygt hälften av verksamheten.

Komvux i kommunal regi svarade för nära 99 procent av kostnaderna och landstingens komvux för drygt en procent. Per elev (omräknat till heltidsstuderande) var kostnaden för utbildning med kommunen som utbildningsanordnare 34 400 kronor. Kostnaden för av kommunen anordnad eller upphandlad utbildning i grundläggande vuxenutbildning (37 200 kr) var högre än i gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning (32 100 kr). Inkluderas även utbildning i landstingens regi var kostnaden per heltidsstuderande elev i gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning 32 400 kronor.

En jämförelse mellan de två huvudmännen visar att kostnaden per elev var mer än tre gånger så hög i landstingens komvux som i kommunal komvux. Orsaken till de högre kostnaderna inom landstingens komvux är att utbildningens innehåll är olika hos de två huvudmännen. Landstingen anordnade under år 2000 enbart utbildning inom området naturbruk. Åren dessförinnan anordnade landstingen även utbildning inom omvårdnad, som inte är lika kostnadskrävande som lantbruksutbildningarna. Jämfört med 1999 hade kostnaderna per heltidsstuderande i landstingens regi ökat med 27 500 kr. Kostnaderna för natur-

Tabell 50. Kostnader för komvux 1998, 1999 och 2000 fördelade på huvudman och kostnadsslag

	Samtliga huvudmän			Kommunal huvudman			Landsting		
	Kostnad totalt miljoner kr	Andel (%)	Kostnad per heltidsstud, kr	Kostnad totalt miljoner kr	Andel (%)	Kostnad per heltidsstud ¹⁾ , kr	Kostnad totalt miljoner kr	Andel (%)	Kostnad per heltidsstud ²⁾ , kr
Samtliga nivåer 1998	6 641	100	30 300	6 197	100	29 100	444	100	69 200
Samtliga nivåer 1999	6 587	100	31 400	6 468	100	31 000	119	100	79 100
Samtliga nivåer 2000	6 403	100	33 100	6 328	100	32 800	75	100	106 600
därv av kommunen anordnad utbildning									
Totalt	5 290	100	34 800	5 215	100	34 400	75	100	106 600
därv undervisning	2 849	54	18 700	2 821	54	18 600	29	38	40 400
lokaler	841	16	5 500	819	16	5 400	21	28	30 200
läromedel/utr./bibl.	280	5	1 800	268	5	1 800	12	16	17 200
elevvård	33	1	210	32	1	200	0	0	380
övrigt	1 287	24	8 600	1 274	24	8 400	13	17	18 400
Grundläggande vuxenutbildning									
Totalt	922	100	37 200	922	100	37 200	.	.	.
därv av kommunen anordnad utbildning									
Totalt	881	100	38 400	881	100	38 400	.	.	.
därv undervisning	512	58	22 300	512	58	22 300	.	.	.
lokaler	145	17	6 300	145	17	6 300	.	.	.
läromedel/utr./bibl.	34	4	1 500	34	4	1 500	.	.	.
elevvård	9	1	380	9	1	380	.	.	.
övrigt	181	21	7 900	181	21	7 900	.	.	.
Gymnasial vuxen- och påbyggnadsutbildning									
Totalt	5 481	100	32 400	5 406	100	32 100	75	100	106 600
därv av kommunen anordnad utbildning									
Totalt	4 409	100	33 700	4 333	100	33 700	75	100	106 600
därv undervisning	2 337	53	18 000	2 309	53	18 000	29	38	40 400
lokaler	695	16	5 300	674	16	5 200	21	28	30 200
läromedel/utr./bibl.	246	6	1 900	234	5	1 800	12	16	17 200
elevvård	24	1	200	24	1	190	0	0	380
övrigt	1 106	25	8 500	1 093	25	8 500	13	17	18 400

¹⁾ Elever har räknats om till heltidsstuderande under året utifrån antal undervisningstimmar på de kurser de deltagit i. (15 timmar om 60 minuter per vecka under 36 veckor har betraktats som heltidsstudier).

²⁾ Elever har räknats om till heltidsstuderande under året utifrån antal elevveckor på de kurser de deltagit i.

bruksutbildningen minskade dock med cirka 3 000 kr per heltidsstuderande mellan åren 1999 och 2000.

8.3 Resultat

Av de 1 702 118 kursdeltagare som fanns registrerade vid något tillfälle under läsåret 1999/2000 fullföljde 1 298 128 (76,3%) under läsåret den kurs de påbörjat och 281 482 (16,5%) avbröt kursen. Resterande 122 508 kursdeltagare (7,2%) deltog vid läsårets slut i kurser som ännu inte var avslutade. Högst andel kursdeltagare som avbrutit kurs redovisas inom den grundläggande vuxenutbildningen, där 30,0 procent avbrutit kurs. Inom gymnasial vuxenutbildning var andelen 15,8 procent. Män avbröt kurs i högre grad, 19,1 procent, än kvinnor, 15,3 procent. Kursdeltagare på utbildning i landstingets regi avbröt i lägre grad, 5,4 procent, än kursdeltagare i kommunalt anordnade kurser, 16,6 procent (se tabell 51).

Antalet kursdeltagare som slutförde kurs inom gymnasial vuxenutbildning var 1 167 108. För ca 18 procent av kursdeltagarna saknas uppgift om betyg. Betygsfördelningen för resterande 961 679 kursdeltagare, som fick betyg enligt det målrelaterade betygssystemet, redovisas i tabell 52.

Den genomsnittliga betygsfördelningen var Icke godkänd 7,2 (6,8) procent, Godkänd 33,4 (35,1) procent, Väl godkänd 38,9 (39,4) procent och Mycket väl godkänd 20,5 (18,7) procent. Siffror inom parentes avser läsåret 1998/99. Andelen kursdeltagare med betygen Väl godkänt och Mycket väl godkänd har så-

Tabell 51. Antal kursdeltagare som slutfört respektive avbrutit kurs i komvux läsåren 1997/98–1999/2000

Läsår Utbildningsnivå Kön Huvudman	Antal kursdel- tagare	därav Slutfört kurs		Avbrutit kurs		Fortsätter nästa läsår	
		Antal	Andel. (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
1997/98¹⁾ Samtliga nivåer	1 757 767	1 342 982	76,4	281 623	16,0	133 162	7,6
1998/99²⁾ Samtliga nivåer	1 958 255	1 512 893	77,3	308 786	15,8	136 576	7,0
1999/00 Samtliga nivåer	1 702 118	1 298 128	76,3	281 482	16,5	122 508	7,2
<i>därav</i>							
Grundläggande vuxenutbildning	125 516	70 416	56,1	37 632	30,0	17 468	13,9
Gymnasial vuxenutbildning	1 505 749	1 167 108	77,5	238 050	15,8	100 591	6,7
Påbyggnadsutbildning	70 853	60 604	85,5	5 800	8,2	4 449	6,3
<i>därav</i>							
Män	562 726	415 494	73,8	107 647	19,1	39 585	7,0
Kvinnor	1 139 392	882 634	77,5	173 835	15,3	82 923	7,3
Kommun	1 689 069	1 288 025	76,3	280 773	16,6	120 271	7,1
Landsting	13 049	10 103	77,4	709	5,4	2 237	17,1

¹⁾ Uppgifterna har korrigerats efter publiceringen av Skolverkets rapporter nr 159 och nr 173.

²⁾ Uppgifterna har korrigerats efter publiceringen av Skolverkets rapporter nr 181.

ledes ökat något medan andelen kursdeltagare med betygen Icke godkänd och Godkänd har minskat i motsvarande grad. Av tabellen framgår att andelen kursdeltagare med betyget Mycket väl godkänd var lägre än genomsnittet i Engelska och Matematik. Högst andel med betyget Mycket väl godkänt har kursdeltagare i Samhällskunskap A, Svenska B och datainriktade kurser. Liksom i grundskolan och gymnasieskolan hade kvinnor inom kommunal vuxenutbildning i genomsnitt högre betyg än män.

Tabell 52. Betygsfördelning för kursdeltagare som slutfört kurs inom gymnasial vuxenutbildning läsåren 1997/98–1999/2000

Läsår Kurs Kön Huvudman	Antal kurs- deltagare som slutfört kurs	Antal kurs- deltagare med målrelaterade betyg ¹⁾	Därav med betyget							
			Icke god- känd (IG)		Godkänd (G)		Väl god- känd (VG)		Mycket väl godkänd (MVG)	
			Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Gymnasial vux 1997/98²⁾	1 185 570	983 546	71 592	7,3	373 987	38,0	378 605	38,5	159 362	16,2
Gymnasial vux 1998/99³⁾	1 371 516	1 131 692	76 713	6,8	397 392	35,1	445 501	39,4	212 086	18,7
Gymnasial vux 1999/00	1 167 108	961 679	69 205	7,2	321 471	33,4	374 294	38,9	196 709	20,5
<i>därav</i>										
Datorkunskap	63 940	52 958	4 285	8,1	17 811	33,6	19 092	36,1	11 770	22,2
Datakunskap (datorkunskap)	59 772	51 788	4 059	7,8	16 278	31,4	20 410	39,4	11 041	21,3
Matematik A	37 303	32 800	3 613	11,0	11 219	34,2	11 558	35,2	6 410	19,5
Engelska A	31 864	28 541	2 273	8,0	9 630	33,7	11 602	40,7	5 036	17,6
Orienteringskurs ¹⁾	41 005	2 989	81	2,7	2 651	88,7	244	8,2	13	0,4
Matematik B	31 404	27 865	4 568	16,4	10 658	38,2	8 587	30,8	4 052	14,5
Svenska B	27 073	24 444	1 529	6,3	6 375	26,1	11 014	45,1	5 526	22,6
Samhällskunskap A	28 162	24 962	1 995	8,0	7 132	28,6	10 073	40,4	5 762	23,1
Företagsekonomi A	30 412	25 348	1 394	5,5	9 368	37,0	9 162	36,1	5 424	21,4
Psykologi	28 623	23 383	1 530	6,5	7 682	32,9	9 242	39,5	4 929	21,1
Övriga kurser gymnasial vux	787 550	666 601	43 878	6,6	222 667	33,4	263 310	39,5	136 746	20,5
<i>därav</i>										
Män	363 015	297 007	30 875	10,4	109 105	36,7	103 383	34,8	53 644	18,1
Kvinnor	804 093	664 672	38 330	5,8	212 366	32,0	270 911	40,8	143 065	21,5
Kommun	1 160 963	956 198	69 044	7,2	319 947	33,5	371 786	38,9	195 421	20,4
Landsting	6 145	5 481	161	2,9	1 524	27,8	2 508	45,8	1 288	23,5

¹⁾ För kursdeltagare med datum för avslutad kurs inom läsåret 1999/00 saknar 18 procent uppgift om betyg. På orienteringskurser skall enligt förordning inte sättas betyg. Om dessa kursdeltagare borträknas blir andelen kursdeltagare som saknar uppgift om betyg 15 procent.

²⁾ Uppgifterna har korrigerats något efter publiceringen av Skolverkets rapporter nr 159 och nr 173.

³⁾ Uppgifterna har korrigerats något efter publiceringen av Skolverkets rapport nr 181.

9

Vuxenutbildning för utvecklingsstörda (särsvux)

9.1 Organisation

Särsvux, vuxenutbildning för utvecklingsstörda syftar till att ge kunskaper och färdigheter motsvarande de som ges i den obligatoriska särskolan (grundskola respektive träningskola) och på nationella eller specialutformade program i gymnasieskolan. Särsvux har egna kursplaner och timplaner. Skolformen vänder sig till vuxna utvecklingsstörda som vill komplettera sin utbildning. Utbildningen bedrivs i form av fristående kurser och eleverna kan välja att studera en enda kurs eller olika kombinationer av kurser.

Timplanerna i särsvux anger endast riktvärden. En elev kan behöva mer eller mindre tid för att nå ett utbildningsmål och har alltid rätt att fullfölja kursen. Förutsättningen är dock att eleven bedöms ha förmåga att nå ett bestämt utbildningsmål.

I likhet med vad som gäller för särskolan har huvudmannskapet för särsvux förts över från landstingen till kommunerna under 1990-talets första hälft. Utbildning anordnades hösten 2000 i totalt 202 kommuner. Särsvuxeleverna var bosatta i 237 kommuner. Drygt sju procent av eleverna (322) var bosatta i en annan kommun än den där skolan var belägen, ungefär lika stor andel som föregående år, då 7,5% av eleverna (314) var bosatta i en annan kommun.

Särsvux omfattade 4 335 elever hösten 2000. Antalet elever har ökat med mer än tre procent (+157 elever) från föregående läsår. Antalet elever på träningskolenivå och gymnasieskolenivå ökade med 93 resp. 95 elever, medan antalet elever på grundskolenivå minskade med 31 elever.

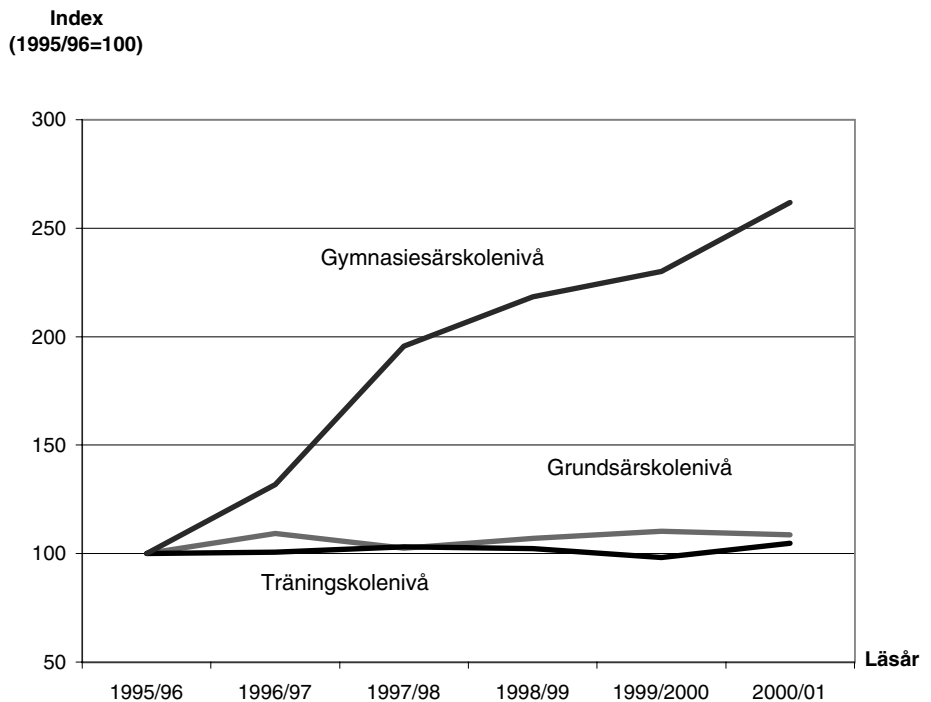
Tabell 53. Antal elever i särvox 1995–2000

	v 41 1995	v 42 1996	v 42 1997	v 42 1998	v 41 1999	v 41 2000
Grundsärskolenivå	1 873	2 046	1 918	2 004	2 067	2 036
Träningskolenivå	1 448	1 457	1 494	1 480	1 423	1 516
Gymnasiesärskolenivå	299	394	585	653	688	783
Särvox	3 620	3 897	3 997	4 137	4 178	4 335
därav kommun	2 909	3 897	3 997	4 137	4 178	4 335
landsting	711	0 ¹⁾	0 ¹⁾	0 ¹⁾	0 ¹⁾	0 ¹⁾

¹⁾ Huvudmannskapet för särvox ligger fr o m läsåret 1996/97 helt på kommunerna.

Som framgår av tabell 53 och diagram 15 har antalet elever på gymnasiesärskolenivå ökat kraftigt under den senaste sexårsperioden medan antalet elever på grundskolenivå respektive träningskolenivå varit i stort sett oförändrade.

Diagram 15. Indexerad elevutveckling i särvox 1995–2000

Det genomsnittliga antalet elevtimmar (60 minuter) per vecka var för särvox totalt 2,4 vilket var något högre än föregående läsår då antalet var 2,3. Motsvarande uppgifter per studienivå läsåret 2000/01 var för grundskolenivån 2,5 (2,4), för träningskolenivån 2,0 (1,9) och för gymnasiesärskolenivån 3,0 (3,0) elevtimmar. Siffrorna inom parentes avser läsåret 1999/2000.

Den genomsnittliga gruppstorleken inklusive individuell undervisning var för särvox totalt 2,5 elever, en ökning jämfört med läsåret 1999/2000 då gruppstorleken var 2,3 elever.

Tabell 54. Elever i särvox vecka 41 2000 fördelade efter studienivå

Studienivå	Elever		därav				Antal elever per grupp ¹⁾	Antal elevtimmar per elev under mätveckan
	Totalt antal	Andel (%)	Kvinnor		Födda utomlands			
			Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)		
Grundsärskolenivå	2 036	47	1 005	49	147	7	2,5	
Träningskolenivå	1 516	35	683	45	103	6	2,0	
Gymnasiesärskolenivå	783	18	390	50	62	8	3,0	
Samtliga	4 335	100	2 078	48	312	7	2,5	

¹⁾ Uppgift om studienivå samlas inte in per undervisningsgrupp. Antal elever per grupp redovisas därför inte på utbildningsnivå utan som medelvärdet av samtliga undervisningsgruppers storlek.

Medianåldern i särvox var läsåret 2000/01 35 år och ungefär lika stor andel av eleverna som föregående läsår, ca sju procent, var födda utomlands.

9.2 Resurser

Lärare

Antalet tjänstgörande lärare (exkl. korttidsanställda) var 385 under mätveckan i oktober 2000. Den genomsnittliga tjänstgöringsgraden var 59,6 procent. Omräknat till heltidstjänster var antalet lärare 229. Jämfört med föregående år har antalet heltidstjänster ökat med 1,8 procent. Knappt tio procent av årsarbetskraften saknade lärarutbildning

Lärartätheten, beräknad som antal lärare omräknat till heltidstjänster per 100 elever, var 5,3 i oktober 2000. Föregående läsår var den 5,4 lärare per 100 elever. Lärartätheten i särvox kan inte jämföras med lärartätheten inom andra skolformer, på grund av att eleverna undervisas i mindre grupper och dessutom får ett betydligt mindre antal undervisningstimmar per vecka än vad eleverna får i andra skolformer.

Tabell 55. Lärare i särvox, vecka 42 1998 samt vecka 41 1999 och 2000

Läsår Pedagogisk utbildning Huvudman	Antal tjänstgörande lärare			Genomsnittlig tjänstgöringsgrad i procent	Antal lärare omräknat till heltidstjänster	
	Totalt	därav Män	Kvinnor		Totalt	därav m. tillsvid.- anställning
1998/99 Samtliga lärare	357	60	297	57,8	206	165
därav						
Antal med ped. utbildning	304	45	259	59,2	180	158
Andel (%) med ped. utbildn.	85,2	75,0	87,2	.	87,2	95,6
1999/00 Samtliga lärare	386	63	323	58,2	225	183
därav						
Antal med ped. utbildning	346	52	294	60,8	211	181
Andel (%) med ped. utbildn.	89,6	82,5	91,0	.	93,7	98,5
2000/01 Samtliga lärare	385	54	331	59,6	229	183
därav						
Antal med ped. utbildning	334	44	290	62,1	207	177
Andel (%) med ped. utbildn.	86,8	81,5	87,6	.	90,4	96,6

Kostnader

Den totala kostnaden för särvox var 109 miljoner kronor, vilket är en ökning med 2 miljoner kronor (1 procent, i fasta priser) sedan 1999. Antalet elever (omräknat till genomsnittselever) var 4 229, en ökning med knappt en procent.

Räknat per elev var totala kostnaden 25 700 kronor år 2000, en ökning med 200 kronor sedan 1999. Undervisningskostnaden utgör 70 procent av totala kostnaden, en ökning med tre procentenheter jämfört med året innan.

Undervisningskostnaden per elev var 18 100 kronor och varierar avsevärt mellan kommunerna. En fjärdedel av kommunerna har en undervisningskostnad per elev som överstiger 22 200 kronor och en fjärdedel av kommunerna har

Tabell 56. Kostnader för särvox 1998, 1999 och 2000 (löpande priser)

Kommunal huvudman	Kostnad	Andel	Kostnad
	totalt miljoner kr	(%)	per elev ¹⁾ , kr
Totalt 1998	96	100	23 700
Totalt 1999	107	100	25 500
Totalt 2000	109	100	25 700
därav undervisning	76	70	18 100
lokaler	12	11	2 900
övrigt	20	19	4 700

¹⁾ Medeltal av antalet elever de två läsår som kalenderåret omfattar.

en undervisningskostnad som är mindre än 12 600 kronor. Högst kostnader för undervisning har glesbygdskommunerna med 20 900 kronor och lägst kostnader har mindre övriga kommuner med 15 700 kronor per elev.

10

Statens skolor för vuxna (SSV)

10.1 Organisation

Statens skolor för vuxna i Härnösand (SSV-H) och Norrköping (SSV-N) utgör ett komplement till den kommunala vuxenutbildningen. SSV är riksrekryterande skolor, som i form av distansutbildning erbjuder vuxna kompetensinriktad utbildning av samma slag som den som ges i komvux. SSV ska dock i första hand erbjuda utbildning som inte kan komma till stånd inom komvux med tillräcklig spridning eller regelbundenhet. Från och med läsåret 1997/98 deltar SSV i regeringens särskilda satsning på vuxenutbildning, Kunskapslyftet. I nedanstående redovisning ingår elever som deltagit i utbildning som finansierats genom ordinarie anslag eller de särskilda medel som tilldelats skolorna inom ramen för Kunskapslyftet. Härutöver genomför skolorna en relativt omfattande uppdragsutbildning bl a genom att sälja utbildningsplatser till kommunerna. Denna utbildning redovisas inte här. Kunskapslyftet har inneburit ett ökat samarbete med kommunerna, eftersom intresset för distanslösningar och flexibelt lärande är stort i kommunerna.

Distansundervisning vid SSV genomförs antingen som s.k. brevdistansundervisning där eleven studerar hemma med stöd av lärare från SSV, eller i form av intervallkurser som innebär en kombination av kortare lärarledda kursperioder vid skolan och studier hemma. Eleverna betalar viss avgift för studiematerialet, som är speciellt anpassat för självstudier.

Det totala antalet elever vid SSV läsåret 1999/2000 var 10 374, en minskning med 234 elever (-2 %) jämfört med 1998/99.

Eleverna deltog i genomsnitt i 1,7 kurser under läsåret. Av eleverna var 37 procent män och 63 procent kvinnor.

**Tabell 57. Antal elever vid SSV läs-
året 1999/2000 fördelade efter ut-
bildningsnivå, studieform och kön**

Utbildningsnivå Studieform Kön	Elever					
	Härnösand		Norrköping		Totalt	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Grundläggande vuxenutb.	0	0,0	230	5,0	230	2,2
<i>därav</i>						
Brevdistansundervisning	0	0,0	230	5,0	230	2,2
Intervallkurser	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Gymnasial vuxenutb.	5 730	100,0	4 258	91,7	9 988	96,3
<i>därav</i>						
Brevdistansundervisning	0	0,0	4 164	89,7	4 164	40,1
Intervallkurser	5 730	100,0	94	2,0	5 824	56,1
Påbyggnadsutbildning	0	0,0	156	3,4	156	1,5
<i>därav</i>						
Brevdistansundervisning	0	0,0	101	2,2	101	1,0
Intervallkurser	0	0,0	55	1,2	55	0,5
Samtliga elever	5 730	100,0	4 644	100,0	10 374	100,0
<i>därav</i>						
Brevdistansundervisning	0	0,0	4 495	96,8	4 495	43,3
Intervallkurser	5 730	100,0	149	3,2	5 879	56,7
Män	1 997	34,9	1 874	40,4	3 871	37,3
Kvinnor	3 733	65,1	2 770	59,6	6 503	62,7

Merparten, 9 988 elever, 96,3 procent, deltog i gymnasial vuxenutbildning. 230 elever, 2,2 procent, deltog i kurser på grundskolenivå och 156 elever, 1,5 procent, deltog i påbyggnadsutbildning.

Andelen av eleverna som var äldre än 30 år har ökat successivt under åren med Kunskapslyftet, en utveckling som nu brutits. Läsåret 1999/2000 var andelen av eleverna, som var äldre än 30 år, 62 procent, dvs. oförändrat jämfört med läsåret 1998/99. Läsåret 1997/98 var andelen av eleverna, som var äldre än 30 år, 55 procent och läsåret 1996/97 endast 50 procent.

Åldersstrukturen varierade mellan de två skolorna. Vid SSV-H, där undervisningen bedrivs i form av intervallkurser, var andelen elever som var äldre än 30 år 69 procent (69%). Vid SSV-N, som till övervägande del har elever som deltar i brevdistanundervisning var andelen 53 procent (54%). Siffrorna inom parentes avser 1998/99.

De tio största kurserna omfattade 59 procent av samtliga kursdeltagare. Flest kursdeltagare fanns inom Matematik A, 9,9 procent, och Engelska A, 9,4 procent. Kursdeltagare inom SSV-H studerade inom någon av de tio mest frekventa kurserna i högre grad än kursdeltagare inom SSV-N, 75 procent respektive 40 procent.

**Tabell 58. Kurser med flest kurs-
deltagare läsåret 1999/2000**

Kurser	Härnösand		Norrköping		Totalt	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Matematik A	1 190	12,7	542	6,8	1 732	9,9
Engelska A	1 276	13,6	366	4,6	1 642	9,4
Svenska A	873	9,3	387	4,8	1 260	7,2
Svenska B	733	7,8	394	4,9	1 127	6,5
Matematik B	629	6,7	328	4,1	957	5,5
Företagsekonomi A	705	7,5	196	2,4	901	5,2
Samhällskunskap A	558	5,9	342	4,3	900	5,2
Engelska B	448	4,8	263	3,3	711	4,1
Matematik C	325	3,5	238	3,0	563	3,2
Företagsekonomi B	345	3,0	153	1,9	498	2,9
Övriga kurser	2 307	24,6	4 816	60,0	7 123	40,9
Samtliga kurser	9 389	100,0	8 025	100,0	17 414	100,0

10.2 Resurser

Lärare

Vid redovisning av uppgifter om lärare inom SSV används ett något annorlunda mått än för övriga skolformer. För övriga skolformer redovisas antalet lärare samt tjänstgöringsgrad för lärare endast om de har en anställning på längre tid än en månad. Uppgifterna insamlas för en viss mätvecka på hösten. Eftersom

SSV har ett stort antal timanställda lärare ger en sådan redovisning en missvisande bild av den totala lärarresursen. För SSV redovisas därför i tabell 59 antal tjänstgörande lärare och antal lärare omräknat till heltidstjänster för hela läsåret. Som jämförelse redovisas i tabell 60 antalet tjänstgörande lärare under mätveckan för åren 1998 till 2000.

Av jämförelsen framgår att antalet tjänstgörande lärare under läsåret 1999/2000 var betydligt högre än under mätveckan hösten 1999. Störst var skillnaden för SSV i Härnösand, som erbjuder intervallkurser.

Tabell 59. Antal lärare vid SSV läsåret 1999/2000

Utbildningsanordnare	Antal tjänstgörande lärare	Antal lärare omräknat till heltidstjänster
Totalt	117	59
<i>därav</i>		
SSV – Härnösand	69	36
SSV – Norrköping	48	23

Antalet tjänstgörande lärare under hela läsåret 1999/2000 omräknat till heltidstjänster uppgick till 59, vilket var en ökning med två heltidstjänster jämfört med läsåret 1998/99.

Under läsåret har cirka 8 heltidstjänster åtgått för utveckling i SSV-H. Arbetet har i huvudsak bestått av utveckling av webb-kurser. Av lärartjänsterna inom SSV-N har 7,7 heltidstjänster åtgått för utvecklingsarbete. Utvecklingsarbetet inom SSV-N omfattar läromedel, kurser, pedagogik och metoder som är särskilt anpassade för distansutbildning, samt insatser för att stimulera kommunernas användning av distansutbildningar.

Tabell 60. Lärare i SSV vecka 42 1998 samt vecka 41 1999 och 2000

Läsår Pedagogisk utbildning Utbildningsanordnare	Antal tjänstgörande lärare			Genomsnittlig tjänstgöringsgrad i procent	Antal lärare omräknat till heltidstjänster	
	Totalt	<i>därav</i> Män	Kvinnor		Totalt	<i>därav</i> m. tillsvid.- anställning
1998/99 Samtliga lärare	71	36	35	63,2	45	37
<i>därav</i>						
Antal med ped. utbildning	51	27	24	64,0	33	30
Andel (%) med ped. utbildning	71,8	75,0	68,6	.	72,8	80,3
1999/00 Samtliga lärare	78	31	47	54,4	42	29
<i>därav</i>						
Antal med ped. utbildning	62	28	34	54,7	34	25
Andel (%) med ped. utbildning	79,5	90,3	72,3	.	79,9	86,0
2000/01 Samtliga lärare	70	34	36	48,1	34	28
<i>därav</i>						
Antal med ped. utbildning	57	31	26	46,8	27	24
Andel (%) med ped. utbildning	81,4	91,2	72,2	.	79,3	83,5
Utbildningsanordnare 2000/01						
Härnösand	29	15	14	80,7	23	21
<i>därav</i>						
Andel (%) med ped. utbildn.	75,9	86,7	64,3	.	76,9	81,3
Norrköping	41	19	22	25,0	10	8
<i>därav</i>						
Andel (%) med ped. utbildning	85,4	94,7	77,3	.	84,7	89,4

I tabellen redovisas antalet lärare under mätveckan i oktober 1998, 1999 och 2000. Med tjänstgörande lärare avses i denna tabell personer som har en tjänstgöringsomfattning som inkluderade undervisning. Även timanställda lärare och skolledarer med undervisning ingår. Däremot inte personer som varit anställda kortare tid än en månad.

Antalet tjänstgörande lärare har minskat med 10 procent mellan hösten 1999 och hösten 2000, medan antalet lärare omräknat till heltidstjänster har minskat med 19 procent.

Kostnader

Kostnaden för SSV uppgick verksamhetsåret 2000 till nära 53 miljoner kronor.

Jämfört med 1999 har kostnaderna ökat med 8,2 miljoner kronor (17 % i fasta priser).

Kostnaderna för SSV finansierades till övervägande delen med statliga anslag (41,8 miljoner). Elevavgifter för undervisningsmaterial (3,6 miljoner kr) och kommunala bidrag till lokalerna (4,7 miljoner kr) är andra viktiga finansieringskällor.

Utöver anslaget har skolorna erhållit extra statsbidrag inom ramen för Kunskapslyftet (8 miljoner kr). Kunskapslyftet ingår dock inte i den ekonomiska redovisningen.

Den största kostnadsposten är administration som utgör 28 procent av SSV:s kostnader, medan undervisning svarar för 25 procent av kostnaderna. Jämfört med föregående år har administrationskostnaderna minskat med fyra procentenheter.

Tabell 61. Kostnader för SSV 1998, 1999 och 2000

	Samtliga huvudmän		Härnösand		Norrköping	
	Kostnad totalt milj kr	Andel (%)	Kostnad totalt milj kr	Andel (%)	Kostnad totalt milj kr	Andel (%)
Totalt 1998	49	100	25	100	24	100
Totalt 1999	45	100	22	100	23	100
Totalt 2000	53	100	30	100	23	100
därav undervisning	13	25	7	22	7	28
lokaler	7	13	5	15	2	10
administration	15	28	8	28	6	27
läromedel/utrustn./bibl.	7	13	3	11	3	13
utvecklingsarbete	10	18	5	18	4	19
övrigt	2	4	1	5	1	4

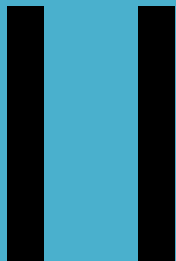
10.3 Resultat

Läsåret 1999/2000 fullgjorde 4 722 kursdeltagare gymnasial vuxenutbildning eller påbyggnadsutbildning vid SSV. Av dessa erhöll 3 485 betyg enligt det målrelaterade betygssystemet.

Fördelningen av betyg inom SSV var IG 3,7 procent, G 28,6 procent, VG 45,8 procent och MVG 22,0 procent. Jämfört med komvux var andelen IG och G betydligt lägre inom SSV och andelen VG och MVG betydligt högre.

Tabell 62. Betygsfördelning för kursdeltagare som slutfört kurs inom gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning läsåret 1999/2000

Utbildningsnivå	Antal kursdeltagare som slutfört kurs	Antal kursdeltagare med målrelaterade betyg	Därav med betyget		Väl godkänd (VG)		Mycket väl godkänd (MVG)			
			Lägre godkänd (IG)	Godkänd (G)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)		
Gymnasial vuxenutb.	4 181	3 140	127	4,0	957	30,5	1 289	41,1	767	24,4
därav										
Matematik A	399	325	3	0,9	106	32,6	148	45,5	68	20,9
Engelska A	287	256	7	2,7	74	28,9	114	44,5	61	23,8
Svenska A	221	177	4	2,3	42	23,7	104	58,8	27	15,3
Svenska B	203	173	3	1,7	35	20,2	95	54,9	40	23,1
Företagsekonomi A	248	188	17	9,0	76	40,4	60	31,9	35	18,6
Matematik B	319	266	15	5,6	123	46,2	81	30,5	47	17,7
Samhällskunskap A	192	130	1	0,8	34	26,2	47	36,2	48	36,9
Övriga kurser gymnasial vux	2 312	1 625	77	4,7	467	28,7	640	39,4	441	27,1
Påbyggnadsutbildning	482	345	1	0,3	38	11,0	306	88,7	0	0,0
Samtliga elever	4 722	3 485	128,00	3,7	995	28,6	1 595	45,8	767	22,0
därav										
Brevdistansundervisning	1 815	1 065	44	4,1	251	23,6	469	44,0	301	28,3
Intervallkurser	2 907	2 420	84	3,5	744	30,7	1 126	46,5	466	19,3
Härnösand	2 342	2 106	78	3,7	697	33,1	892	42,4	439	20,8
Norrköping	2 380	1 379	50	3,6	298	21,6	703	51,0	328	23,8
Män	1 702	1 346	50	3,7	363	27,0	698	44,7	235	17,5
Kvinnor	3 020	2 139	78	3,6	632	29,5	897	41,9	532	24,9

Svenskundervisning för invandrare (sfi)

11.1 Organisation

Svenskundervisning för invandrare (sfi) syftar till att ge vuxna invandrare grundläggande kunskaper i svenska språket och om det svenska samhället. Varje kommun är skyldig att se till att sfi, från och med andra halvåret det år de fyller sexton år, erbjuds de personer som saknar de grundläggande kunskaper i svenska språket som utbildningen avser att ge.

Riktvärdet för undervisningens omfattning i tid är 525 timmar. Riktvärdet får underskridas eller överskridas beroende på hur mycket undervisning eleven behöver för att uppnå de kunskapsmål som anges i kursplanen. Eleven börjar sina studier på den språkliga nivå som bestäms av förkunskaperna och avslutar dem när målen för utbildningen har uppnåtts.

Sfi för analfabeter kombineras med läs- och skrivinläring i grundläggande vuxenutbildning. För ungdomar i åldrarna 16–19 år kan sfi kombineras med studier på ett individuellt program i gymnasieskolan. Inom grundläggande vuxenutbildning finns en påbyggnad till sfi, kursen svenska som andraspråk.

Kommunerna är huvudmän för sfi och bestämmer hur utbildningen ska organiseras. Detta gäller t ex undervisningsintensitet och val av utbildningsanordnare. Sfi anordnas av flertalet kommuner i anslutning till komvux. I en del kommuner anlitas studieförbund, folkhögskolor eller privata anordnare för genomförandet av sfi. Några kommuner har bildat kommunalförbund som anordnar sfi.

Läsåret 1999/2000

Läsåret 1999/2000 deltog totalt 34 115 elever i sfi. Det är ungefär 600 elever färre än läsåret innan. Av eleverna 1999/2000 var ungefär 14 000 nybörjare i sfi. Övriga ungefär 20 000 elever hade påbörjat sfi ett eller flera läsår tidigare. Antalet nybörjare i sfi 1999/2000 var ungefär lika många som 1996/97, 1997/98 och 1998/99 men betydligt färre än i mitten av 90-talet. Under 1994/95 var antalet nybörjare drygt 32 000.

Tabell 63. Studieanordnare och elever i sfi läsåren 1995/96–1999/2000

År	Antal Studieanordnare	Antal kommuner	Antal studieanordnare	Antal elever	Antal elever per	
					Kommun	Studieanordnare
1995/96	276		309	51 486	187	167
1996/97	268		306	41 334	153	134
1997/98	255		288	35 746	140	124
1998/99	246		267	34 701	141	130
1999/00	242		262	34 115	141	130
<i>därav</i>						
Kommun	229		237	29 876	130	126
Studieförbund	11		12	1 466	133	122
Annan	13		13	2 773	213	213

Av samtliga elever 1999/2000 var 11 443 (33 %) flyktingar, 593 (2 %) tillståndssökande och 22 079 (65 %) övriga invandrare. Det är antalet flyktingar i sfi som minskat de senaste åren medan antalet tillståndssökande och övriga invandrare varit relativt oförändrat. Med flykting avses en person som efter att ha beviljats uppehållstillstånd mottagits i kommunen och som kommunen har rätt att erhålla ersättning för enligt statsbidragsbestämmelserna för mottagande av flyktingar i kommunen. Med tillståndssökande avses utländsk medborgare som sökt uppehållstillstånd för bosättning i Sverige och som ännu inte erhållit beslut. Med övriga invandrare avses elever i sfi som inte är flyktingar eller tillståndssökande.

Bland eleverna under 1999/2000 var arabiska vanligaste modersmålet. 6 034 elever hade arabiska som modersmål. Därefter vanligast var bosniska/kroatiska/serbiska, 3 043 elever, och kurdiska, 2 604 elever. De därefter vanligaste språken var spanska, albanska, sorani, engelska, persiska, ryska och turkiska, alla med mer än 1 000 sfi-elever. Två tredjedelar av sfi-eleverna hade något av dessa tio språk som modersmål. Bland den resterande tredjedelen sfi-elever förekom 115 språk. De flesta språk talades bara av enstaka elever. Baskiska, grönländska, papuanska, urmiska, zulu och ytterligare fem språk talades t ex bara av en elev vardera.

242 kommuner hade elever i sfi läsåret 1999/2000 jämfört med 246 kommuner 1998/99 och 276 kommuner 1995/96. Sfi är en liten verksamhet i många kommuner. I 75 kommuner var elevantalet under 25, i 24 kommuner var elevantalet lägre än 10. Bara 59 kommuner hade fler än 100 elever 1999/2000.

Av det totala antalet elever läsåret 1999/2000 var 60 procent kvinnor och 40 procent män. Könsfördelningen var därmed oförändrad jämfört med de närmast föregående två åren. Andelen kvinnor har ökat jämfört med åren dessförinnan, 1994/95 var andelen 51,6 procent.

Elevernas medianålder var 32 år läsåret 1999/2000. Tio procent av eleverna var 22 år eller yngre och tio procent var 48 år eller äldre. Kvinnorna i sfi var genomsnittligt något yngre än männen.

De enda uppgifter som finns om sfi-elevernas utbildningsbakgrund är antalet utbildningsår i hemlandet, dvs ett grovt mått på tidigare utbildning. Hälften av sfi-eleverna 1999/2000 hade en minst tolvårig tidigare utbildning, två tredjedelar hade en utbildning som var nio år eller längre. Tio procent hade en tidigare utbildning som var högst fyra år.

Invandrare med den allra kortaste utbildningen måste i allmänhet delta i läs- och skrivinlärning inom grundläggande vuxenutbildning innan eller parallellt med sfi-studierna. Det finns brister i sfi-statistiken genom att elever som egentligen bedriver sfi-studier, av några kommuner betraktas som elever enbart i

grundläggande vuxenutbildning och därför inte rapporteras. Elevantalet i sfi kan alltså vara underskattat och utbildningsnivån därmed överskattad.

Utbildningsbakgrunden varierade mycket mellan elever med olika modersmål. Elever med koreanska som modersmål hade i genomsnitt en 15-årig tidigare utbildning, elever med tjeckiska, japanska och danska i genomsnitt en 14-årig tidigare utbildning. Elever med romska som modersmål hade i genomsnitt gått fem år i utbildning, elever med vietnamesiska, thailändska och somaliska som modersmål i genomsnitt i sju år.

Andelen kvinnor varierade också mellan språkgrupperna. Bland elever med estniska, tagalog och thailändska som modersmål var andelen kvinnor över 90 procent. Bland elever med italienska, engelska och darginska som modersmål var andelen kvinnor omkring 40 procent.

Höstterminen 2000

Statistik om elever i sfi samlades tidigare in dels för läsåret sammantaget, dels för en speciell mätvecka, veckan då 15 oktober inföll. Från och med 1999/2000 samlas uppgifter in efter varje halvår.

Hösten 2000 deltog 25 800 elever i sfi. Det är några hundra färre än det antal som gick i sfi hösten 1998 och hösten 1999. Andelen kvinnor var 60 procent precis som läsåret innan. Även elevernas fördelning på språk var ungefär densamma som under 1999/2000. Nära 5 000 elever hade arabiska som modersmål medan omkring 2 000 vardera hade kurdiska respektive bosniska/kroatiska/serbiska som modersmål.

11.2 Resurser

Lärare

Antalet tjänstgörande lärare (exkl. korttidsanställda) var 1 427 under mätveckan i oktober 2000. Antalet lärare i oktober 1999 var i stort sett detsamma – 1 456. Den genomsnittliga tjänstgöringsgraden ökade något, till 78,7 procent av heltid jämfört med 77,6 procent 1999. Omräknat till heltidstjänster var antalet lärare därmed 1 123 i oktober 2000, vilket är endast sju tjänster färre än vid mätningen i oktober 1999.

Som tidigare nämnts, samlas elevstatistik från och med läsåret 1999/00 endast in efter varje halvår. Det är dock i efterhand möjligt att se hur många elever som gick i sfi under den mätvecka då lärarstatistiken samlas in.

Antalet elever minskade med omkring fem procent mellan oktober 1999 och oktober 2000. Eftersom antalet lärare var nästan oförändrat innebär det att lärartätheten (antalet lärare omräknat till heltidstjänster per 100 elever) ökade från 5,3 till 5,5 lärartjänster per 100 elever.

20,1 procent av lärarna (omräknat till heltidstjänster) saknade pedagogisk utbildning, vilket är ett par procentenheter högre jämfört med året innan. Andelen lärare som saknar pedagogisk utbildning är liksom tidigare år betydligt större hos andra utbildningsanordnare än i sfi i kommunernas regi. Andelen lärare med pedagogisk högskoleutbildning var 81,9 procent i sfi i kommunal regi jämfört med 57,3 procent i sfi anordnad av annan än kommun. Både i sfi anordnad av kommunen och i sfi hos annan anordnare ökade andelen lärare utan pedagogisk högskoleutbildning mellan 1999 och 2000.

**Tabell 64. Lärare i sfi vecka 42 1998
samt vecka 41 1999 och 2000**

Läsår Pedagogisk utbildning Utbildningsanordnare	Antal tjänstgörande lärare			Genomsnittlig tjänstgöringsgrad i procent	Antal lärare omräknat till heltidstjänster		Antal lärare (heltids- tjänster) per 100 elever
	Totalt	därav Män	Kvinnor		Totalt	därav m. tillsvid- anställning	
1998/99 Samtliga lärare	1 515	228	1 287	75,6	1 145	873	5,6
<i>därav</i>							
Antal med ped. utbildning	1 250	186	1 064	75,6	945	798	.
Andel (%) med ped. utbildning	82,5	81,6	82,7	.	82,5	91,5	.
1999/00 Samtliga lärare	1 456	228	1 228	77,6	1 130	862	5,3
<i>därav</i>							
Antal med ped. utbildning	1 201	183	1 018	77,5	931	795	.
Andel (%) med ped. utbildning	82,5	80,3	82,9	.	82,4	92,3	.
2000/01 Samtliga lärare	1 427	219	1 208	78,7	1 123	864	5,5
<i>därav</i>							
Antal med ped. utbildning	1 142	172	970	78,6	897	781	.
Andel (%) med ped. utbildning	80,0	78,5	80,3	.	79,9	90,4	.
Per utbildningsanordnare							
Kommun (samtliga lärare)	1 311	200	1 111	78,7	1 031	802	5,9
<i>därav</i>							
Andel (%) med ped. utbildning	82,4	80,5	82,7	.	81,9	92,3	.
Annan (samtliga lärare)	116	19	97	78,8	91	62	3,2
<i>därav</i>							
Andel (%) med ped. utbildning	53,4	57,9	52,6	.	57,3	65,5	.

Kostnader

Kommunernas kostnader för sfi uppgick till 687 miljoner kronor år 2000. Det är 83 miljoner kronor mer än vad som rapporterades för 1999. Kostnadsökningen mellan 1999 och 2000 är således 13 procent. Antalet elever omräknat till heltidsstuderande har minskat med omkring fyra procent mellan 1999 och 2000. Kostnaden per heltidsstuderande har därför ökat något mer än totalkostnaden, ungefär 17 procent. Kostnaden per heltidsstuderande uppgick år 2000 till 44 700 kronor.

Som schablon för en heltidsstuderande har räknats en elev som deltagit i 425 undervisningstimmar (à 60 minuter) under året. Det motsvarar ungefär samma antal planerade undervisningstimmar som använts som schablon för en heltidsstuderande i komvux.

Kostnaden per heltidsstuderande i sfi var högre än i komvux, 44 700 kronor jämfört med 37 200 per heltidsstuderande i grundläggande vuxenutbildning och 32 400 kronor per heltidsstuderande i gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning. Även under 1999 var kostnaden per heltidsstuderande högre i sfi än i komvux. Tidigare under 90-talet, när elevantalet i sfi var stort, var kostnaden per heltidsstuderande i sfi lägre än i komvux.

Kostnaden per elevtimme i sfi var år 2000 ungefär 105 kronor. Det innebär att kostnaden för en elev som godkänts efter att ha deltagit i sfi i 525 timmar, riktvärdet för undervisningens omfattning i tid för att klara sfi-kursen, uppgick till 55 200 kronor under 2000.

Kostnaden per heltidsstuderande i sfi varierar starkt mellan kommunerna precis som tidigare år. Elevantalet är litet i många kommuner och kan variera också under ett och samma år. Det kan förklara en del av variationen i kostnad per heltidsstuderande. Även redovisningsskillnader och kvalitetsbrister i uppgiftslämnandet kan finnas. Ett särskilt problem i redovisningen kan vara att särskilja kostnader för sfi för analfabeter, där sfi och läs- och skrivinläring i grundläggande vuxenutbildning många gånger bedrivs integrerat.

11.3 Resultat

Sfi är en skolform där eleverna kan påbörja och avsluta utbildningen när som helst under året. Undervisning för en elev med rätt till sfi ska finnas att tillgå så snart som möjligt. Om det inte finns särskilda skäl ska undervisningen kunna påbörjas inom tre månader. Undervisningen bör bedrivas kontinuerligt under hela året, endast med uppehåll för semester. Eftersom eleven börjar studierna på sin språkliga nivå och avslutar dem när målen för utbildningen har uppnåtts, kan studietiden variera kraftigt.

För att bedöma resultaten i sfi måste därför en grupp elever som börjat under samma tidsperiod följas under relativt lång tid. Genom det statistiksystem som infördes 1993/94 är det nu möjligt att följa eleverna under en längre tidsperiod, hittills under sju läsår, t.o.m 1999/2000.

Av de ca 35 500 elever som började i sfi någon gång under 1993/94 hade 48,4 procent godkänts t.o.m. läsåret 1995/96, dvs efter i genomsnitt två och ett halvt år. Efter ytterligare fyra år, dvs t o m 1999/2000, var 53,4 procent godkända i sfi. Under 1999/2000 godkändes 178 av de elever som började i sfi första gången under 1993/94. Vid läsårets slut 1999/2000 fanns fortfarande 390 elever kvar som elever i sfi. Flertalet av de elever som godkändes på sfi-kursen många år efter att sfi påbörjades eller som fortfarande går kvar i sfi det sjunde året har säkert gjort ett eller flera uppehåll under sjuårsperioden. I genomsnitt hade de elever av nybörjarna 1993/94 som fanns i pågående utbildning i slutet av 1999/2000 deltagit i nära 900 timmar i sfi. Ett tjugotal elever hade deltagit i mer än 2 000 timmar.

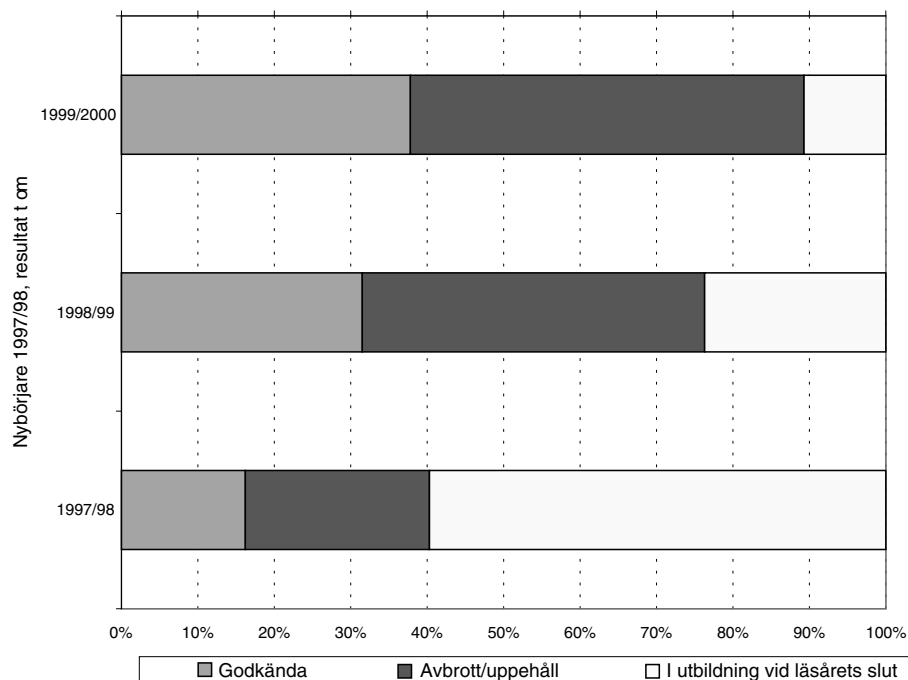
Av de 32 400 nybörjarna i sfi någon gång under 1994/95 var 44,1 procent godkända i sfi efter i genomsnitt två och ett halvt år, dvs t o m läsåret 1996/97. I nybörjargruppen i sfi läsåret 1996/97, 13 997 elever, hade endast 34,6 procent godkänts på den tiden. Andelen godkända var något högre bland nybörjarna 1997/98, 37,8 procent. Andelen nybörjare som fortfarande fanns i utbildning var ungefär densamma som för tidigare nybörjarårgångar, omkring 11 procent. Andelen som slutat utan att ha godkänts eller som avbrutit utbildningen var 51,5 procent, vilket är lägre än för nybörjargruppen 1996/97, men högre än bland nybörjarna 1993/94 (41,8 %).

Tabell 65. Studieresultat i sfi två år efter startåret för nybörjare i sfi 1993/94–1997/98

	Antal elever	därav andel (%) som två år efter startåret		
		avslutat utbildningen med godkänt resultat (%)	avbrutit utbildningen/gjort studieuppehåll	fortsätter utbildningen nästa läsår
Nybörjare 1993/94	35 500	48,4	41,8	9,8
Nybörjare 1994/95	32 400	44,1	44,8	11,1
Nybörjare 1995/96	17 300	37,3	52,6	10,1
Nybörjare 1996/97	14 000	34,6	54,4	11,0
Nybörjare 1997/98	15 200	37,8	51,5	10,7

Av nybörjarna 1997/98 hade således 37,8 procent godkänts på sfi-kursen t o m läsåret 1999/2000. 16,2 procent godkändes redan under det första året, 15,3 procent under det andra året och ytterligare 6,3 procent under det tredje året. Bland dem som vid slutet av 1999/2000 avbrutit sfi utan att bli godkänd eller som gjort studieuppehåll kommer många sannolikt att återkomma till sfi igen. Om mönstret blir ungefär detsamma som för elevgruppen nybörjare 1993/94 kommer ytterligare några procent att godkännas inom ytterligare två–tre år.

Diagram 16. Studieresultat i sfi inom ett, två respektive tre år för nybörjare i sfi 1997/98

Tabell 66. Studieresultat t o m läsåret 1999/2000 för nybörjare i sfi 1997/98

Ålder Kön Utbildningsbakgrund Modersmål	Elever Totalt antal	Andel (%) av totalt antal elever	därav Avslutat utbildning med godkänt resultat ¹⁾		Avslutat utbildning utan godkänt resultat ²⁾		Avbrutit/Gjort- studieuppehåll		Fortsätter studier i SFI läsåret 2000/01	
			Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Samtliga	15 168	100,0	5 734	37,8	940	6,2	6 867	45,3	1 627	10,7
<i>därav</i>										
kvinnor	8 761	57,8	3 326	38,0	495	5,7	3 993	45,6	947	10,8
män	6 407	42,2	2 408	37,6	445	6,9	2 874	44,9	680	10,6
<i>därav i åldern</i>										
–24 år	3 074	20,3	1 244	40,5	110	3,6	1 531	49,8	189	6,1
25–39 år	8 892	58,6	3 604	40,5	533	6,0	3 808	42,8	947	10,7
40–54 år	2 750	18,1	821	29,9	234	8,5	1 259	45,8	436	15,9
55–år	452	3,0	65	14,4	63	13,9	269	59,5	55	12,2
<i>därav med utbildning</i>										
i högst 6 år	2 483	16,4	365	14,7	215	8,7	1 419	57,1	484	19,5
i 7–9 år	2 401	15,8	619	25,8	214	8,9	1 238	51,6	330	13,7
i 10–12 år	5 607	37,0	2 408	42,9	319	5,7	2 403	42,9	477	8,5
i 13 år eller mer	4 677	30,8	2 342	50,1	192	4,1	1 807	38,6	336	7,2
<i>därav med modersmål</i>										
Albanska	931	6,1	381	40,9	90	9,7	347	37,3	113	12,1
Arabiska	2 260	14,9	615	27,2	160	7,1	1 100	48,7	385	17,0
Bosniska/kroatiska/serbiska	1 953	12,9	1 032	52,8	146	7,5	625	32,0	150	7,7
Engelska	969	6,4	325	33,5	38	3,9	587	60,6	19	2,0
Kurdiska	886	5,8	236	26,6	76	8,6	395	44,6	179	20,2
Persiska	629	4,1	276	43,9	32	5,1	249	39,6	72	11,4
Ryska	550	3,6	335	60,9	14	2,5	178	32,4	23	4,2
Somaliska	496	3,3	94	19,0	38	7,7	299	60,3	65	13,1
Sydkurdiska (Sorani)	449	3,0	124	27,6	46	10,2	158	35,2	121	26,9
Spanska	886	5,7	364	42,0	21	2,4	424	49,0	57	6,6
Övriga	5 179	34,1	1 952	37,7	279	5,4	2 505	48,4	443	8,6

¹⁾ Fått betyget Godkänd eller Väl godkänd.

²⁾ Avskiljts från kursen på grund av att han/hon inte kunnat tillgodogöra sig undervisningen, slutat utan att ha uppnått godkänt och fått intyg över uppnådda kunskaper eller slutat eftersom han/hon lämnat landet.

I tabell 66 visas studieresultatet för nybörjarna i sfi 1997/98 t o m läsåret 1999/2000 uppdelat på kön, ålder, utbildningsbakgrund och olika modersmål. Sambandet mellan tidigare utbildning och resultat i sfi är starkt. Hälften av ny-

börjarna 1997/98 med en minst 13-årig tidigare utbildning godkändes i sfi inom två och ett halvt år mot bara 16,4 procent av dem som hade en högst sex-årig utbildning och 15,8 procent av dem med en 7–9-årig utbildning. I alla språkgrupper godkändes elever med längre utbildning i högre grad än elever med kortare utbildning. Det fanns dock skillnader mellan olika språkgrupper. Ungefär en fjärdedel av de högutbildade eleverna (minst 13 års utbildning) med t ex somaliska, tigriska eller japanska som modersmål godkändes i sfi inom två och ett halvt år mot två tredjedelar av de högutbildade med t ex rumänska, bosniska/kroatiska/serbiska eller ryska som modersmål.

16 procent av nybörjarna 1997/98 hade en så kort tidigare utbildning som högst sex år i skola. Det var tre procentenheter lägre än bland nybörjarna 1996/97 och kan vara en förklaring till att andelen godkända efter två och ett halvt år ökat något.

Som framgår av tabellen varierar studieresultatet mellan olika åldersgrupper och språkgrupper. Mönstret är relativt likartat mellan åren. Yngre elever godkänns i högre grad än äldre elever. Elever med vissa modersmål godkänns genomgående i större utsträckning än andra. Det hänger självfallet samman både med olikheter i utbildningsbakgrund mellan elever från olika delar av världen och att de språkliga skillnaderna gentemot svenskan är större eller mindre. 60,9 procent av eleverna med ryska som modersmål godkändes på sfi-kursen, vilket är den högsta andelen bland de tio språkgrupper som hade störst antal sfi-nybörjare 1997/98. 26,9 procent av eleverna med sydkurdiska som modersmål går fortfarande i sfi efter två och ett halvt år, dvs de är inte registrerade för avbrott eller studieuppehåll och har inte avslutat sfi vid slutet av 1999/2000. Störst andel avbrott eller studieuppehåll – i de tio största språkgrupperna, som redovisas här – har elever med somaliska som modersmål, 60,3 procent.

Riktmärket för hur många undervisningstimmar som behövs för att uppnå godkänt resultat i sfi är 525 timmar. Denna tid kan överskridas eller underskridas beroende på vad den enskilde eleven behöver för att klara kursens mål. Elever som godkändes under sitt första år har självfallet i genomsnitt deltagit i färre undervisningstimmar än de som godkändes under det tredje läsåret. På grund av studieuppehåll och studieintensitet varierar emellertid antalet timmar betydligt även bland de elever som godkändes först 1999/2000. I genomsnitt hade nybörjarna 1997/98, som godkändes på kursen t o m 1999/2000, deltagit i 381 timmar undervisning. Många elever har godkänts efter avsevärt fler timmar. Det genomsnittliga antalet timmar undervisning i sfi efter två och ett halvt år är något lägre för nybörjargruppen 1997/98 än för nybörjarna 1996/97 och betydligt lägre än tidigare års nybörjare, både bland elever som godkänts i sfi, bland de som avbrutit utbildningen och bland de som fortfarande finns i pågående utbildning.

12

Svensk utbildning i utlandet

12.1 Organisation

Syftet med svensk utbildning i utlandet är att underlätta för svenskar med barn i skolåldern att under en begränsad period acceptera en tjänst förlagd till utlandet. Att det finns tillgång till skolor med undervisning som motsvarar den svenska skolans är viktigt ur detta perspektiv. Därför är detta också det grundläggande skälet till varför staten har beslutat att stödja utbildning av utlands-svenska barn. Förutsättningen är dock att anställningen i utlandet ska tjäna svenska intressen.

Svensk statsunderstödd utbildning finns för närvarande i följande former

- svensk utlandsskola, dvs reguljär utbildning på grundskole- och gymnasienivå
- distansundervisning för ungdomar i årskurs 7-9- och gymnasieungdomar
- kompletterande svensk undervisning
- undervisning vid utländsk skola (internationell skola), en utökad form av kompletterande svensk undervisning
- Europaskolor

Behöriga till den reguljära utbildningen vid svensk utlandsskola, och därmed statsbidragsberättigande för den som anordnar utbildningen, är elever som uppfyller de krav som anges i Förordning om statsbidrag till utbildning av utlands-svenska barn och ungdomar (SFS 1994:519 senast ändrad 2001:578). Som krav

gäller i huvudsak att minst en förälder ska tjänstgöra vid svensk eller internationell organisation, vid ett svenskt företag eller vara sysselsatt med kulturell verksamhet som familjens försörjning är beroende av. Icke behöriga barn tas emot i mån av plats, men skolan har inte rätt till statsbidrag för dem.

Behöriga och därmed statsbidragsberättigade är också norska grundskoleelever som undervisas vid svenska utlandsskolor. Ett samarbetsavtal är upprättat mellan Sverige och Norge där man enats om att ta emot varandras elever i sina respektive utlandsskolor. Detta avtal omfattar inte gymnasieskolan.

Behörighetskraven för elever som vill delta i distansundervisning är i stort desamma som för den reguljära undervisningen. Kravet för att vara behörig till kompletterande svensk undervisning är dock endast att minst en förälder är svensk medborgare.

Svenska utlandsskolor

De svenska utlandsskolorna kan delas in i tre grupper. Skolor som kommit till på initiativ av ett eller flera företag och som huvudsakligen ordnar undervisning för barn till företagets tjänstemän, missionsskolor och den stora gruppen ”övriga” skolor med barn från olika kategorier. Huvudman för en skola är oftast en svensk skolförening på orten, en missionsorganisation eller ett svenskt företag.

Läsåret 2000/01 bedrevs, liksom föregående år, undervisning för elever i grundskolan vid 31 svenska utlandsskolor fördelade på 22 länder. Grundskolorna i Dhaka (Bangladesh) och Horsham (Storbritannien) bedrev inte någon verksamhet läsåret 2000/01 medan nya skolor startades hösten 2000 i Molkowa på Sri Lanka och Orihuela i Spanien. Vid sex av de 31 utlandsskolorna erbjuds både grundskole- och gymnasieundervisning. Antalet skolor är flest i Europa (16 skolor). I Afrika finns 7 skolor, i Asien sex och i Amerika två.

Tabell 67. Utbildning vid svenska utlandsskolor 15 oktober 1996–2000

Läsår	Antal länder	Antal skolor	Antal elever i grundskolan ¹⁾		Gymnasieskolan		Handledning vid distansundervisning	Kompletterande svensk undervisning
			Totalt	därav behöriga ²⁾	Totalt	därav behöriga		
1996/97	25	33	999	866	151	111	89	385
1997/98	25	33	1 088	968	160	111	93	331
1998/99	23	32	1 046	925	165	112	99	424
1999/00	22	31	1 031	891	166	113	65	380
2000/01	22	31	1 057	921	190	114	80	358

¹⁾ Både behöriga och obehöriga elever som deltar i reguljär grundskoleutbildning i utlandet.

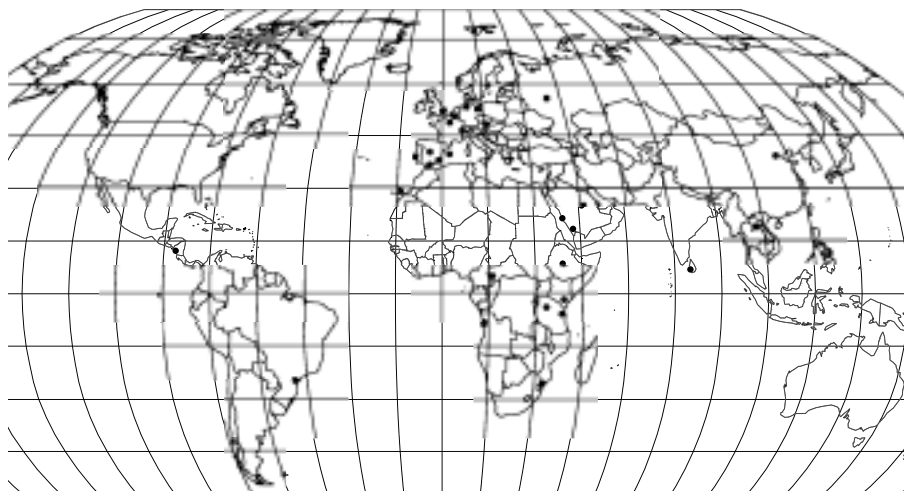
²⁾ Elever från Sverige som uppfyller kraven för behörighet samt elever från Norge som enligt samarbetsavtal ska erbjudas undervisning.

Uppgifter om svenska utlandsskolor samlades 1994/95 in för första gången inom ramen för Skolverkets nationella uppföljningssystem för skolsektorn.

Antalet elever i utlandsskolor med grundskolenivå har det senaste året ökat med 26 elever (2,5%). Antalet elever i svenska utlandsskolor med gymnasial undervisning ökade läsåret 2000/01 med 24 elever (14%). Gymnasial utbildning i utlandet startade som försöksverksamhet i fyra skolor från och med läsåret 1994/95. Skolorna i London, Fuengirola, Madrid och Nairobi har därefter på försök bedrivit reguljär gymnasieutbildning under fem år. En utvärdering av försöksverksamheten har genomförts av Skolverket. I enlighet med utvärderingens förslag har verksamheten permanentats från och med den 1 juli 1999.

De elever som deltar i undervisning motsvarande grundskolenivå är till övervägande del svenska elever som uppfyller kraven för behörighet samt elever med norskt och finskt ursprung. Fram t.o.m. 1996-06-30 var hela denna grupp statsbidragsberättigade men från 1996-07-01 har avtalet med Finland ändrats så att finska elever inte är berättigade till svenskt statsbidrag. Dessa elever re-

**Diagram 17. Svenska utlandsskolor
läsåret 2000/01**

dovisas därför inte separat utan återfinns i totalt antal elever i grundskolan. Av de totalt 1 057 elever som läsåret 2000/01 fått undervisning på grundskolenivå går merparten (863 elever) i någon av årskurserna 1–6, medan 194 elever går i årskurserna 7–9, en ökning med 49 elever det senaste året.

Vid flertalet svenska utlandsskolor deltar elever från andra länder än Sverige i undervisningen. Totalt deltog läsåret 2000/01 200 elever (19%) från annat land än Sverige i undervisningen. Endast vid 6 av de 31 skolorna undervisades enbart svenska elever. I de övriga 25 skolorna finns, utöver svenska elever, 99 norska elever, 69 finska och 32 elever från andra länder.

Andelen 6-åringar i årskurs ett var hög i de flesta utlandsskolorna. I oktober 2000 var 31 procent av eleverna i årskurs ett sex år jämfört med 45 procent föregående år. Andelen kan jämföras med skolorna i Sverige där knappt fyra procent av eleverna i den kommunala grundskolans första årskurs var sex år eller yngre. Motsvarande andel för de fristående grundskolorna i Sverige var 11 procent.

Tabell 68. Antal elever i reguljär utbildning vid svenska utlandsskolor den 15 oktober 1996–2000

Läsår Nivå	Antal elever i				
	Europa	Asien	Afrika	Amerika	Samtliga
1996/97	741	182	182	45	1 150
1997/98	812	195	190	51	1 248
1998/99	871	145	166	29	1 211
1999/00	928	108	136	25	1 197
2000/01	1 003	105	118	21	1 247
<i>därav med undervisning i</i>					
grundskolan	832	105	99	21	1 057
åk 1–6	657	105	80	21	863
åk 7–9	175	0	19	0	194
gymnasieskolan	171	0	19	0	190
<i>därav med inriktning mot</i>					
Naturvetenskapsprogrammet ¹⁾	44	0	7	0	51
Samhällsvetenskapsprogrammet ²⁾	116	0	12	0	128
Övrig inriktning ³⁾	11	0	0	0	11

¹⁾ Elever som går naturvetenskapsprogrammet (före läsåret 1997/98 även naturvetenskaplig linje).

²⁾ Elever som går samhällsvetenskapsprogrammet (före läsåret 1997/98 även humanistisk linje, 3-årig ekonomisk linje eller samhällsvetenskaplig linje).

³⁾ Elever som följer en studieväg enligt norsk läroplan.

Gymnasieutbildningen bestod läsåret 2000/01 endast av treåriga studieförberedande program. Flertalet elever, 67 procent hade valt en utbildning med samhällsvetenskaplig inriktning medan 27 procent av eleverna läste på naturvetenskapliga studievägar. Den resterande andelen läste på en studieväg enligt norsk läroplan.

Distansundervisning

Utöver den reguljära grund- och gymnasieutbildningen erbjuds också annan utbildning för utlandssvenskar i form av distansundervisning och kompletterande svensk undervisning. Distansundervisning kallades tidigare korrespondensundervisning. Utbildningsformen är avsedd för ungdomar som skulle varit elever i någon av grundskolans årskurser 7–9 eller på gymnasieskolan, men som bor på en ort där svensk undervisning på de nivåerna inte bedrivs. Elev som är behörig till distansundervisning har rätt till studiematerial utan kostnad och att få handledning om det på orten finns en svensk utlandsskola med årskurserna 1–6. 80 elever deltog läsåret 2000/01 i distansundervisning med handledning vid svenska utlandsskolor, en ökning med 15 elever från läsåret 1999/2000. Ytterligare 84 elever deltog i distansundervisning utan att få handledning från personalen vid en svensk utlandsskola.

Kompletterande svensk undervisning

Kompletterande svensk undervisning är avsedd för barn och ungdomar som deltar i utländsk utbildning och som vill upprätthålla och utveckla sina kunskaper i svenska och om Sverige. Den omfattar normalt några timmar i veckan och följer en särskild kursplan som Skolverket utarbetat. Kompletterande svensk undervisning anordnas av flertalet svenska utlandsskolor, men kan också anordnas på annat sätt, vanligtvis en svensk skolförening.

Totalt deltog läsåret 2000/01 knappt 3 600 elever (inklusive elever i utländsk skola, se nedan) i kompletterande svensk undervisning, varav 358 undervisades vid någon av de svenska utlandsskolorna. Majoriteten undervisades alltså genom andra huvudmäns försorg.

Utländsk skola

En internationell skola, Lycée International i Saint Germain-en-Laye utanför Paris får statsbidrag för att bedriva en utökad form av kompletterande svensk undervisning. Skolan är en statlig fransk grund- och gymnasieskola som har en svensk sektion där 114 elever undervisades 6-8 timmar i veckan läsåret 2000/01. Den treåriga försöksverksamhet som genomförts med utökad svensk undervisning vid International School of Paris och The International School of Geneva (La Chataignerai) har avslutats då antalet elever minskat kraftigt. Den utökade svenska undervisningen vid American School of Warsaw fortsatte sin verksamhet läsåret 2000/01 med 44 deltagande elever.

Europaskolor

Det finns cirka 17 000 barn/elever från medlemsländerna, fr o m 1995 även från Sverige, som går i Europaskolor. Dessa finns i Bryssel och Mol i Belgien, Culham i England, Varese i Italien, Luxemburg, Bergen i Nederländerna, Karlsruhe och München i Tyskland. Sverige har byggt upp svenska sektioner i Bryssel och Luxemburg.

Eleverna går från ungefär fyra års ålder, 2 år, i förskolan (62 svenska elever läsåret 2000/01), därefter från 6 års ålder i primärstadiet under 5 läsår (186 svenska elever läsåret 2000/01) och sist i sekundärstadiet under 7 läsår (149 svenska elever läsåret 2000/01) där studierna avslutas med "europeisk studentexamen" (Baccalaureate Européenne en motsvarighet till IB=International Baccalaureate), som ger behörighet till EU-ländernas universitet och högskolor. Undervisningen följer speciella läroplaner, kurs- och timplaner.

Europaskolornas verksamhet redovisas här endast på detta sätt (elevdata m m ingår inte i tabellerna 67–72).

12.2 Resurser

Lärare

Vecka 42 år 2000 var 295 lärare anställda vid de svenska utlandsskolorna. Av dessa arbetade 190 vid skolor i Europa. Andelen lärare som tjänstgjorde mer än 40 procent har ökat det senaste året. Förra året hade drygt hälften (56%) av lärarna mer än 40 procent tjänstgöring och hösten 2000 hade andelen ökat till 64 procent. Liksom vid skolorna i Sverige är kvinnorna i klar majoritet inom lärarkåren. Så stor andel som 78 procent av lärarna är kvinnor. Andelen lärare med pedagogisk utbildning är 79 procent och har därmed ökat med fyra procentenheter jämfört med föregående läsår.

Tabell 69. Lärare vid svenska utlandsskolor vecka 42 1998, 1999 och 2000

Läsår	Antal tjänstgörande lärare		
	Män	Kvinnor	Totalt
Pedagogisk utbildning			
1998/99 Lärare totalt	78	218	296
antal med ped. utbildning	61	167	228
andel (%) med ped. utbildning	78	77	77
1999/00 Lärare totalt	69	220	289
antal med ped. utbildning	51	166	217
andel (%) med ped. utbildning	74	75	75
2000/01 Lärare totalt	66	229	295
antal med ped. utbildning	51	181	232
andel (%) med ped. utbildning	77	79	79

Vid mättillfället (vecka 42) uppgick den fastställda undervisningstiden till knappt 5 000 lärarveckotimmar. Av dessa timmar avsåg 74 procent grundskolan och 16 procent gymnasieskolan. Resterande timmar avsåg kompletterande svensk undervisning och distansundervisning med handledning.

Det genomsnittliga antalet lärarveckotimmar per elev var i grundskolan 3,5 och i gymnasieskolan 4,0.

Kostnader

Kostnaden totalt för utlandsskolorna, drygt 125 miljoner, närmar sig i år kostnadsnivån för 2 år sedan. Från föregående läsår har kostnaderna ökat med 2,4 miljoner kronor. En betydande del av skolornas kostnader finansierades liksom tidigare med statsbidrag som 1999/2000 uppgick till 50 miljoner kronor.

Tabell 70. Kostnader för svenska utlandsskolor läsåren 1997/98–1999/2000 fördelade på utbildningsnivå (löpande priser)

	Samtliga skolor Kostnad totalt Kronor	Kostnad per elev ¹⁾ (kr) i genomsnitt för				
		Grundskolan åk 1–6	åk 7–9	Gymnasie- skolan	Handledning vid distans- undervisning	Kompletteran- de svensk undervisning
1997/98	126 059 700 ²⁾	79 000	130 600	105 000	64 500	5 000
1998/99	122 819 788³⁾	88 200	124 500	98 100	59 200	5 200
1999/00	125 223 999⁴⁾	88 900	130 500	94 500	69 200	4 500
min	399 000	27 800	36 300	41 400	10 500	1 400
max	43 295 857	246 900	288 200	187 900	103 400	33 700

¹⁾ Antal elever den 15 oktober 1997, 1998 och 1999.

²⁾ Kostnad totalt för samtliga skolor läsåret 1997/98 omfattar alla skolor utom två, Guinea Bissau (på grund av krigstillstånd) och Sao Paulo. Läsåret 1997/98 bedrev 33 skolor undervisning i utlandet.

³⁾ I kostnad totalt ingår uppgifter från 31 skolor. Två skolor har inte lämnat uppgifter om kostnaderna för läsåret 1998/99.

⁴⁾ I kostnad totalt ingår uppgifter från 29 skolor. En skola har inte lämnat uppgift om kostnaderna för läsåret 1999/2000.

Kostnaden för verksamheten vid de svenska utlandsskolorna skiljer sig mycket åt mellan skolorna. Genomsnittskostnaden för en elev i årskurs 1–6 är 88 900 kronor, en ökning med 700 kronor jämfört med föregående läsår. Kostnaden per elev varierar stort mellan skolorna från 27 800 till 246 900 kronor.

Genomsnittskostnaden per elev för undervisning i årskurs 7–9 är 130 500 kronor. Det är en ökning av kostnaden per elev med 6000 kronor jämfört med föregående läsår. Skillnaden i kostnader (per elev) läsåret 1999/2000 mellan årskurs 1–6 och 7–9 är nästan 42 000 kronor. Den lägsta kostnaden per elev för skolor med årskurs 7–9 läsåret 1999/2000 är 36 300 kronor och den högsta är 288 200 kronor.

Kostnaden per gymnasieelev är i genomsnitt 94 500 kronor, knappt 4 000 kronor mindre per elev än föregående läsår. Kostnaderna varierade stort mellan skolorna från 41 400 till 187 900 kronor per elev.

För de övriga verksamheterna, handledning vid distansundervisning och kompletterande svensk undervisning som bedrivs vid de svenska utlandsskolorna, är genomsnittskostnaden 69 200 respektive 4 500 kronor per elev. Kompletterande svensk undervisning omfattar endast ett par undervisningstimmar per elev och vecka.

12.3 Resultat

Grundskolan

Lsåret 1999/2000 fick 39 elever vid 6 svenska utlandsskolor slutbetyg från grundskolan. Sju av eleverna (18 %) hade inte nått målen i ett eller flera ämnen att jämföra med den svenska grundskolan där drygt 24 procent av eleverna inte nådde målen i ett eller flera ämnen. Föregående läsår var andelen elever som inte fått betyg i ett eller flera ämnen något lägre, 15 procent. En av orsakerna till att man inte når målen i ett eller flera ämnen i en utlandsskola kan vara att eleven har flyttat under högstadiet och därför gått miste om undervisning.

Elevernas slutbetyg var som tidigare år genomgående höga. Det genomsnittliga meritvärdet för samtliga elever var 237 och kan ses som om eleverna i genomsnitt hade betyget Väl Godkänt i samtliga ämnen som ingår i beräkningen. Flickornas genomsnittliga meritvärde var 247 och pojkarnas 227. I den svenska grundskolan var läsåret 1999/92000 det genomsnittliga meritvärdet 203, för flickorna 215 och pojkarna 192.

Tabell 71. Slutbetyg i årskurs 9 för elever vid svenska utlandsskolor läsåret 1999/2000

	Elever som avslutat åk 9		Genomsnittligt meritvärde	Andel (%) elever som är behöriga till gymnasiesk.	Elever som ej nått målen av de som fått eller skulle ha fått mål- och kunskapsrelaterade slutbetyg							
	Totalt antal	därav med slutbetyg			Totalt		I ett ämne		I två eller fler ämnen		I alla ämnen	
					Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Grundskolan												
Totalt	39	39	237	92	7	18	2	5	5	13	0	0
därav												
pojkar	19	19	227	89	5	26	1	5	4	21	0	0
flickor	20	20	247	95	2	10	1	5	1	5	0	0

Av de 39 elever som fick slutbetyg från de 6 grundskolorna var det endast 1 elev som inte nådde målen i svenska respektive engelska. I engelska presterar tre fjärdedelar av eleverna antingen VG eller MVG. Betygsvariationen utlandsskolorna emellan var stor.

Gymnasieskolan

Totalt 47 elever avslutade sina studier och fick avgångsbetyg från de fem utlandsskolor som bedrev gymnasieutbildning 1999/2000. Av dem gick 25 elever Samhällsvetenskapsprogrammet och 13 gick Naturvetenskapsprogrammet. Nio elever gick ut med slutbetyg från Specialutformat program. Bland samtliga elever som gick ut gymnasieskolan hade 8 elever reducerat och 20 elever utökat program. Andelen behöriga till högskolestudier hade ökat något och var 87 procent (41 elever) jämfört med 84 procent (37 elever) föregående läsår.

Tabell 72. Elever med avgångsbetyg från gymnasieskolans program läsåret 1999/2000

Studieväg Kön	Antal elever som fått slutbetyg	Genom- snittlig betygs- poäng	Ant elever med grundl. behörighet till universitets- och högskolestudier	Antal elever med reducerat program	Antal elever med utökat program
Gymnasieskolan					
Totalt	47	15,71	41	8	20
<i>därav</i>					
män	22	16,15	19	3	9
kvinnor	25	15,32	22	5	11
Nationella program	38	15,59	32	8	11
<i>därav</i>					
Naturvetenskapspr (NV)	13	17,77	12	1	4
Samhällsvetenskapspr (SP)	25	14,46	20	7	7
Specialutformade program (SM)	9	16,19	9	0	9

Genomsnittligt betygspoäng för alla elever som gick ut gymnasieskolan vid de fem utlandsskolorna var läsåret 1999/2000 15,7. Liksom grundskoleeleverna, med slutbetyg från utlandsskolor, hade även gymnasieeleverna något högre genomsnittlig betygspoäng än svenska elever.

13

Total kostnad för barnomsorg, skola och vuxen- utbildning

Under verksamhetsåret 2000 uppgick den totala kostnaden för barnomsorg, skola och vuxenutbildning till drygt 137 miljarder kronor. Jämfört med föregående år har kostnaden ökat med drygt två procent i fasta priser¹. Av den totala kostnaden utgörs 70 procent (97,6 miljarder) av kostnader för skolväsendet och 30 procent (39,8 miljarder) av kostnader för barnomsorg.

Kommunernas kostnader för barnomsorg uppgick till 39,8 miljarder kronor, vilket inkluderar kommunalt driftbidrag till verksamhet i enskild regi. Det kommunala driftbidraget till förskola, familjedaghem och fritidshem med enskild anordnare utgör nio procent av kommunernas kostnader för barnomsorg verksamhetsåret 2000.

Av de totala kostnaderna för skolväsendet år 2000 var drygt 92 miljarder kronor kostnader för verksamhet med kommunal huvudman. Det innebär att cirka 95 procent av den totala kostnaden för skolväsendet utgörs av kommunernas kostnader. Den resterande kostnaden på drygt 5 miljarder kronor är kostnader för verksamhet med fristående, statlig eller landstingskommunal huvudman. En stor del av de övriga huvudmännens kostnader finansieras dock av kommunerna.

Barnomsorg, skola och vuxenutbildning utgör en väsentlig del av den kommunala sektorns verksamhet. Kostnaderna för dessa verksamheter motsvarar 45 procent av kostnaden för den kommunala sektorn som år 2000 uppgick till 311

¹ Kostnaden för 1999 har omräknats till fasta priser med konsumentprisindex (KPI) som mellan 1999 och 2000 ökade med en procent.

miljarder kronor¹. Av kommunens totala kostnad svarade barnomsorgen för 13 procent medan skolans andel uppgick till 32 procent. I dessa kostnader ingår även ersättningar till andra anordnare och huvudmän.

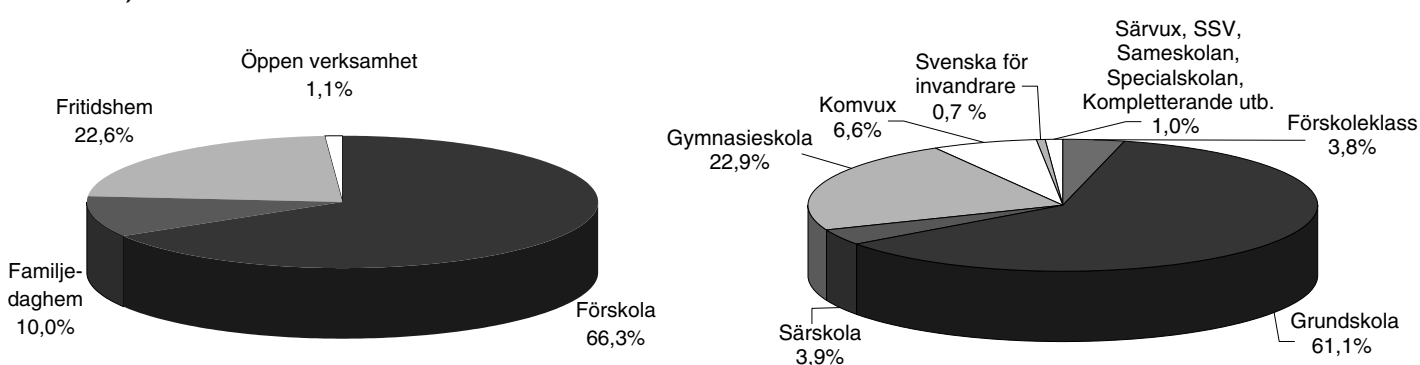
Barnomsorgen består av verksamheterna förskola, familjedaghem, fritidshem samt öppen förskola och öppen fritidsverksamhet. Av barnomsorgens totala kostnader utgör förskolan den största delen (66%) med drygt 26 miljarder kronor år 2000. Kostnaden för fritidshemmen var nio miljarder kronor och för familjedaghemmen närmare fyra miljarder kronor och tillsammans utgör dessa verksamheter cirka 33 procent av den totala kostnaden för barnomsorgen. De öppna verksamheterna, dvs. öppen förskola och öppen fritidsverksamhet, utgör endast en liten del av barnomsorgen (drygt 1%) och kostade knappt en halv miljard kronor år 2000.

Jämfört med verksamhetsåret 1999 är den totala kostnaden för barnomsorg i stort sett oförändrad.² Kostnaden för förskola är oförändrad jämfört med föregående år, medan kostnaden för familjedaghem har minskat och kostnaden för fritidshem ökat.

Skolväsendet består av tio skolformer, varav grundskolan är den största. År 2000 kostade grundskolan 59,6 miljarder kronor, vilket motsvarar drygt 60 procent av den totala kostnaden för skolväsendet. Gymnasieskolan står för närmare 23 procent (22,4 miljarder kr), komvux för sju procent (6,4 miljarder kr), särskolan för närmare fyra procent (3,8 miljarder kr) och SFI för drygt en halv procent (687 miljoner kr). Särsvux, Statens skolor för vuxna (SSV), specialskolan, sameskolan samt kompletterande utbildningar utgör tillsammans en procent (963 miljoner kr). Förskoleklassen, vilket är en skolform som infördes 1998, kostade 3,7 miljarder kronor, vilket motsvarar fyra procent av den totala kostnaden för skolväsendet.

Skolans totala kostnader har ökat med drygt tre procent (ca 3 miljarder kr) mellan 1999 och 2000.¹ Kostnadsökningen beror till stor del på en ökad kostnad för den största skolformen grundskola. Även för verksamhetsformerna förskoleklass, särskola, same skola, särsvux, SFI samt SSV har de totala kostnaderna ökat jämfört med föregående år, medan kostnaderna minskat för verksamhetsformerna specialskola och komvux. Gymnasieskolans kostnader är i stort sett oförändrade jämfört med 1999.

Diagram 18. Den totala kostnaden för barnomsorgen (39,8 miljarder kr) och skolväsendet (97,6 miljarder kr) fördelade på olika verksamhetsformer, 2000

¹ Kostnaden avser kommunernas skattefinansierade verksamhet.

² Kostnaden för 1999 har omräknats till fasta priser med konsumentprisindex (KPI) som mellan 1999 och 2000 ökade med en procent.

Tabell 73. Kostnader (miljoner kronor) för barnomsorg, skola och vuxenutbildning 1998–2000 (löpande priser)

	1998	1999	2000
Barnomsorg			
Totalt samtliga huvudmän¹⁾	39 461	39 721	39 833
därav förskola	25 987	26 121	26 392
familjedaghem	5 118	4 616	3 989
fritidshem	7 905	8 548	9 015
öppen förskola	328	315	301
öppen fritidsverksamhet	122	121	136
Skolväsendet			
Totalt samtliga huvudmän	87 922	93 368	97 594
därav förskoleklass	2 984	3 623	3 719
grundskola (inkl. sameskolan)	52 788	56 295	59 663
särskola	3 058	3 503	3 825
specialskolan	458	468	488
gymnasieskola	21 155	21 969	22 367
kompletterande utbildningar	165	167	281
komvux	6 641	6 587	6 402
särsvux	96	107	109
sfi	529	604	687
SSV	49	45	53
Skolväsendet per huvudman och skolform			
Kommunal huvudman	83 011	88 982	92 435
därav förskoleklass	2 928	3 484	3 552
grundskola	51 295	54 530	57 402
särskola	2 915	3 355	3 657
gymnasieskola	19 051	20 435	20 701
komvux ²⁾	6 197	6 468	6 328
särsvux	96	107	109
sfi	529	604	687
Landsting som huvudman	2 008	869	801
därav särskola ³⁾	42	37	43
gymnasieskola	1 522	713	684
komvux	444	119	74
Statlig huvudman	536	542	573
därav sameskola	29	29	32
specialskola	458	468	488
SSV	49	45	53
Enskild huvudman	2 202	2 807	3 503
därav förskoleklass ⁴⁾	56	140	167
grundskola	1 464	1 736	2 229
särskola ⁵⁾	101	111	125
gymnasieskola ⁶⁾	581	820	982
kompletterande utbildningar ⁷⁾	165	167	281

¹⁾ Kostnaden avser verksamhet i kommunal regi samt kommunala ersättningar till enskilda anordnare.

²⁾ Uppgiften ingår även kostnader hos externa utbildningsanordnare.

³⁾ Uppgiften avser statsbidrag och ersättning från kommuner.

⁴⁾ Kostnaden avser verksamhet i fristående förskoleklass, internationella skolor samt kommunalt bidrag till enskild verksamhet.

⁵⁾ Kostnaden avser kommunala ersättning till fristående särskolor.

⁶⁾ Kostnaden avser skolor berättigade till kommun- eller statsbidrag. Kostnaden för kompletterande skolor med statsbidrag ingår inte.

⁷⁾ För år 2000 avser kostnadsposten kostnad för kompletterande utbildningar som erhåller statsbidrag och/eller berättigar till studiestöd. För år 1998 och 1999 avser uppgiften endast kompletterande utbildningar som erhåller statsbidrag. Kostnad för skolor som inte haft verksamhet under hela verksamhetsåren 1998, 1999 samt 2000 ingår.

14

Svensk barnomsorg och skola i internationell belysning

Sverige deltar i internationellt samarbete både inom EU och OECD (Organisation for Economic Cooperation and Development) för att åstadkomma internationella jämförelser inom utbildningsområdet med hjälp av statistik. Under 1990-talet har ett omfattande utvecklingsarbete bedrivits för att förbättra den statistiska kvaliteten, men fortfarande finns en hel del fallgropar på grund av definitionsmissiga och andra statistiska jämförelseproblem. De stora olikheterna mellan ländernas utbildningssystem är kanske den största utmaningen när det gäller att tolka och förstå internationella jämförelser – som alltså måste göras med försiktighet och omsorg.

Till grund för jämförelser finns en internationell utbildningsklassificering, ISCED97 (International Standard for the Classification of Education), som FN's organ för utbildnings- och kulturfrågor, UNESCO, svarar för. Grunden för klassificeringen är framför allt utbildningsinnehåll och utbildningens längd. Isced 1 motsvarar till exempel vår grundskolas årskurs 1–6, men där ingår även årskurs 1–6 i särskolan och specialskolan. Isced 3 motsvarar utbildningsnivån 'gymnasieskola' hos oss. Även gymnasial vuxenutbildning och gymnasiesärskola är utbildning på isced 3-nivån. I den internationella statistiken jämförs ni-

våer och inte olika skolformer. Det beror på att utbildningssystemen i så hög grad skiljer sig åt, t ex i vilken utsträckning det finns olika skolformer för olika elevgrupper eller om de allra flesta elever på samma utbildningsnivå går i samma skolform.

14.1 Organisation

Utbildningsdeltagande

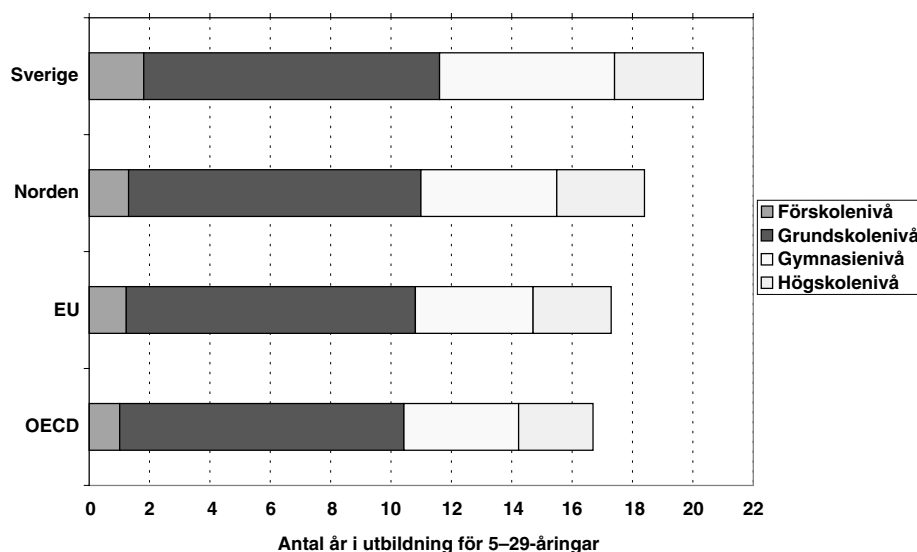
I Sverige, precis som i de flesta EU och OECD-länder, går i stort sett alla barn i åldern 7–15 år i utbildning. Även bland 6-åringarna finns de flesta i utbildning, medan variationerna är större bland 3-5-åringarna. I Frankrike och Belgien deltar mer än 90 procent av 3–5-åringarna i utbildning. Även i Sverige är andelen relativt hög, omkring 70 procent. I Finland är andelen omkring 40 procent, i Norge omkring 70 procent och i Danmark över 80 procent. Den internationella definitionen på utbildning på den här nivån är att verksamheten är en organiserad gruppverksamhet, pedagogiskt inriktad för att utveckla barnen socialt och emotionellt. Verksamheten skall också ha pedagogisk personal med utbildning på högskolenivå.

I åldrarna 16–18 år har Sverige bland det allra högsta utbildningsdeltagandet av EU- och OECD-länderna. Ungdomar i Sverige går då i gymnasieskolan. 97 procent av de svenska 17-åringarna fanns i gymnasial utbildning 1998/99. I vissa andra länder har man redan hunnit gå igenom gymnasietadiet i den åldern, i andra länder är avbrottsfrekvensen sannolikt högre än i Sverige eftersom utbildningsdeltagandet är förhållandevis lågt. Andelen 17-åringar i gymnasieskolan var t ex 81 procent i USA, 73 procent i Italien och 71 procent i Storbritannien samma år. I inget av dessa länder översteg andelen i utbildning på högskolenivå en procent bland 17-åringarna.

Efter 19-årsåldern minskar utbildningsdeltagandet i Sverige dramatiskt och betydligt mer än i många andra länder. Övergången till högskolestudier är utdragen och sker inte direkt efter gymnasieskolan utan under flera år. Andelen i högskoleutbildning eller med avslutad utbildning på högskolenivå är också lägre i Sverige än i många andra länder i den yngre befolkningen upp till 30 år.

Ett samlat mått på utbildningsdeltagande för barn och ungdom är indikatorn 'Förväntad skolgång i åldern 5–29 år'. I diagram 19 visas utbildningsdeltagandet 1999. Indikatorn speglar hur mycket utbildning i år räknat som individer i olika länder kan förväntas erhålla om man i alla åldrar fortsätter utbilda sig som under 1999.

Diagram 19. Antal år i utbildning under 1999 för barn och unga i åldern 5–29 år

I Sverige är utbildningslängden för 5–29 åringar 20,3 år, vilket är längre än i Norden, EU och OECD-länderna. Förskoleutbildning står för 1,8 år, utbildning

på grundskolenivå (inklusive grundläggande vuxenutbildning) för 9,8 år, utbildning på gymnasienivå för 5,8 år och på högskolenivå för 2,9 år. Det är utbildning på gymnasienivån som är mer omfattande än i andra länder och det är alltså vår utbyggda vuxenutbildning – under 1999 kunskapslyftet – som ger utslag. Kvinnorna deltar i större utsträckning i utbildning i de flesta länder, men skillnaden mellan könen är särskilt stor i Sverige, 1,6 år, jämfört med en genomsnittlig skillnad mellan könen på 0,8 år bland EU-länderna och 0,4 år bland OECD-länderna.

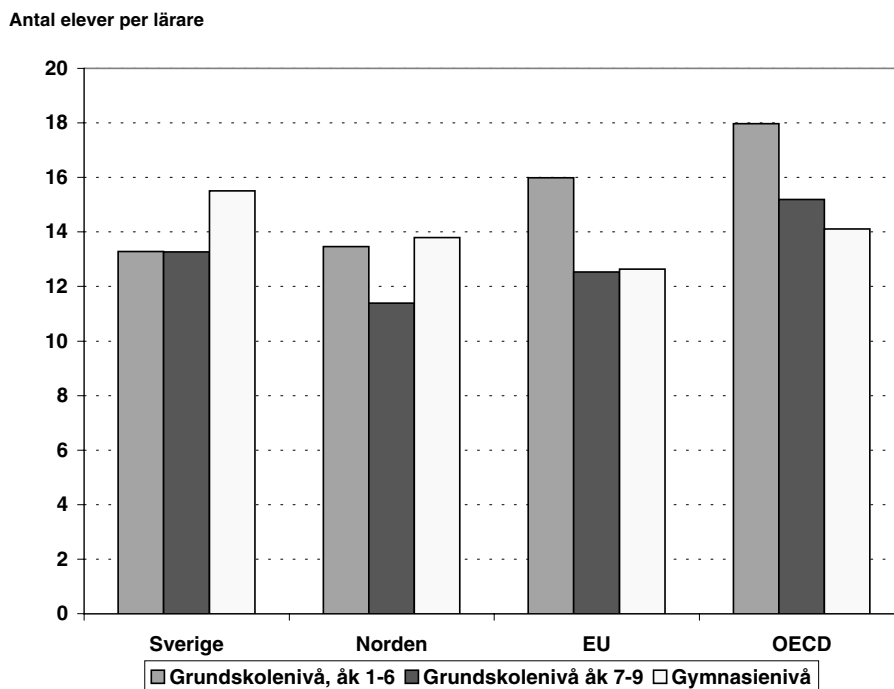
Att den svenska vuxenutbildningen är väl utbyggd jämfört med i andra länder syns också i indikatorer över utbildningsdeltagande i högre åldersgrupper. Svenskar deltar i utbildning på gymnasienivån i högre grad än i andra länder i alla åldersgrupper, både bland 20–29-åringar, 30–39-åringar och i åldersgruppen 40 år och äldre.

14.2 Resurser

Elever per lärare

Antalet elever per lärare är internationellt sett lågt i Sverige på den utbildningsnivå som motsvarar grundskolans första år, isced 1. På nivån motsvarande grundskolans senare år, årskurserna 7–9, är antalet elever per lärare ungefär som genomsnittet i EU men högre än i Norden. På gymnasienivån går det fler elever per lärare i Sverige både jämfört med genomsnittet i Norden, EU och OECD.

Diagram 20. Antal elever per lärare på grundskole- och gymnasienivå 1999

I de flesta länder är antalet elever per lärare betydligt högre under de första skolåren än på gymnasienivån. Sverige är en av de få länder där förhållandet är det motsatta. Även jämförelser av kostnader visar att Sverige satsar förhållandevis mer på de första skolåren än flertalet andra länder.

Att elevantalet i förhållande till lärarantalet är jämförelsevis lägre på gymnasienivån hänger sannolikt delvis ihop med att vi har en särskild skolform, komvux, för vuxenutbildning på den nivån. I de flesta andra länder finns ingen särskild gymnasial vuxenutbildning, utan vuxna – i den mån gymnasial utbildning är tillgänglig – deltar i ordinarie gymnasieutbildning. Komvux är ur personaltäthets- och kostnadssynpunkt effektivare än ungdomsgymnasiet, bland annat för att undervisningstimmarerna i regel är färre och kravet på självstudier högre. 1999 var antalet elever per lärare i ungdomsgymnasiet i Sverige 13,2 och anta-

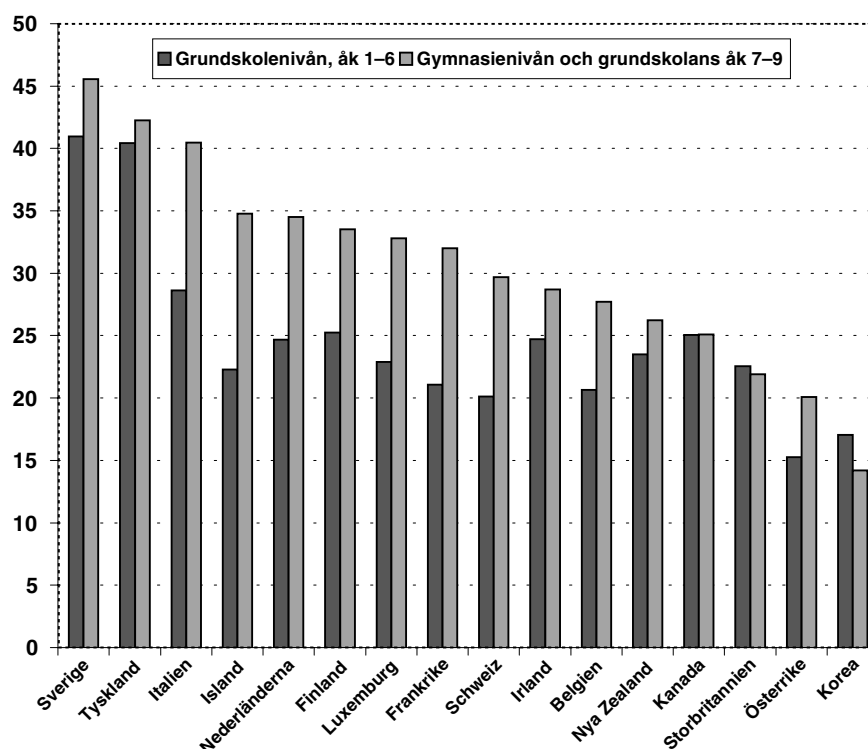
let elever omräknat till heltidsstuderande per lärare i komvux över 20. 13,2 är även det ett något högre elevantal per lärare än genomsnittet för Norden och betydligt högre än EU-genomsnittet.

Ålderssammansättningen bland lärare

De svenska lärarna är bland de äldsta – och därmed mest erfarna - i OECD-länderna, men många andra länder har också en sned åldersfördelning. Sverige, Tyskland och Italien har störst andel lärare både på grundskole- och gymnasienivåerna i den allra äldsta åldersgruppen 50 år eller äldre. Det betyder att särskilt i dessa länder kan lärarförsörjningen bli problematisk inom några år. Många lärare pensioneras när antalet ungdomar i gymnasieåldrarna blir som störst.

Diagram 21. Andelen lärare 50 år eller äldre på grundskole- och gymnasienivån 1999

Andel (%) lärare 50 år eller äldre

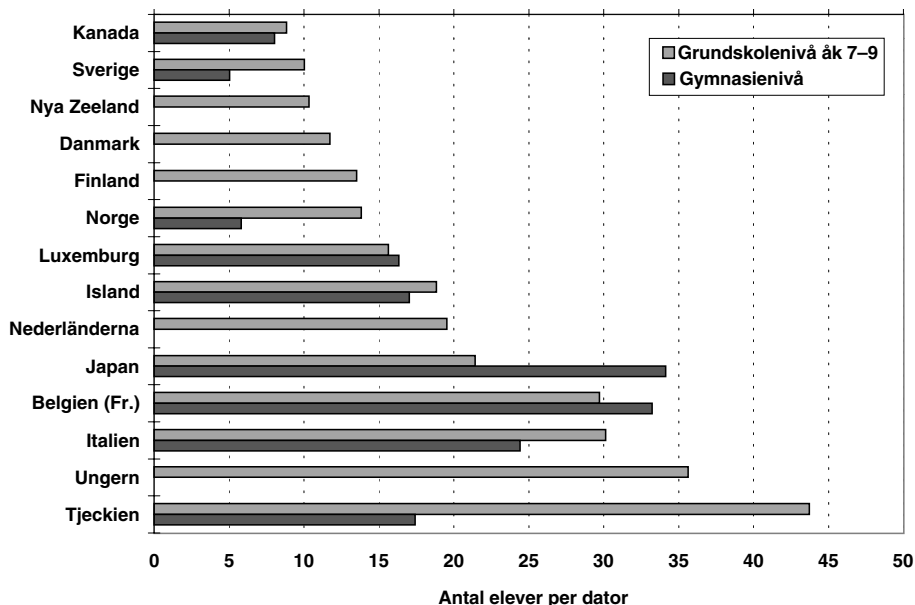

Tillgång till datorer

Sverige har inte deltagit i den internationella studie av IT i skolan som genomfördes 1998–1999, men eftersom vi har nationella data på vissa av områdena kan vi ändå göra vissa jämförelser.

I diagrammet avser den svenska grundskolestapeln hela grundskolan, från år 1 till 9, medan den internationella studien genomfördes i grundskolor med årskurserna 7-9. Sannolikt är datortillgången i Sverige ännu bättre i skolor med högre årskurser och antalet elever per dator där ännu lägre. Av diagrammet syns att Sverige trots det ligger väl framme när det gäller tillgången till datorer både i grund- och gymnasieskolorna. Även andelen skolor med internetuppkoppling är högre i svenska skolor än i de flesta andra länder. Hur och på vilket sätt utrustningen används kan vi inte jämföra, men tillgången till datorer är en första förutsättning för att eleverna skall få vana och insikt i modern teknik, och där ligger alltså Sverige väl framme.

Diagram 22. Antal elever per dator på grundskole- och gymnasienivån 1998–1999

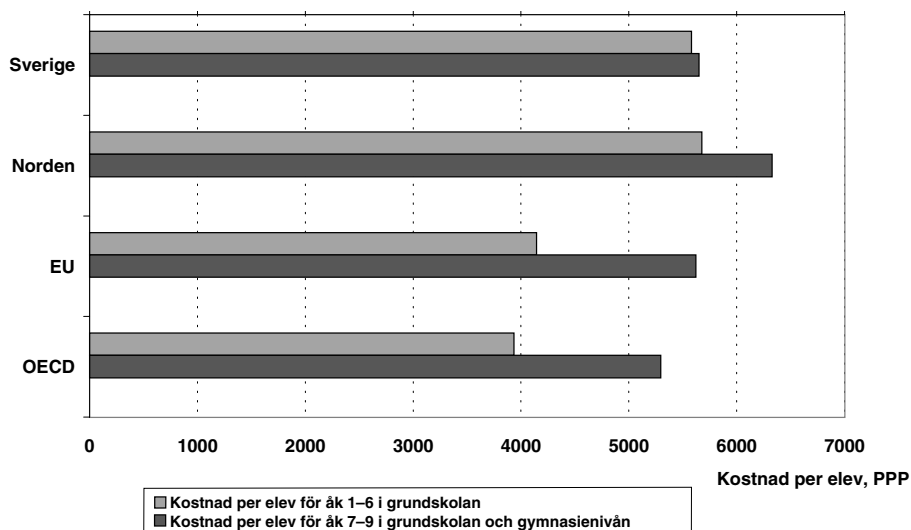

Kostnader för utbildning

Sverige liksom övriga nordiska länder satsar stora resurser på utbildning. Norge, Danmark och Korea satsade 1998 en något större andel av BNP på utbildning än Sverige, övriga EU- och OECD-länder en lägre andel. Offentliga medel finansierade i huvudsak utbildningen i de nordiska länderna, i Korea svarade privata medel för mer än 40 procent.

Den sammanlagda utbildningskostnaden beror både på behovet av utbildning, dvs på storleken på barn- och ungdomskullarna och på satsningar på vuxna, på utbildningsdeltagandet och på hur mycket som satsas på varje elev eller student. Relativt OECD-genomsnittet hade Sverige 1998 en något mindre ungdomspopulation i behov av utbildning, ett högre utbildningsdeltagande och en högre kostnad per elev. Den höga elevkostnaden förklaras framför allt av att vi har höga kostnader för annat än undervisning, dvs lärarlöner, jämfört med OECD-genomsnittet, men också av att vi har en relativt lärartät skola, i varje fall på grundskolenivå. Lärarlönerna är däremot låga jämfört med OECD i övrigt.

Diagram 23. Kostnad per elev på grundskole- och gymnasienivån 1998

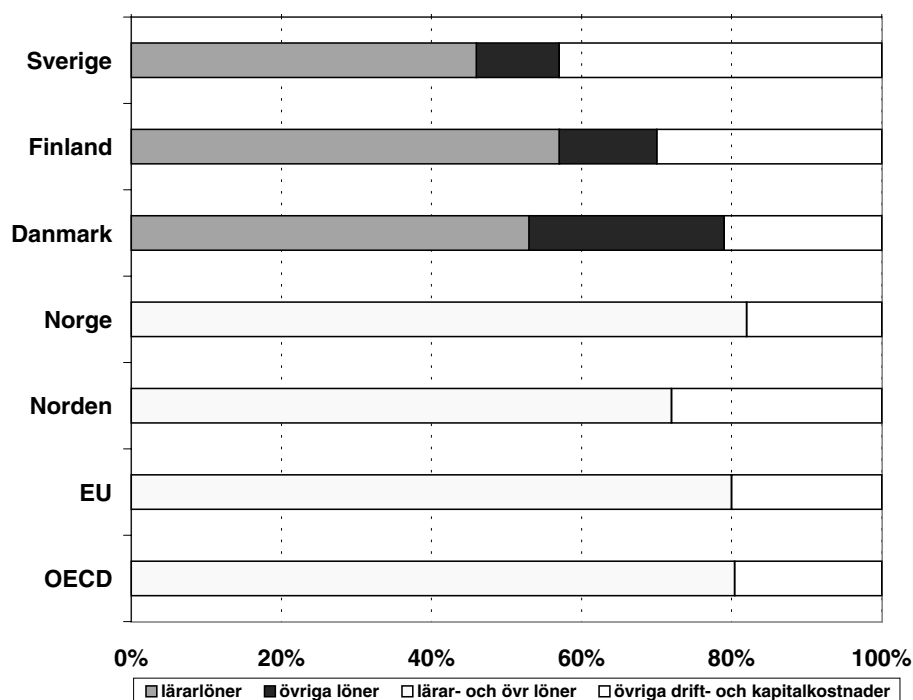

Kostnaden per elev på den utbildningsnivå som motsvarar de första sex åren av vår grundskola är högst i Danmark, Schweiz, Österrike, USA, Norge och därefter i Sverige. Samma länder samt även Frankrike, Italien, Tyskland och ytterli-

gare ett par har högsta kostnaden per elev på nivån motsvarande årskurs 7–9 och gymnasienivån.

För att internationella kostnadsjämförelser skall vara möjliga måste kostnaderna i nationell valuta göras jämförbara. Här används 'PPP' (Purchase Power Parity), dvs kostnaderna enligt landets valuta divideras med respektive valutas 'köpkraft'.

Diagram 24. Totalkostnadens fördelning på lönekostnader och övriga drift- och kapitalkostnader på grundskole- och gymnasienivån 1998

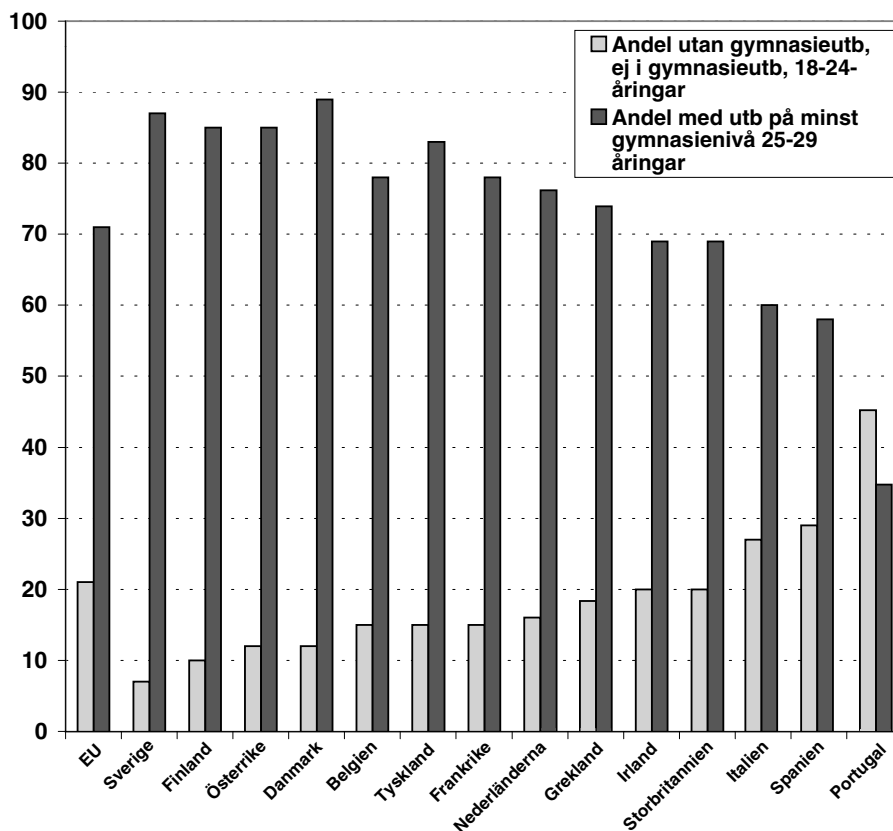

En mindre andel av totalkostnaden för grund- och gymnasieutbildning går till löner i Sverige jämfört med i andra länder. Även i Finland, Storbritannien och Tjeckien utgör andra kostnader än löner en förhållandevis stor del. Vi vet från nationell statistik att lokalkostnaden utgör drygt 20 procent av kostnaden för grund- och gymnasieskolan i Sverige. Det är sannolikt högre än i de flesta andra länder av diagrammet att döma. I genomsnitt är lönekostnaden 75 procent i både EU- och OECD, dvs lokalkostnader och kostnader för läromedel och annan utrustning, t ex datorer, och för eventuellt annan service kan sammantaget uppgå till 25 procent.

14.3 Resultat

Studieresultat i form av t ex betyg finns självfallet inte så att de går att jämföra mellan länder. Alla länder har sina egna utbildningssystem och betygssystem. Internationella kunskapsmätningar har genomförts vid enstaka tillfällen sedan mitten av 1960-talet och Sverige har deltagit i många av dem. Eftersom sådana internationella studier är komplicerade och kostsamma kan de inte göras särskilt ofta. I slutet av 2001 kommer de första resultaten från PISA, en internationell studie av framför allt läsförmåga hos 15-åringar. Under 1990-talet har resultat presenterats från tre internationella kunskapsmätningar där Sverige deltagit, i läsförmåga bland 9- och 14-åringar 1990/91, i matematik och naturorienterande ämnen bland 13-åringar och sista årskursen i gymnasieskolan 1994/95 och i läsförmåga bland vuxna 1994. Väldigt sammanfattande kan sägas att de svenska resultaten är internationellt sett mycket goda i läsning, både bland barn, unga och vuxna och att resultaten i matematik och naturorientering är mer genomsnittliga.

Diagram 25. Andelen i åldersgruppen 18–24 år som inte uppnått gymnasienivå och som inte heller studerar på gymnasial nivå samt andelen i åldersgruppen 25–29 år med utbildning på gymnasienivå eller högre. 1999

Utbildningsnivåer

Ett annat sätt att studera resultat är att jämföra befolkningens utbildningsnivå i olika åldersgrupper.

Som framgår av diagram 25 har Sverige en av de allra högsta andelarna med gymnasial utbildning bland 25–29-åringarna i EU-länderna. Andelen 18–24-åringar utan gymnasial utbildning och som inte heller studerar på gymnasial nivå är den allra lägsta av alla EU-länders.

Uppgifterna i diagrammet kommer från urvalsundersökningar bland invånarna i de olika EU-länderna (insamlat i Arbetskraftsundersökningar). De intervjuade personerna har själva fått uppge vilken utbildningsnivå de anser sig ha liksom om de studerar vid intervjutillfället. De svenska siffrorna överensstämmer relativt väl med annan nationell statistik om befolkningens utbildning.

Källor: Education at a Glance 2001, OECD.
Eurostat news release no 57/2001, EUROSTAT.